D. Augusto Filippi 1868.

Le incisioni
in legno sono
di Jost Amman

K. 35

DE CONCEPTV ET GENERATIONE HOMINIS: DE MATRICE ET EIVS PARTIBVS, NEC NON DE CONDITIONE INFANTIS IN VTERO, ET GRAVIDARVM CVRA ET OFFICIO:

De partu & parturientium infantiumq; cura omnifaria: De differentijs non naturalis partus & earundem curis: De Mola alijsq; falsis vteri tumoribus, simulque de abortibus & monstris diuersis, nec non de conceptus signis varijs: De sterilitatis causis diuersis, & de præcipuis Matricis ægritudinibus, omniumque horum curis varijs, libri sex, opera clarissimi viri IACOBI RVEFFI, Chirurgi Tigurini, quondam congesti.

Nunc denuò recogniti & in plerisq; locis castigati, picturis insuper conuenientißimis fœtus primùm in vtero siti, deinde in partu, mox etiam matricis & instrumentorum ad partum promouendum, & extrahendum pertinentium, illustrati, ornati, & in vsum eorum qui parturientibus, & obstetricibus consulere debent, typis euulgati.

Francoforti ad Mœnum. Anno M. D. LXXX.

CLARISSIMO ET SPECTABILI VIRO, DOMINO LEONHARDO THVRNEISSERO, zum Thurn/Electoris Brandenburgici Archiatro ordinario, & Chimico solertissimo, Domino & fautori suo colendo.

MVLTAS esse, Thurneissere clarissime, doctrinæ Physicæ partes, nemo est qui absq; minus sani iudicij nota ambigere velit. Vulgò namque in Scholis exordia quædam vsitatè tradi solent, de elementis, de certo numero primarum qualitatum, quibus miranda Sapientia Deus vagabundæ materiæ quasi metas circumdedit, de loco, de motu, de tempore, de corporibus mixtis, de differentijs causarum. Quæ quidem exordia cognosci necesse est, sed tradenda sunt ordine, & non miscendæ præstigiæ inanium disputationum. Accidit enim

& in hoc genere doctrinæ, ingeniorum vanitate; vt relictis materijs necessarijs, quia videbantur esse notæ, procul quæsitæ sint argutiæ, admirationem pariture propter nouitatem: cum reuerà longè maior sit Sapientia, mediocris consideratio rerum, quas Deus in natura condidit, in quibus conspici suam Sapientiam voluit, quàm illæ verborum cauillationes, quarum nulla est in vita vtilitas. Mox autem ex illis exordijs Physicis ducenda est iuuentus ad aspectionem humani corporis, vt nosipsos, qui certè præcipuum opus in hac visibili natura sumus, agnoscere incipiamus. Et quamuis dulcedo cognitionis per sese inuitat bona ingenia, tamen & vtilitatis magnitudine moueamur, quæ quidem in conspectu est. Ratio enim tuendæ valetudinis non potest quotidie ex Medicorum præscriptis peti, sed aliqua ex parte singulis propter quotidiana pericula nota esse debet: ad quam cognoscendam profectò necesse est multorum membrorum positus, substantias, qualitates & officia scire, ac obseruare quæ quibus foueantur aut lædantur. Hæc quantulacunque cognitio prodest ad vitandos multos morbos: Sæpè enim philosophica diligentia depelli possunt recens nati morbi, antequã cõfirmãtur, quibus postea Medici frustra adhiberẽt remedia. Id fieri non potest, nisi corporis humani ædificium aliquo modo notum sit. Deinde nutrix est multarum virtutum hæc ipsa aspectio ædificij multarum in nobis partium. Et quia prima virtus est, Agnitio Dei opificis, valdè confirmatur adsensio de Prouidentia, cum admirandam artem in tota fabricatione hominis consideramus, de qua non temerè dictum est, hominem esse paruum mundum: *quia mens imago Dei est, fastigium hominis Cerebrum, nerui & spiritus qui gubernant omnes actiones, cœlestem naturam referunt. Culina gignens alimentum, terræ & aquæ similior est. Cor autem, quòd fons est vitæ & viuifici caloris, Soli rectissimè conferri existimo. Iam singulæ partes ita aptè distributæ sunt locis, & distinctæ materia, figuris, qualitatibus, vt ordine ac arte conuincamur, hanc rerum naturam nequaquam casu extitisse, sed esse mentem conditricem, quæ de sese testimonium extare in hominum natura, idque à nobis agnosci & intelligi velit. Nec tantùm conuincit nos hic ordo, vt esse Deum fateri cogamur, sed etiam qualis sit, monet, & imaginem gubernationis diuinæ in nobis circumferimus. Hæc cum agnoscimus, cogitemus nos verè Deo curæ esse, cum res in ipso optimas, scilicet, sapientiæ suæ radios, in nos transfuderit. In harum maximarum rerum consideratione nos adiuuari aspectione naturæ hominis fatendum est. Ideo enim vestigia Diuinitatis multa nobis impressa sunt, vt agnoscamus Architectum, & tota nostra vita ad normam diuinæ mentis congruat, cuius in nos similitudo transfusa est. Multum etiam prodest ad valetudinis curam & mores regendos agnitio fragilitatis in hoc ædificio*

dificio humani corporis. Etsi enim fragilitas nostrorum corporum, etiam sine doctrina, ex tristißimis exemplis cognosci potest: tamen aliqui doctrina præmoniti, minus temerarij sunt. Cum igitur ingens sit vtilitas, nosse humani corporis ædificium, hæc doctrina nequaquam negligenda est. Digna enim est omnino res homine, aspicere rerum naturam, nec aspernari considerationem huius mirandi opificij mundi, quod ideò tanta arte conditum est, vt tanquam theatrum aspiciatur, nosq; de Deo, & de eius voluntate commonefaciat. Sed tamen maximè in nobis ipsis & decet, & prodest partium seriem, figuras, coagmentationem, vires & officia videre. Oraculum esse dixerunt: γνῶθι σεαυτὸν, quod etsi multa monet, tamen etiam huc accommodetur, vt illa, quæ in nobis ipsis admiratione digna sunt, & quæ sunt fontes plurimarum actionum in vita, studiosè aspiciamus. Cúmque homines ad Sapientiam & Iusticiam conditi sint, ac vera Sapientia sit Agnitio Dei, & naturæ consideratio, fatendum est, hanc doctrinam cognoscendam esse, in qua causæ multarum actionum & mutationum in nobis conspiciuntur. Inter alios autem congeßit clarißimus & solertißimus Medicus, Iacobus Rueff, Tigurinus, non contemnendum librum de conceptu & generatione hominis, vnde Prouidentiæ diuinæ, nostræ structuræ, fragilitatis & valetudinis curæ, manifesta signa cõspiciuntur. Quem autorem cum propter Latinæ dictionis puritatem, tum propter elegantem doctrinam, ac insignem multiplicium rerum experientiam summis laudibus vehi cognoscerem, & immensam vtilitatem, quæ ex huius tanti viri limatis ac consummatis lucubrationibus ad industrium & vigilantem lectorem redundare posse videretur, mecum aliquantò diligentius expendissem. Et verò illa ipsa Cõmentaria ante aliquot annos ab hinc impressa inuentu rariora esse, ijsque vt in transcriptionibus librorũ fieri solet, mendas non paucas irrepsisse animaduertens: Adhæc à quibusdam tum officij mei, tum vtilitatis publicæ admonitus, meis impensis eum typis describendum esse recepissem, operæpretium me facturum putaui, si eum multis editione priore mendis deprauatum & obscuratum, suo nitori pristino, quo ad fieri posset, restitui, figurisq; planè nouis illustrari & ab interitu vindicari curarem. Cæterùm cum opus hoc de conceptu & generatione hominis, mea qualicunq; opera repurgatum, magno cuidam & spectabili viro commendaturus ac inscripturus essem, qui & ipsum & impensum ipsi recognoscendo, ac elimando laborem meum ab iniqua maledicorum hominum censura, maleuolaq; obtrectatione vindicaret: Ad T. E. Thurneissere clarißime, illud peculiariter cum nominis tui clarißimi inscriptione mittere, tuoq; accerrimo iudicio subijcere volui, quod T. E. doctrina & peritia bonarum literarum, ac plurimarum rerum experientia singularis, in varijs ne-

gotijs ac consultationibus ita probata & cognita sit, vt de hoc genere scriptorum tui iudicij calculo reportato, aliorum iniquæ censuræ non sint extimescendæ: nec ea cuiquam gratiora fore sperarem, quàm vtilitatem & præstantiam ipsorum intelligenti. Nam (vt vulgò dici solet) Artis cuiusque Iudex est optimus, qui eam cognoscit, nec scientia inimicum, nisi ignorantem, habet.

Tibi igitur, spectabilis ac solertißime Thurneissere, tuoq́ patrocinio autorem hunc commendo ac consecro: Teq́ rogo vehementer, vt eum pro tua singulari, qua præstas omnibus humanitate, candido atq́ beneuolo animo suscipias, tuoq́ patrocinio contra maleuolos protegas, hanc compellationem meam benignè admittas, institutum Dedicationis probes, meq́ in numerum cultorum tuorum referas, etiam atq́ etiam peto. Id quod si obtinuero, vberrimos consilij mei fructus percipiam, ac nihil eorum, quæ ad prædicationem & laudem T. E. pertinere poterunt, prætermittam. Quam ea valetudinis prosperitate, eoq́ rerum ac studiorum felici successu florere precor, quo viri pietate, virtute, studijs meritisq́ erga quàmplurimos insignes à bonis omnibus dignissimi iudicantur, ac me meaq́ studia fauori tuo commendo. Francofordiæ ad Mœnum, 3. Idus Martij, Anno CIↃ IↃ LXXX.

T. E.

Studiosissimus

Sigismundus Feirabenius,
Bibliopola Francofordiensis.

DISPO-

DISPOSITIO OPERIS PER ARGVMENTA LIBRORVM ET Capitum.

LIBER PRIMVS, De generatione hominis.

LIBER SECVNDVS, De Matrice & eius partibus, nec non de conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio.

LIBER TERTIVS, De Partu, & parturientium infantiumq; cura omnifaria.

Cap. 6.

LIBER QVARTVS.

De differentijs non naturalis partus,& earundem curis.

LIBER QVINTVS.

De mola alijsq́ falsis vteri tumoribus, simulq́ de abortibus & monstris diuersis, nec non de cōceptus signis varijs.

LIBER

LIBER SEXTVS.

De sterilitatis causis diuersis, et de precipuis matricis ægritudinibus, omniumq; horum curis varijs.

b CONRA-

CONRADVS GESNERVS ad Lectorem.

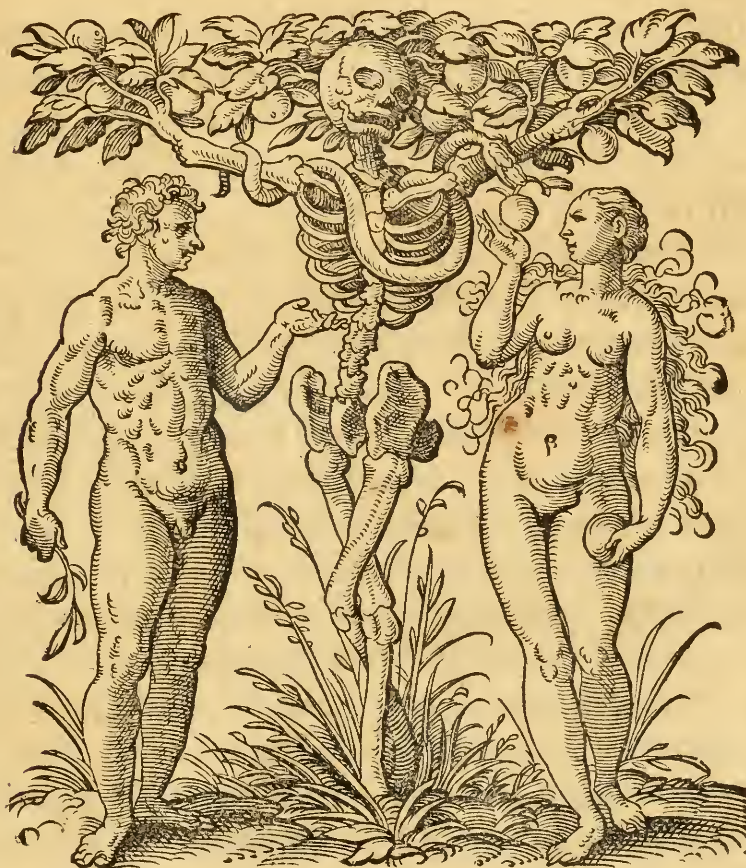
NOn parca laus debetur illi & gloria,
Qui rebus in magnis sui
Exercet ingenij vires: & publicè
Prodesse quærit plurimis.
Sed alij rerum partes alias excolunt,
Laude omnes dignandi sua.
Excellit ille, principia qui maximè
Doctrinæ cultu ornauerit.
Iam porrò vt princeps omnium rerum est homo,
Quas mundus hic complectitur:
Sic principem illi gloriam debebimus,
Qui nascituro fert opem
Homini doctrina scriptisq́; vt initia statim
Sint commoda & facillima.
Quod si quis non multum, nec magna præstitit,
Conatus est laudabilis
Et institutum saltem, quod quidem optimum
Fuit Iacobo Rueffio,
Chirurgo insigni, & artis experientia
Paßim celebratißimo.
Amore hunc Lector te decebit candido
Multo & fauore prosequi,
Fruiq́; rebus traditis ab eo magis,
Quàm verba carpere & stylum.

LIBER PRIMVS DE GENERATIONE HOMINIS.

CAPVT I.

De genitali semine, quid sit, vnde & quomodo nascatur.

Rocreationem naturalem hominis, talem omnino obseruamus, qualem omnis generis stirpium generationem animaduertimus. Vt enim illæ ex semine sui quæque generis telluri commisso, germinant, augentur, & adper-

ad perfectam suæ naturæ formam naturaliter excrescunt: ita homo quoque rationalis creatura, sui corporis ratione, ex viri genitura in uterum fœminæ, tanquam agrum, proiecta, naturaliter suum trahit principium. Ea ipsa autē genitura, quam sperma siue semen dicimus, sua origine atque natura, superfluus tantùm humor est, residuum inquam alimenti, & superfluum tertiæ in corpore concoctionis, per abstrusa organa ex potissimis corporis membris ad partes genitales deductum, generationi inseruiens.

Semen genitale quid sit.

Vnde nascatur.

Oritur autem ex omnium alimentorum hominis nutritioni inseruientium residuis, eorundem naturali in tertiam usque concoctionem alteratiōne facta: ex cuius concocti alimenti superfluo, suo modo hoc recollectum, pro ætatis & naturæ constitutione, generari compertum est. Fit enim cuiusq; cibi in animantis alimentum conuersi, usq; ad seminis generationem triplex concoctio, sequente nihilominus ea quæ omnium concoctionum est purissima. Alimento nanq; per manducationem ad ventriculum demisso, mox quod syncerū alimentum reliquis destinatur partibus (excremēto sicco per intestina ad aluum depulso) per venas mēseraicas exugentes, raptum ad vnā veluti portam, ex innumeris canalibus corriuatum, iecinori infertur. Vbi ad prioris in ventriculo concoctionis rationem, altera mox etiam in hepate ad ipsum deriuati alimenti fit concoctio: & separatis superfluis, vtraq; bile scilicet, & humore aquoso à vasis emulgentibus attracto, vt colatus per renes, inde per vreteres meatus in vesicam defluat, residuum per concoctionem hanc hepatis defecatum, sanguis inquam ad cor, velut ad vitalem administrationē transmittitur. In corde rursum tertia semel sumpti alimenti fit concoctio. Illic enim sanguis vitali assumpto spiritu, per singula corporis membra diffusus, rursus quod in se superfluum est per latentes poros excernit. Tandem hic spiritus per vasa spermatica, venæ cauæ ramos, deriuatum sanguinem, amplius illic concoctum, in spermatis naturam cōuertit, minimorum ad hoc vasorum crispatis reuolutionibus & glandulosa testium & quas parastatas vocant substantia, cōducentibus. Sic elaboratus in hepate sanguis,

Cōcoctiones quatuor.

1

2.

3.

Quomodo nascatur semen.

sanguis, & in vitalem spiritum magna ex parte conuersus, mox per aortam arteriam eiusque ramos ad omnia reliqua totius corporis membra deriuatur. Inde verò quarto loco (vt hoc præter institu- 4.
tum subijciamus) aßimilatio fit, vegetante & confirmante hoc succo vitam qui vltimo omnium purißimus cum vitali spiritu remansit, expulso rursum in sudore per poros, si quid impuri vel relictum vel obortum fuerit.

Similis ratio feminum in ftirpibus.

Cæterum vt planior nobis huius generationis & originis ratio constet, eandem stirpium quoque & si quæ cum stirpibus sub eandem rationem cadunt, originem esse, subiecta breui demonstratione declarabimus. Itaque quemadmodum in cuiuscunque generis seminibus, granum ipsum terræ commissum, omnium sequentium alterationum alimentum, & quasi primum subiectum existit, vnde in similem sui naturam germinat, augetur & excrescit: ita sumptus cibus in humano corpore primam variæ concoctioni præbet materiam. Et vt illic certißimam discretionem puri ab impuro, & residui à superfluo obseruamus, ita hic naturalem inutilis ab vtili separationem certis suis gradibus animaduertimus. Primo enim semen terræ 1.
commissum, mox eius humore tumidum, pellicula sua qua conclusum erat sese exuit, sursumque germinando illam, quasi siccum excrementum, inanem proijcit, grano interim, vt ad incrementum tendat, progerminante. Incremento deinde ad nudatam vsque flore fru- 2.
gem tendente, altera depuratio florem in eminentia rami natum deijcit: denudatam autem flore frugis spem, velut hoc quod purum & vtile ex altera purgatione remansit, conseruat. Exinde, fruge iam 3.
ad iustam quantitatem enata, tertia alteratio folia, velut huius gradus superfluum, deijcit, fructum vero iam toties excoctum, ad vtilitatem alimenti hominum data maturitate, destinat. Iam vero & 4.
fructum ipsum latens in eo semen vel rumpit, vel putrefaciendo excutit terræque commissum, rursum in suæ naturæ proprietatem festinat, non in se quod est manens, sed ad sui primitiui vnde enatum est similitudinem tendens, vt omnino verum in eo esse cõstet, Natu-

ram similia sibi generare. Quiduis enim eius vnde enatum est formam & similitudinem naturaliter appetit: vnde non è piro mala, vt nec è malo pira, nisi insitionis & plantationis ratione secus fiat, generari videas. Quare idem in hominum generatione, quod in stirpium ortu, agnoscendum relinquitur, vt quoniam ex vno semine membris bene distincta corpora generari videmus, ex distinctis quoque corporis partibus illud oriri credamus. Vnde, quid & quàm bene dicant, ipsi viderint, qui genitalem semen tantum ex cerebro generari asseuerant, cum & concoctionum rationi & corporum constitutioni minus hoc sit consentaneum. Certum quidem est, aliquam huius nec paruam etiam partem à cerebro deriuari, potissimam autem ex totius corporis potissimis partibus colligi. Si enim ex vna aut altera tantum parte hoc generari dicamus, illud ipsum non fallaci ratione consequi nemo non videbit, easdem tantum partes iterum generari oportere. Rectè itaque dicimus, præter eam quam & à cerebro trahit originem, ex toto quoque corpore eiusque partibus potissimis generari, effectu ipso causam docente, maximè cum membra distincta & ad iustam corporis formam perfectè absoluta in prognatis videamus. Habemus pro nobis contra aliorum opiniones ipsum quoque Hippocratem, omnium medicorum facile principem: qui & ipse genituram ex toto colligi corpore asseuerat, & ita quidem, vt constitutioni generantis, generatum quoque respondeat, ex infirmo inquam semine, infirmo, ex valida vero genitura, valido nato homine. Quibus accedit quod & in liberis quoque non raro eas, quæ & parentibus ægritudines vel vitiosæ corporis notæ insunt, obseruamus, quæ genituræ vitio in ipsos transisse omnino credimus. His itaque certò constitutis de genitalis seminis origine atq; materia, hæc præmisisse sufficiat.

An ex cerebro genitale semen.

CAPVT.

CAPVT II.

De mixtura vtriusque sexus seminis, eiusque substantia & forma.

Postquam autem vterus, quod genitale fœminei sexus membrum est, viri genituram conceperit, suum quoque semen illi admiscet,

ita vt ex ambobus vtriusque sexus seminibus vna mixtura fiat.

Prima fœtus materia quæ sit.

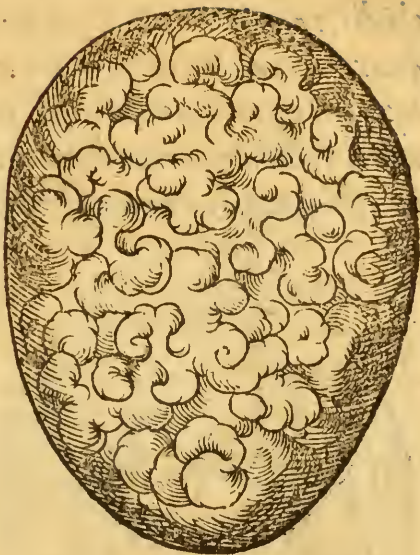
Circa hanc autem proximam fœtus materiam, non omnibus idem est iudicium. Aristoteles enim fœminæ menstruū, præparatam dicit esse totius fœtus, licet crudam materiam, quæ informetur intromisso in hāc virili semine in vitalem spiritum verso, qui artificis instar hanc distinguat, & fabri instar rude ferrum malleo super incudem complanantis, formet. Galenus autem ambo in matrice confusa semina primam fœtus perhibet esse materiam, & ita quidem, vt sine debita horum mixtura nihil neque concipiatur neque generetur. Licet vero par horum confusio fiat, tamen non eandem eorum esse qualitatem, non est dubium. Calore enim & spißitudine viri genitura muliebre semen superat, quod præ illo magis humidum & frigidum, ideoque & aquosum magis esse, vel temperamenti ratione constat. Nihilominus tamen, licet in tantum qualitate differant, muliebre semen viri genituræ par in fœtu constituendo præbet auxilium, ita vt vtriusque virtute simul ipsa inter semina mutuo coalescant.

Menstruum quid sit.

Porro cum sanguis menstruus genituræ muliebris materia sit, (vt huius etiam non minus quàm virilis genituræ origo constet) tenendum est, menstruum aliud non esse, naturali ratione habita, quàm tertiæ concoctionis excrementum, singulis mensibus collectum expurgatumque, à mense lunari menstrua purgatione dicta. Quæuis enim fœmina eius quæ purgationem hanc ferre potest ætatis, valetudine modò corporis bene constituta, naturaliter singulis mensibus ab hoc superfluo purgari debet. Et ea ipsa de causa expurgationē hanc Germani florem vocant, quod quemadmodum arbores quæ flores nō emittunt, vel senio vel naturæ vitio, non fructificant: ita etiam quæuis fœmina, hoc flore, hac inquam purgatione suo tempore destituta, naturaliter neque concipere neque generare poßit, sterili viro similis, eadem generandi facultate, aut aliquo vitio, aut propter complexionem nimis humidam & frigidam, exhausto calore naturali, destituto.

Mixtis

Mixtis itaque ambobus seminibus & in vterum receptis, mox tenui quadam tunicula ex calore matricis generata concluduntur, & ad formam oui tenuissima pellicula conclusi coagulantur, quemadmodum adiecta hæc ipsa figura demonstrat.

CAPVT III.

De tribus tunicis quibus fœtus in vtero munitur & tegitur.

GEnerato primùm post conceptionem loculo, conclusus in illo se vitalis spiritus exerit, & munimenta concepto fœtui generantur. Et primum quidem ex extrema seminis superficie, propter muliebris genituræ humiditatem aquosiorem, tenuis membrana generatur, quæ propter humidiorem qualitatem latius extenditur, pellucida primum, post partum autem in fasciculum conclusa, chorion vel secundæ dicta. Ex huius autem humiditate superflua, generantur & aliæ duæ tunicæ, quæ à superfluis fœtum muniunt, veluti à menstruis post conceptum retentis, nec non alijs quoque superfluitatibus, quæ neque alimento neque incremento fœtus seruiunt, sed officiunt magis, nihilominus tamen in matrice intra secundas vsque ad pariendi tempus retinentur, quando aut sponte ruptura facta, aut obstetricis ope soluta, diffluunt. Prima fœtus tunica Chorion.

Secunda itaque tunica Arabice Biles, Græcis allantoides dicta, conuexis fœtus partibus adiacens, ab vmbilico omnia inferiora concludit, Secunda Biles.

cludit, rugosa & sinuosa admodum, sinuosæ vesti non absimilis, in quam vrina, sudores, & si qui alij acriores humores à maturo ferè iam fœtu profluunt, destillant, & ad pariendi tempus vsque detinentur. Maturiores enim iam infantes non per vreteres ad pudenda, sed meatibus quibusdam per vmbilicum extra septum hoc vrinam excernunt. Ab hac ergo & humoribus alijs fœtus illa tunica munitur, ne horum acrimonia afficiatur, aut impuritatis aliquid sibi contrahat.

Tertia Abgas.

Tertia tunica, totum fœtum interius ambiens vndique complectitur, & ab humoribus & asperioribus exterioribus tunicis tenerum fœtum defendit, mollicula & tenuis admodum, eoque à Græcis amnœa, quasi ad agni mollitiem accedens, nuncupata. Quibusdam verò Armatura conceptus, Arabicè abgas dicitur. Harum autem tunicarum differentias cum contentæ genituræ mixtura, adiecta figura declarat.

CAPVT IIII.

De tribus facultatibus corpus dispensantibus, & ipso spiritu.

Mixta iam & conclusa vtraque viri & fœminæ genitura, mox vis siue facultas, animæ inquam potẽtia essentialiter ei ad suas in corpore actiones peragendas attributa, se exerit, & triplici ferè modo conuenienter operari incipit.

Prima facultas naturalis.

Prima facultas naturalis est, facultatum aliarum fomes & basis, animalibus simul & plantis communis. Hæc mox à tempore generationis vsque ad perfectionem eius quod generatum est operatur, augmen-

augmentando inquam & nutriendo. Locum autem in hepate obti-
net, vnde deinceps per venas in totum corpus spargitur. Eius vero 1.
operatio prima fronte duplex esse deprehenditur. Alteratrix in- Alteratrix.
quam, quam Immutatiuam nonnulli dicunt, quæ generatim pri-
mum seminis substantiam immutat, & ex eo quod ante fuerat in
substantiam singularum partium vt singillatim fiat quælibet, con-
uertit: particulatim vero ex mixtis qualitatibus & elementaribus
facultatibus in eam substantiam rursum intendens, per calidum &
humidum molliorem substantiam efficit, qualis in animalibus est
caro, in plantis vero flores & medulla: per calidum & siccum in ani
malibus cor, in plantis radices: per frigidum & humidum, in ani-
malibus pilos, in plantis folia: per frigidum & siccum autem in ani
malibus neruos & ossa, in plantis vero cortices & ligna operatur.
Formatrix deinde, quam Informatiuam vocant alij, quæ eam quæ
alteratur materiam, effingit ad eius similitudinem, vnde suam tra- 2.
xit originẽ, partibus suo primitiuo similibus singillatim dispositis. Formatrix.
Hac ipsa partes quæ cauæ esse debent, veluti intestina, venæ, arte-
riæ & similia, cauæ fiunt: quæ vero solidæ, solidæ itidem. Et breui-
bus, hæc omnia singillatim vel minutissima quæq; format, & cuius-
uis particulæ superficiem perficit, ita vt nihil otiosum, nihil etiam
superfluum existat.

His autem principalibus facultatibus ad naturalem vim in Facultates au-
perficiendo animali pertinentibus, aliæ quoq; auxiliares vel famu- xiliares vel fa-
lantes potius insuper accedunt. Generatrix inquã vel generatiua, mulantes.
in longitudinem, latitudinem, & profunditatem ipsum generatum 1.
diducens. Auctrix etiam, quæ per nutritionem auget, & ad iustum
augmentum vsque perficit. Nec non & nutrix, quæ fœtui in vtero 2.
iam inde à concepto semine seruit fouetque, vt tot ac tantis animalis 3.
partibus constituendis sufficiat. Vltimæ autem huic aliæ quoque
auxiliares facultates quatuor accedere perhibentur. Attractrix,
quam appetitiuam dixêre quidam, quæ conueniens nutrimentum
singulis partibus sua vi ceu instrumento attrahit, veluti pro carnis

nutrimento ſubſtantiam ſanguinis, pro cerebri vero alimento ſubſtantiam phlegmaticam, & ſimiliter in alijs calida & ſicca facultate ſua operans. Coctrix vel alteratrix calida & humida vi operans, alimenti ſubſtantiã immutat, & diuerſæ naturæ alimenta in vnam veluti maſſam redigit. Retentrix vel retentiua, quæ purum nutrimentum retinet (vnde id excoctum ſingulis membris aßimilatur atque vnitur) frigidi & ſicci ope vſa. Expultrix vel expulſiua, quæ ſuperflua, neque quantitati neque qualitati partium conuenientia, ideoque partibus nullatenus aßimilanda, humidi & frigidi ope neceſſario expellit.

Secunda facultas Vitalis.

Secunda facultas quæ in humano ſemine principaliter operatur, Vitalis dicitur, & ſuum in corde locum habet. Ea autem cor viuificat, à quo per arterias annexas vitalis ſpiritus ad omnia membra, naturali facultate diſpoſita, viuificanda, cor atque arterias dilatando & conſtringendo procedit. Dilatando inquam, quia quæ cordi motiua vis ineſt, ipſius cordis motum à medio ipſius in omnes extremitates dilatat. Conſtringendo autem, quia eadem vis cordis motum ab omnibus extremitatibus rurſum ad medium ipſius colligit & conſtringit. Vtrunque vero horum pulmonis beneficio fieri videmus, qui follis inſtar aërem cordi per arteriam attrahit: is ab eodem rurſum ad alias corporis partes per arterias tranſmittitur. Idem continuo motu pectus mouet, neruis & lacertis motis primitus. Sũmè ergo neceſſarius hic eſt, tum propter naturalis caloris circa cor mitigationem, qui ex aere frigido temperandi gratia nimium calorem attrahitur, maxime cum tanti caloris ipſum cor eſſe cõſtet, vt niſi ex aere frigidum per pulmonem ſibi ſubinde temperamentum attraheret, in ſe mox ſuffocatum periret: tum etiam propter vitalis ſpiritus nutrimentũ, ex cuius temperamento animalis generatur ſpiritus, cuius in cerebro ſedẽ eſſe mox dicemus, vnde omnes nerui originem trahentes, per ſpinam dorſi deſcendunt, & in corpus hinc inde diuiduntur, nec non & à primitiuo ſuo animali ſpiritu ope vitalis ſpiritus conſeruantur. Idem tamen ille per anhelitum

Pulmo.

tum

tum attractus pulmonis ministerio aer, & in vitalem spiritum transiens, multis quoq; modis nō rara obseruatione corrumpitur, cerebri inquam dispositione mala, infectione hepatis, affectione cordis, perforatione pulmonis & similibus, exterius quoque accedente nimia aeris corruptione: de quibus in præsenti plura dicere, & præter institutum & præter vtilitatem aliquam singularem foret.

Tertia facultas Animalis est, quæ regina veluti supremum locū occupat, sedemq; in cerebro obtinet. Ea vero triplex certò deprehenditur. Prima enim huius virtus Ordinatrix est, quæ totum cerebrum disponit, & sola suo ordine occupat. In priori enim huius parte Imaginationem, in media Rationem, in posteriori vero collocat Memoriam. Quod enim in prima cellula phantasia concepit, mox id ad Rationis domicilium velut iudicandum transmittit: & quod hic iudicio decerptum, Memoriæ ad cōseruandum & in effecta dirigendum relegat. Altera Sensitiua est, quam licet variam pro sensuum ratione sciamus, hoc tamen fieri modo teneamus. Spiritus animalis (cui modò in cerebro locum esse diximus) procedens ab interioribus cerebri cellulis, mediantibus neruis quibusdam subtilissimis, sensus format, & sua virtute horum neruorum ministerio, ad oculos visum, ad nares olfactum, ad aures auditum, ad palatum vero gustum dirigit, quos ex sensibus capitis tantum numerari videmus. Tertia Motiua, in cerebro generata: cui mouere proprium dicitur. Sicut enim Spiritus animalis disponit & dirigit ordines ac proprietates sensuum, vti prædictum, ita eiusdem beneficio motus quoq; diriguntur, quibus spirituum virtutes dilatentur, & alia quoq; membra dimittantur.

Tertia facultas, Animalis. 1. 2. 3.

Cæterum ad omnium harum facultatum perfectionem, necessario spiritus exigitur, cuius beneficio & motu continuo tam sensus quam virtutes impellantur, vt actiones suas peragant. Hunc autem dicunt subtilem quandam aeream esse substantiam, quæ corporis virtutes continue ad suas peragendas actiones excitet. Et reuera hic Spiritus subtile quoddam corpus est, caloris vi genera-

Spiritus quid sit.

tum, propter sanguinem in hepate scaturientem, per anhelitum & arterias attractus, indeque per venas ad omnia membra diffusus, corpora viuificans, promouẽdo motui, mediantibus neruis & musculis, inseruiens. Hic autem primo ad hepar dirigitur hoc modo: Calore existente in sanguine, ebullitio quædam fit in hepate, vnde fumus quidam vel vapor prodit, qui mox per venas hepatis depuratus in subtilem quandam aëream mutatur substantiam, & Spiritus Naturalis dicitur qui sanguinem subtiliat, & inde ad singula membra dimittitur. Inde, ab hepate inquam, idem ille spiritus per venas quasdam ad cor transmittitur, vbi motu partium cordis & agitatione mutua magis purus fit, & in naturam magis subtilem conuertitur, & Vitalis spiritus esse incipit, eò quod à corde per arterias ad totius corporis mẽbra se diffundit, & naturalis spiritus virtutem auget & adiuuat. Rursum autem & à corde idem ille spiritus sursum per arterias ad cerebri cellulas penetrans, ibidem plus elaboratur, & in essentiam Animalis spiritus, qui omnium est purissimus, transmutatur, vnde mox rursum per sensuum organa ad confirmandos illos aliquatenus dimittitur. Licet ergo idem ille vnus sit spiritus, tamen propter diuersa in diuersis partibus officia, aliter atque aliter intelligitur, vt in hepate Naturalis, in corde Vitalis, in cerebro vero Animalis dicatur.

Quomodo generetur spiritus Naturalis.

Quomodo Vitalis.

Quomodo Animalis.

Cæterum hunc Spiritum non credendum est esse Animam illam immortalem homini à Deo infusam, sed tantum instrumentum & vehiculum eiusdem. Nam hoc spiritu mediante tantum, anima corpori coniungitur: neque tamen etiam sine huius ministerio perfecta animæ in corpore exercitatio est: id quod multis rationibus probare facile esset, nisi alias isthæc de Facultatibus & Spiritu tractatio in longum sat nimis excreuisset.

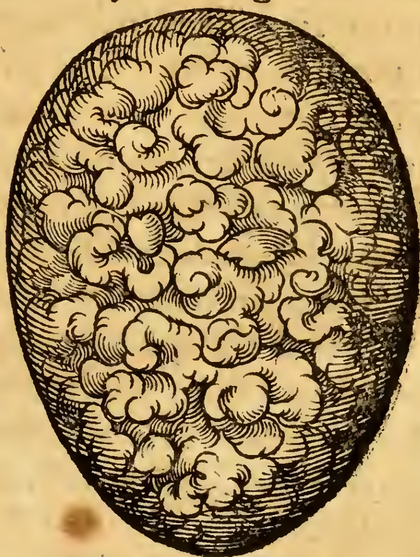
An spiritus sit Anima.

CAPVT

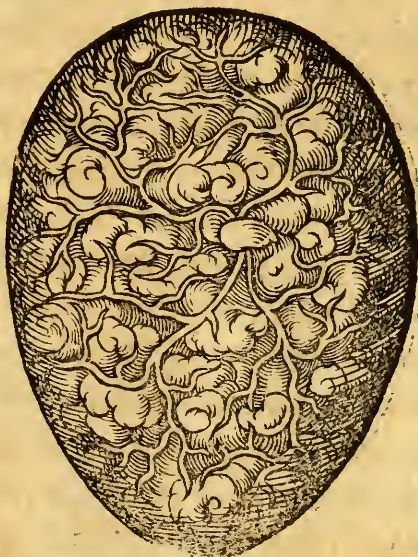
CAPVT V.

De vera partium generatione, & incremento fœtus pro ratione dierum ac temporum.

Postquam matrix recipiendo genitali ſemini naturaliter propria (magneti ferrum, & electro crines ac plumas attrahenti, ſimilis) genitale ſemen receperit, & calore ſuo in coaguli vel oui formam ambo ſemina concluſerit, à primo ſtatim die vſq; ad ſextum vel ſeptimum plurimæ & ſubtiliſſimæ fibræ oriuntur, calido motu natæ, in quibus mox hepar cum potiſſimis organis ſuis naturali virtute generatur. Vitalis enim Spiritus per ſua organa ad conceptum ſemen dimiſſus, potiſſima membra intra decimũ diem format atq; diſtinguit, intromiſſus inquam per venas quaſdam ſecundinæ, quibus matrix eſt affixa, quibus ſanguis importatur, & ex quibus vmbilicus generatur, vt ex tertio capite conſtat. Eodem vero tempore in concreto ſemine tria alba minuta puncta concreto lacti non diſſimilia, loco hepatis, cordis & cerebri oriuntur, hac ipſa figura teſte.

Mox etiam vena per vmbilicũ directa craſſiorem ſanguinem in ſemine confuſum, alimento idoneum, attrahit; vnde ad huius figuræ formam biſurca vena generatur.

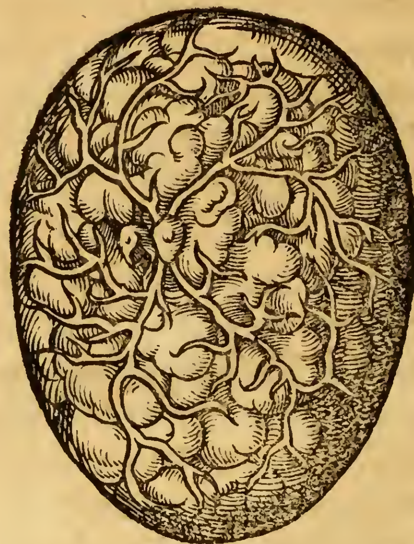

Hepatis generatio.

In altero eius venæ ramo sanguis colligitur, ex quo primùm hepar generatur, eo modo quo supra de facultate naturali dictum est. Vnde facile constat hepar coagulatum & concretum tantum esse sanguinem, massam inquam quandam sanguineam: nec non etiam videre licet quàm multas & varias in expulsiua & attractiua virtute venas sibi habeat accommodas. In altero vero ramo generantur texturæ illæ vel telæ venarũ, cum dilatatione aliarũ venarũ, nec non ventriculi, splenis & intestinorum in infima ventris parte. Hinc mox omnes venæ tanquã rami ad vnum recolliguntur truncum in superiori hepatis textura ad venam cauam. Is truncus mox ramos venarum ad constituendum diaphragma dimittit, & non paucos in superiorem partem spinæ dorsi supra diaphragma sitam, nec non & in inferiorem vsq; ad femora dirigit.

Cordis generatio.

Deinde cor cum venis suis ab vmbilico in semen extentis, vitali virtute generatur; ad spinam dorsi directis, pro huius figuræ demõstratione.

Istæ vero venæ calidissimũ & subtilissimum sanguinem attrahunt, ex quo cor generatur in mẽbrana cordis vel pericardio, natura carnosum & crassum, pro calidi membri ratione necessaria. Vena caua autem extendens se & penetrans interiorem concauitatem dextri in corde lateris, sanguinem pro cordis alimento eò deriuat. Ex eodem etiam eius venæ ramo in eadem cordis parte, alia quædam vena suboritur, immota quibusdam vel tranquilla dicta, eò quod pro aliarum cordis venarum pulsantium ratione non pulset, sed tranquilla delitescat, in hoc ordinata, vt excoctum in corde sanguinem ad pulmonem dimittat, binis arteriarum instar (vnde

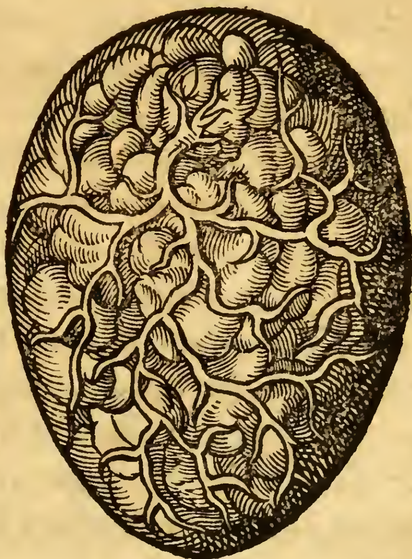
Vena immota vel trãquilla.

vena arteriosa dicitur) circundata tunicis. Cæterum in concauitate sinistræ in corde partis, maxima vena pulsatilis Aorta dicta oritur, vitalem spiritum per sanguinem cordis in omnes venas pulsatiles corporis diffundens. Vt enim vena caua origo est omnium venarum per quas corpus totum sanguinis nutrimentum attrahit: ita ab Aorta deriuantur omnes venæ pulsatiles, per totum corpus spiritum vitalem vndiquaq; diffundentes. Cor enim fons & origo vitalis caloris est, sine quo nullum nec animal neq; membrum foueri posset. **Aorta.**

Sub modo dicta magna Aorta in cõcauitate sinistra cordis, alia adhuc vena, arteria venosa dicta, oritur. Ea etiamsi verè pulsatilis vena sit, & vitalem spiritum dirigat, vnicam tantum tamen tunicam habet pro sanguinearum venarum more. Ideo vero illa condita est, vt frigidum aerem à pulmone ad cor refrigerandi gratia deriuet, & nimium calorem temperet. **Arteria venosa.**

Quia vero ex vtraq; cõcauitate cordis venæ prorumpunt & pulmoni inseruntur, ex his pulmo quoq; formatur. Vena enim è dextra concauitate cordis procedens, sanguinem producit subtilissimũ, qui dispersis hinc inde fibris in carnem pulmonis mutatur. A magna vero vena cordis & hepatis, caua inquam & aorta, generatur totum pectus, nec non successiue etiam cum brachijs crura. **Pulmonis generatio.**

Intra prædictum tempus generatur etiam suprema & potissima huius structuræ pars, cerebrum inquam, in tertia huius massæ pellicula. Repleta enim tota seminis massa animali spiritũ, contrahit is magnam genitalis humoris partẽ, & in concauitatem quandam, in qua cerebrum formetur, cõcludit. Externè autem operculo quodam circumquaq; tegitur, quod calore Cerebri generatio.

tostum

tostum & siccatum, in os redigitur, & Cranium fit, pro præcedentis figuræ forma.

Sic autem formatur cerebrum, vt vitalium spirituum omnium naturas concipere, retinere & mutare possit, vnde etiam & rationis & omnium sensuum initia proueniant. Vt enim ex hepate venæ, ex corde vero arteriæ suam trahunt originem: ita etiam à cerebro nerui mollioris & lenioris naturæ existentes, oriuntur, non venarum more concaui, sed solidi. Illi autem prima & potissima omnium sensuum instrumenta sunt, per quæ omnes sensuum motus propter vitalem spiritum ritè fiunt.

Neruorũ origo.

Post neruos ex cerebro etiam medulla spinæ dorsi generatur, nõ absimilis à cerebro naturæ, vt vix medulla dici possit, tum quod nullam ad medullam similitudinem habet, tum quod nec substantia illam refert. Medulla enim superfluũ quiddam est alimenti membrorum ex sanguine ortum, ad humectanda & vegetanda corporis ossa destinatum: cerebrum autem & medulla spinæ dorsi ex semine suam trahunt originem, non pro alendis aut vegetandis alijs deputata membris, sed vt per se priuatas corporis partes constituant, propter sensuum motum & vsum, vt inde omnes alij nerui sua initia sumant. Ex medulla enim spinæ dorsi plures nerui oriuntur, ex quibus corpus sensum & motum habeat, sicut ex facultate vitali & animali bono discrimine constat, vt in superioribus capitibus declaratum est.

Medulla spinæ dorsi.

Porro hic notandum est, ex ipso semine generari cartilagines, ossa, tunicas venarum hepatis, & arteriarum cordis, cerebrum cum neruis, rursum tunicas & panniculos tum alios tum tegumenta fœtus. Ex proprio vero fœtus sanguine generatur ipsa caro, & si quæ carnosa sunt, velut cor, hepar & pulmo. Deinde vero omnia hæc simul vegetantur sanguine menstruo per vmbilici venulas attracto, quæ ex venarum orificijs in matricem directæ obseruantur. Quæ omnia distincte ab ipso conceptu vsq; ad decimum octauũ diem primi mensis fiunt, quo tempore semen dicitur, deinceps vero fœtus &

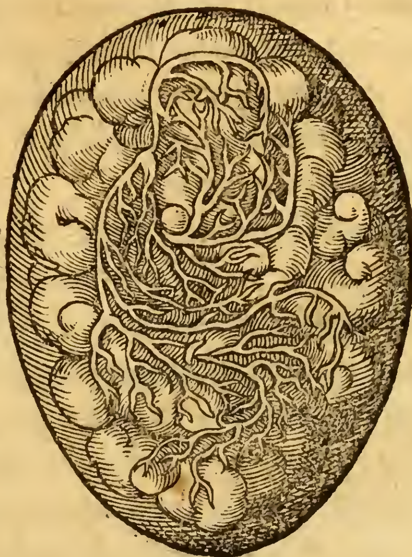
Fœtus.

dici & esse incipit, quod veteres quidam his etiam carminibus complexi sunt:

Sex in lacte dies, ter sunt in sangui ne trini.
Bisseni carnem, terseni membra figurant.

Et aliter.

Iniectum semen, sex primis certe diebus
Est quasi lac: reliquisq́; nouem fit sanguis: at inde
Consolidat duodena dies: bis nona deinceps
Effigiat: tempusq́; sequens producit ad ortum.

Talis enim prædicto tempore figura consit.

CAPVT VI.

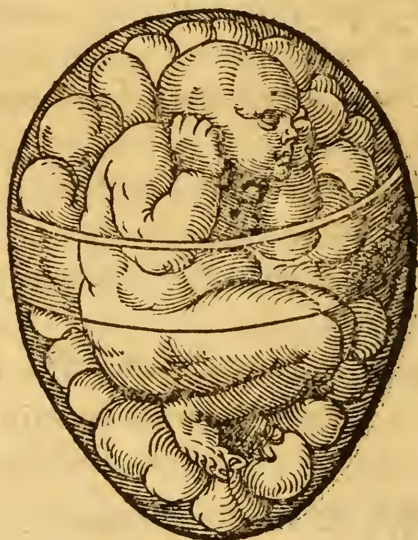
De nutrimento fœtus in vtero, quibus alimentis alatur, & quando in infantem excrescat.

D*Vm in vtero fœtus est, attracto per vmbilicũ fouetur sanguine, quo fit vt post conceptum menstrua mulieribus fluere desinant. Fœtus enim tum appetere multumq́; sanguinis attrahere incipit. Sanguis autem mox à cõceptu triplici discrimine discernitur.* Tria sanguinis menstrui discrimina post conceptum. *Primam & purißimam eius partem fœtus pro alimento attrahit. Secundam minus purã & tenuem sursum matrix per venas quasdam ad vbera propellit, vbi in lac transit, quo iam natus nutriatur infans: eoq́; fit vt meatus quidam à matrice sursum ad vbera tendant, vt sequenti libro in demonstratione patebit anatomica.* Lactis generatio. *Tertia & impurißima sanguinis pars in matrice remanet, & cum secundina in partu & post partum effluit. Inde est quod Hippocrates multum affinitatis inter lac & menstrua esse dicat, cum illud ex*

his fieri contingat. Galenus etiam huius rei gratia eleganter monet, infantem plus ex matre quàm à patre habere, eo quod primum semina menstruis augeantur, mox his in vtero nutriatur fœtus, rursus natus alatur lacte: & quemadmodum quæuis stirpes plus ex terra quàm parente planta habent, ita infantes plus ex genitrice. Hinc etiam fieri ait, quòd tanto plus matribus tribuatur, quanto plura ipsæ dederint.

Cæterũ formatus iam & perfectus in vtero infans, primo mense vrinam per vmbilici meatus emittet: postremo autem mense, occluso eo ductu, per pudenda, vt supra in 3. cap. de tribus panniculis est demonstratum. Per anum autem dum in vtero est nihil excernit, quia per os nullum adhuc alimentum attraxit. Post 45. diem Hippocrate monente vitam accipit, & cum hac animam diuinitus infusam, multorum iudicio, ita vt tum sentire incipiat. Ab eoq́ tempore non fœtus porrò, sed infans & dici & esse, hac forma, incipit.

Vitæ infantis tempus.

Licet vero hoc tempore sentire poßit, motu tamen caret, vtpote tener adhuc admodum. De motus autem tempore scitè Hippocrates sic monet, Si duplo accipias à conceptu dies, motum deprehendes. Motus autem numerus triplicatus, indicabit diem partus. Exempli gratia. Si 45. diebus formatus fuerit infans, 90. die se mouebit, qui dies medium tempus est latentis in vtero: nono vero mense prodibit & ad partum festinabit, quanquam puellæ decimo demũ mense plerunq́ nascantur. Et hæc de formatione, incremento & perfectione pro ratione dierum & temporum.

Motus tempus.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER

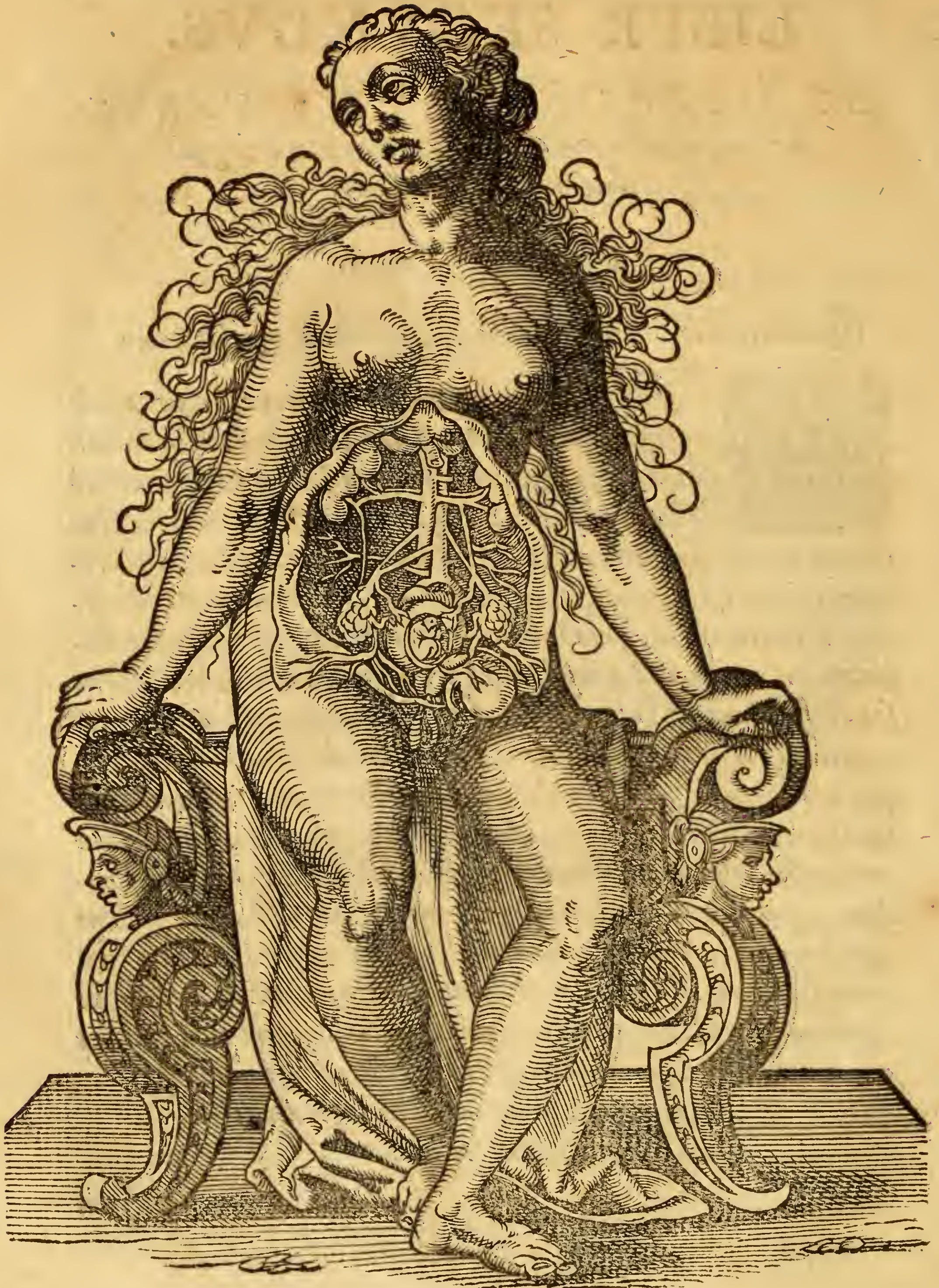
LIBER SECVNDVS.

DE MATRICE ET EIVS PARTIbus: nec non de conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio.

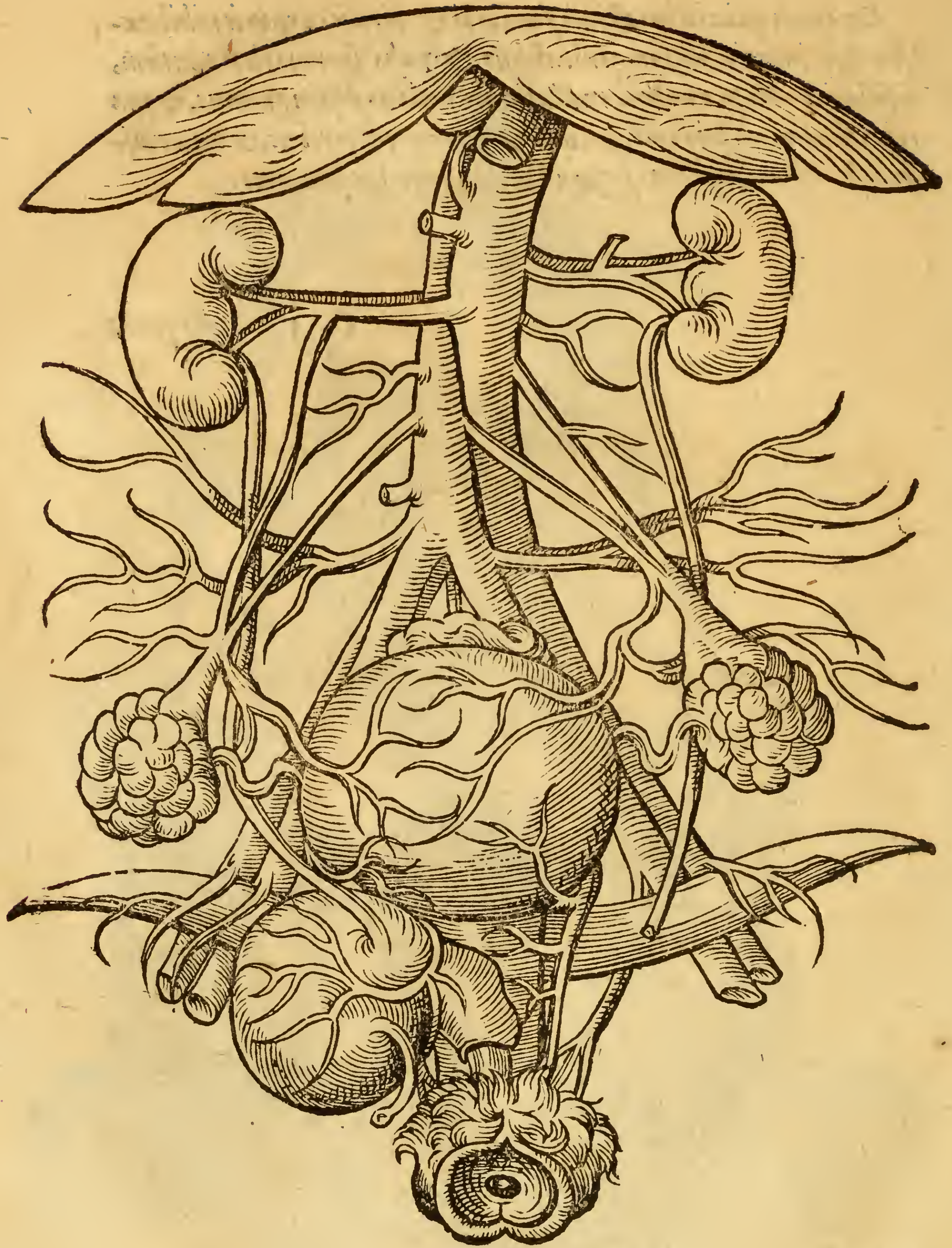
CAPVT I.

Quàm necessarium sit, matricis anatomen huic operi inserere.

Etiamsi pro materiæ & operis ratione, huius capitis tractatio facile omitti posset, circumstantiæ tamen (quia de prægnantibus res est) hanc non immeritò postulare videntur. In quauis enim re, obiecta plurimum docere, sensusq́ ad percipiendam rei certitudinem plurimum excitare, rudioresq́ ex his plura posse assequi, nemo est qui nesciat. Vt enim cæcus, quia luminis orbus est, nihil artificiosum dabit: ita nec obstetrix harum ignara præceptionum in dubijs casibus se expedire poterit. Quomodo solabitur hæc alias quæ propter ignorantiam ipsa formidolosior extiterit? quomodo infanti opem feret, quæ nec partus signa nec prolis conditionem & situm nouerit? quomodo parturienti, cui commoda præcepta ignorantiæ causa dare non poßit? Non ibi consilium, non ibi auxilium. Ergo quemadmodum in speculo quæuis obseruantur, ita in hac tractatione summe necessaria præcepta percipiuntur, quæ huic negotio & curæ cum primis seruiunt. Ea causa moti, hanc ex celeberrimi doctißimique Andreæ Vesalij Anatome fœminei corporis figuram cum matrice & alijs vteri partibus proferre voluimus, vt hac ceu speculo quotquot prægnantibus inseruiunt vtantur vtiliter.

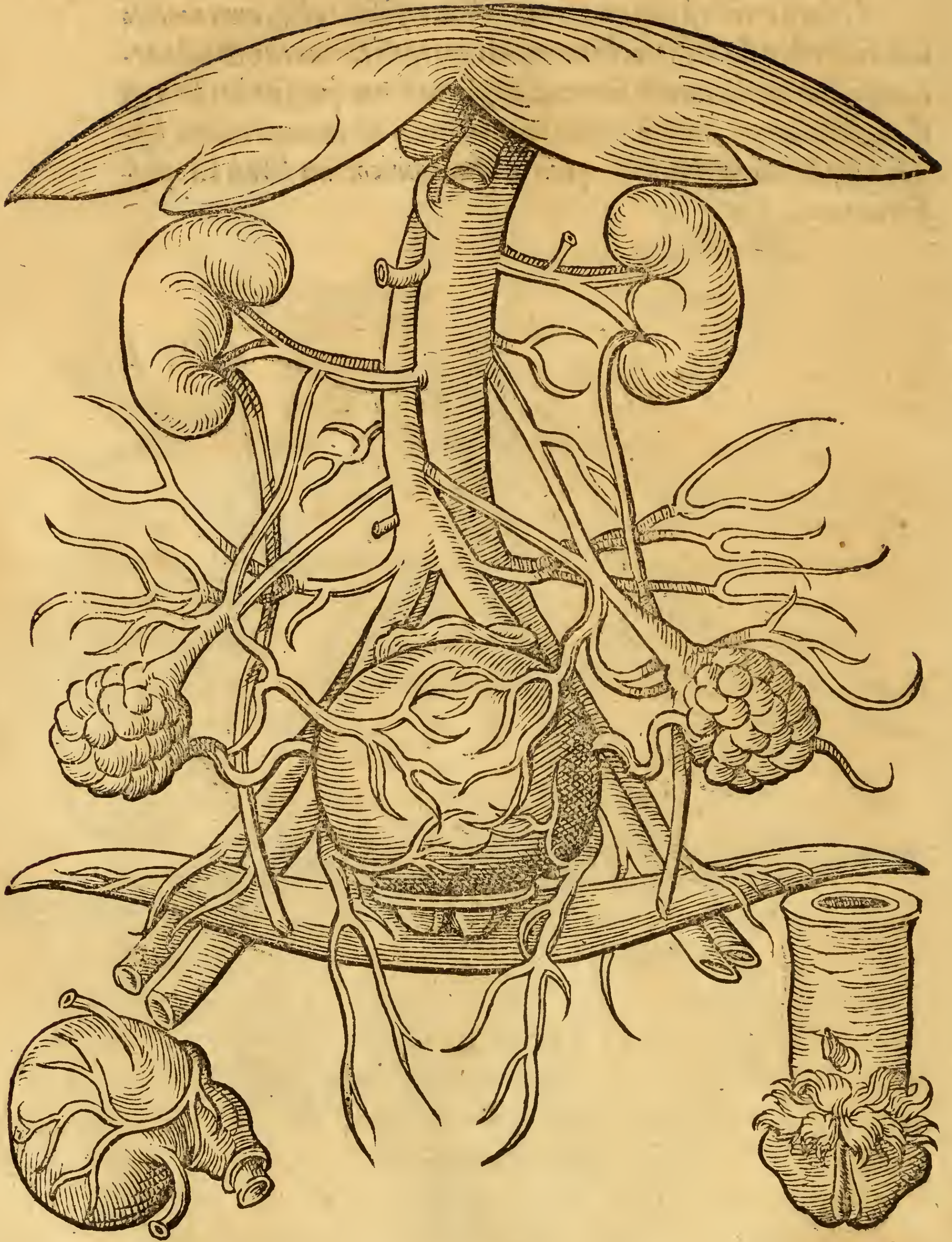
Cæterùm quia in inteſtinis fœminei & virilis corporis nihil exiſtit diſcriminis, niſi in genitalibus & vaſis ſpermaticis tantùm, ſigillatim illa pro noſtræ tractationis ratione diſtinguimus, & matricem cum orificio colli ſui, annexis poris vreteribus, & tota eiuſdem ſtructura, ſequenti figura ſpectandam proponimus.

Sequens

Sequens vero figura vterum ipſum reſecto collo, cum occluſo matricis oſtendit orificio, intra quod conceptũ formatur & ad partus vſq; horam detinetur ſemen. Ea ipſa veſicam quoque à collo reſectam ſimul adumbrat. Singula autem literis & characteribus ſignare ſuperfluum duximus; quia in Anatomicorum libris hæc paſſim extant.

CAPVT

CAPVT

CAPVT II.

De matricis ſubſtantia, forma, qualitatibus, & partibus annexis.

Matrix membrum fœmineo ſexui proprium, conditum eſt à natura ſeminis receptaculum, in quo conceptum retineatur vſq; dum ad iuſtam corporis formam excreuerit. Forma huius quadan tenus quadrata, ſimul tandē rotunda eſt, veſicæ non abſimilis. Partes huius duæ ſunt. Prior, receptaculum, concauitas ſiue ſinus, cuius ſubſtantia neruoſa, ex neruis, ligamentis & carne mixta confuſis, vnius tunicæ, ſenſu exiguo prædita, arctò meatu conſtricta, naturalis humoris recipiendi, alterandi & diuidendi appetens. Ea pars matrix dicitur vel genitale membrum, in quo ſemen concipitur & formatur. Huius meatus & porta poſt conceptum tam arctè conſtringitur, vt hāc ne acus quidē ſine periculo penetrare poßit, quod certißimū conceptus ſignum eſt. Non recluditur etiam hic meatus, niſi in conceptu, coitu, partu & menſtruis purgationibus. Poſterior, ceruix ſiue collum dicitur, lacertoſa, quaſi cartilaginea carne conſtans, non ſine pinguedine tamen, ſuperius rugam habens & per ſe ſatis ſenſibilis exiſtens. Ea pars pudenda dicuntur, in quorum apice duo labra ſunt, præputia dicta, quibus vterus & pudenda teguntur, & contra ſubeuntem communiuntur aerem. Circa fundum huius partis ſub oſſe ſacro veſicæ collum & vrinæ meatus cernitur, quibus & colon ſubeſt. In media parte colli matricis panniculus virginalis eſt tenuißimo reticulo non abſimilis, multis cōtextus fibris, cuius corruptio, virginitatis eſt diminutio. Hunc alij eugion, centonem & hymena vocant. Porrò in hac eadem parte à dextra & ſiniſtra duo cornua prominent, ligamēta matricis dicta, quibus & firmatur & ab vtraq; parte ſpinæ dorſi affixa hæret. Ligamentis illis & teſticuli, ſua natura minores & duriores quàm virorum, annexi ſunt. Vtraq; autem hæc albis & tenuibus neruis, vaſis inquam ſeminalibus, cincta ſunt, ex arterijs compacta. His itidem venulæ ex vena caua ductæ affixæ ſunt, per varios ramos in matricem diffuſæ, ad vegetandum fœtum in vtero, & menſes ſuo tempore reddendos.

Matricis forma.

Partes.

Receptaculum.

Collum vel ceruix.

Hymen.

Cornua ſiue ligamenta.

Teſticuli.

Renes. *Renes ligamentis quibusdam pone spinam dorsi vtero appendent, calidi & sicci temperamẽti, per quos omnis ex venis in vesicam de-*

Mammæ. *ferenda attrahitur colaturq; aquosa humiditas. Mammæ, frigidæ & humidæ qualitatis, venis & arterijs intertextæ, spongiæ non absimiles, molli carne pulmonis instar constantes, sanguinem dealbandi & in lac conuertendi vim habent. Vt enim hepar attractum chylum in sanguinem, ita mammæ sanguinẽ ipsum in lac transmutant. A mammis porro in matricem duæ venæ descendunt, quæ sanguinem illinc in lac mutandũ hauriunt. Quo fit vt nato infante, menstrua statim his meatibus ascendant, & in lac transire incipiant, nec non mulierum tumescant & indurentur vbera, donec lactando papillæ laxatæ sint.*

Qualitates matricis. *Quia non parum matricis qualitates cognouisse iuuat; eas breuiter his notis obseruare poteris. Calidam in ijs, quibus pulsus velox, sitis frequens, vrina colore intensa, amor Veneris, delectatio cita, sperma copiosum, pili crispãtes, menstrua ad colorem subflauum declinantia, tertiumque diem non excedentia. Frigidam, quibus pulsus tardus, sitis rara, vrina tenuis & alba, nullus amor Veneris, semen paucum, delectatio nulla, ignauia socors, pilorum paucitas, menstrua ad albedinem declinantia. Siccam, quibus pulsus durus, vrina tenuis, labia sicca, delectatio pauca, menstrua rara. Humidam, quibus pulsus mollis, vrina spissa, labia lubrica, delectatio nulla. Et hoc modo simplices qualitates cognoscuntur. De compositis vel mixtis aliud est iudicium.*

CAPVT III.

Quantæ vtilitatis sit exactam huius tractationis tenere notitiam.

1. *DIligenter Lectorem hic monitum esse velim, probè æstimare quantæ vtilitatis sit exactam huius tractationis tenuisse notitiam. Quid enim sanitati omnibusque humani corporis partibus, & tuendis & restituendis, hac notitia magis accommodum? Quid animos formabit melius, quàm tam eximiæ structuræ considerasse fi-*

ſe finem? Quid iucundum atque decorum magis quam propriæ naturæ corporisque, quod vſque incolimus, tam artificioſam tenuiſſe formaturam? Partium etiam harum proportio conſiderata, ſo- 2.
brietatis iubebit eſſe memores, ne plus æquo repletis illis, debita concoctio perfici nequeat. Cum primum enim prima concoctio naturaliter non procedit, mox etiam omnes fallunt aliæ: quo fit, vt corruptis humoribus infectoque ſanguine repleatur corpus, maximisque detur morbis occaſio. Genitalium item membrorum & vaſo- 3.
rum ſeminalium abſtruſa & tortuoſa conditio ſitusque, quid aliud quam temperantiæ documenta præbent? vt ea propagando humano generi tantum, releuandisque corporibus & tuendæ ſanitati ſeruiant. Nec dubium, ea ipſa cauſa naturaliter quoque humani generis viribus derogatū eſſe, porroque derogari plurimum, propter immoderatum harum partium vſum. Quid quod diligenter perpen- 4.
ſa harum rerum ſtructura, & mirabili naturæ in perficiendo homine artificio, noſtri quoque nunquam non admonemur officij? vt quantum in nobis eſt diligenter conſeruemus, quæ tanto negocio vix dum natura produxit: & charitatis memores, non in ea mutuo ſæuiamus, quæ natura communi parente procreata poſsidemus corpora, eadem vnius corporis variorum membrorum compage perpenſa, quam in vno corpore natura quàm optimè finxit & ſociali lege conſtrinxit. Et quod ſummum eſt, ex tam artificioſa noſtri cor- 5.
poris ſtructura profundiſsimam Dei ſapientiam, bonitatemque ſtupendam, nec non propriæ conditionis finem, illius inquam gloriam noſtramque ſalutem agnoſcere, & ſumma gratitudine tanto conditori nunquam non reſpondere, monemur ac diſcimus.

CAPVT IIII.

De conditione infantis in vtero, & grauidarum cura & officio.

CONceptum ſemen vſque ad 45. diem in iuſti infantis formam mutatur, & tunc quorundam doctorum iudicio vitam acci-

Infans quando dicatur.

pit, eoq; non fœtus porrò, sed infans dici debet, licet motu ob mirè teneram conditionem adhuc careat. Tenero enim tunc arborum flori simillimus est, qui quauis aura pluuiaq; facile deijcitur: eaque de causa summa cautione opus est, ne quid periculi grauidis aliquo modo contingat, vel metu repentino, terriculamentis, incendijs, fulgure, fulminibus, monstruosis hominum bestiarumq; aspectibus, gaudio, dolore, mœroreq; nimio: vel nimio exercitio motuq; currendi, saltandi, equitandi: vel repletione ex cibo potuq;: vel ne correptæ morbo aliquo, acutioribus vtantur medicaminibus imperitorum vsæ medicorum consilio. Rursum ne malis vetularũ, veneficarum & scortorum vtantur artibus, quarum & tollendarum & puniendarum cura in primis magistratibus, vtpote plebis patribus, debebat esse propria. Quot enim virgines, quot item viduæ his implicitæ artibus scelerata dedêre infanticidia? Sed è multis pauca commemorabo, quibus longo admodum tempore pestes illæ per totum orbem liberrimè vsæ sunt, reliqua reliquis æstimanda relinquam, saltem maleficis harum artibus proditis aliquantulum. Cum primùm compressæ aliquam in se mutationem fieri animaduerterint, veluti appetitus varios, cibi potusq; soliti fastidium, vomitus continuos, nauseas matutinas, passiones cordis, deliquia, dentium dolores: statim malis instructæ artibus arctissimè se præcingendo prima experimenta faciunt, vt fœtum in vtero conceptum extinguant. Sed cum nullam inde opem senserint, maiora tentant, dæmonis instinctu maleficam aliquam accedentes vetulam, his morbis curandis egregie instructam, & longa experientia famosam, rogantes de menstruorum retentorum cura, petentes hæc ciendi medicamen & consilium: ea enim retenta parere dolores in præcordijs & femoribus, multosq; ciere vomitus. Malefica rei non ignara vetula, pharmaca iubet à pharmacopolis petere, nec non aliunde quasdam herbas colligere, monendo, vt his in vino vtantur, alijs suffiantur, alias calceis imponant, alijs quotidie mane & vesperi aqua decoctis pedes & crura abluant, de nonnullis etiam decoctis mane & vesperi bi-

Cura grauidarum.

Artes & acta scortorum & veneficarum.

ri bi-

ri bibant. Sed cum neque hæc cura prodest, venas in vtroque pede aperire monet, quo facto, statim perit quod in vtero conceptum fuerat. Hæc obseruantibus interdum patribus & matribus familiàs, nec non etiam quibusdam alijs, & quod res est certò conijcientibus, mox tormina ventris, dolores pectoris & capitis prætexũt, & quod res est dißimulant. Redeuntibus vero menstruis quando se fœtu norunt esse liberas, alijs quoque easdem artes communicant, vt eò plura infanticidia fiant. Nonnullæ autem obstetrices etiam, nec non chirurgi & imperitiores medici, interdum plus nimium creduli tale quid magno malo consulunt. Sed omnia hæc & obseruare & præoccupare sancti magistratus interest. Iam vero ad rem redeamus.

Motus infantis in vtero.

Post tertium & quartum à conceptu mensem mouere se in vtero infans, & aliquantulum explicare incipit, arctumque suum domicilium in latius diducere, quo fit vt turgere vterus, & in longum, latum & profundum diduci incipiat. Sub partus autem tempus facie versus genua propendet, vtraque crura attrahit, ambas super genua manus abijcit, naribus in medio positis, in globi modũ conuolutus, anteriori parte tergũ matris respiciens, posteriorẽ vero ventri matris obuertens. Et licet quidam Anatomici diuersum sentiant, nos tamen vti non rara experientia deprehendimus subiecta figura spectandum proponimus.

CAPVT V.

Quomodo se infans in vtero, quinto, sexto, septimo & octauo mense habeat, nec non de discrimine sexus & formarum.

POst tertium & quartum mensem infans in vtero vberiori alimento vtitur, eoq; vegetatur magis magisque, donec pariendi tempus aduenerit. Sciendum autem quando sexto mense natus fuerit, vitam naturaliter retinere non posse, eò quod (licet distincte formatus) nondũ tamen iustæ perfectionis sit. Si vero septimo mense nascatur, viuet facillime, quia tum satis perfectus existit. Quod vero octauo mense nati rarißimè viuere possunt, cùm qui septimo nascantur plerunq; in viuis maneant, non sine ratione fit. Septimo enim mense semper mouetur infans ad partum, quo tempore si tantarum virium fuerit, ad partũ prodit: si non, in vtero remanet, donec satis inualuerit, per duos inquam menses reliquos. Post eum motum mensis septimi si non exeat, in alium se vteri locum transmouet, adeoq; eo motu debilitatur, vt si sequenti octauo mense ad partũ procedat, viuere propter eum motũ omnino nequeat. Neque enim sola hac, sed duplici motione infans ad mortem debilitatur. Primo, quando post motum septimi mensis octauo mense nascitur, vti modo diximus. Deinde, quia (pro astrorum ratione) septimus quisq; mensis noxium & damnosum cuiq; fœtui motum parit, Sole inquam eo tempore semper in opposito signo stante: & , quod octauus mensis Saturno proprius sit, hosti omnium quæ vitam accipiunt.

Cur septimo mense natus infans poßit viuere.

Duo lethiferi motus infantium.

Sciendum item masculos in dextro matricis concipi latere ex vberiori semine, ex dextro viri testiculo prodeunte: fœmellas autem in sinistro, ex sinistri testiculi semine. Dextrum enim latus propter hepar calidius est, sinistrum verò frigidius. Principaliter autem vberior seminis caliditas masculis progenerandis causa est.

Discrimen sexus.

Quod etiam pueri parentibus suis interdum similitudine formæ respon-

Similitudo formæ cum parentibus.

respondent, idem virtute seminis fit, vt cuius semen virtute plurimum superat, infans ei magis forma respondeat. Sed & hic astrorum motus aliquid posse creditur, vt quando semen sub bonis planetarum concipitur aspectibus, egregiam hoc formam: quando vero malis, tetram vicissim conciliet. Et hæc quidem hactenus.

CAPVT VI.

De præceptis quibusdam, prægnantibus vsq; ad partus horam ad varios casus admodum necessarijs.

DEinceps salutaria & necessaria aliquot prægnantibus præcepta dabimus, quibus instructæ certò sciant, quomodo se à conceptu ad partum vsq; gerant, ne quid illis periculi eueniat, aut præceptorum negligentia difficilem sibi partum faciant.

1. Ante omnia hilari sint animo, luctu & curis ne conficiantur, gaudijs mediocribus dent operam. Hæc enim & infantem exhilarant, & facultates fœtus omnes excitant, & in membris eius confirmant, vt ex 3. cap. constat.

2. Deinde omni motu vehementi ac laboribus difficilibus abstineant, & modico vtantur exercitio, subito nō exiliant aut assurgant: non currant etiam, neq; saltitent, nec equitent, neq; se comprimant aut coarctent, aut onus aliquod maius subleuent. Somnus quidem illis apprime conuenit.

3. Rursum, frigidiores & asperiores ventos, æstus magnos, iram, animi perturbationes, terrores, Venerem nimiam, & omnem edendi & bibendi intemperantiam caueant.

4. Victus grauidarū frugalis & mediocris sit, crudioribus & crassis cibis, qui facile concoqui nequeunt, abstineant: puta, lentibus, fabis, milio, carne bubula, salsa, & frixa, frugibus, lacte, caseo & similibus. Vtantur autem gallinarum pullis, ouis, pulmentis varijs, auibus, ouilla & vitulina carne. Proderit interdum & cinamomo & myristica nuce cum saccaro vti. Pro potu vinum album mediocre seruiat.

Primis

Primis quatuor à conceptu mensibus (Hippocrate monente) venas non aperiant, cucurbitulis & scarificatione abstineant, catapotia nulla sine periti medici consilio sumant. Eo enim tempore fœtus ligamenta adhuc admodum mollia & debilia sunt, eoq; facilè fœtus destruitur, & alimentum illi subtrahitur. 5.

Quod si contigerit prægnantium aluum duram fieri, spinachiam non pauco butyro conditam, lactucas etiam aqua mollitas, cum sale, vino & aceto sumant. Quæ si aluum non laxauerint, suppositorijs vtantur ex melle & vitello, vel sapone Veneto confectis. Si vero tanta constipatio fuerit vt nec illa cura profutura sit, consilio periti medici potione ex decoctione foliorum senæ vnà cum cassia nouiter extracta vtatur, quam medicus pro constipationis ratione semper aut plus aut minus præbere poterit. 6.

Quod si cum grauibus symptomatis conceperint, & post conceptum vsque syncopam passæ fuerint, bibenda erit aqua acetosæ & rosarum calefacta, mixta cinamomo & tabellis quibus Manus Christi nomen est, vel Diamargariton. Vel aqua rosarum & buglossæ cum pauco cinamomo, chariophilis & croco tritis permixta, in panno aliquoties complicato ea aqua merso tanquam epithema pectori erit imponenda. 7.

Quod si ante tempus pariture videntur, veluti mense septimo aut alio immaturo tempore, & iam pariendi dolores senserint concitatos, vel propter nimium aliquod exercitium, vel propter alui duræ compreßionẽ vel propter febrim aut morbum alium aliquem: super prunas ex thure suffitum excipiant. Hoc enim fecisse, & matrici & infanti non parum addit virium. Deinde anteriora abluant alumine, gallis & consolida maiore in aqua pluuiali, vino & aceto decoctis. Quod si propter syncopam infirmiores futuræ sint, Diamargariton vel manus Christi sumant, eo quo prius modo diximus. 8.

Quod si cibi nausea illis obrepserit, vel cibum sumptum concoquere nequeant, hoc Syrupo vtantur. 9.

℞. Syrupi malorum granatorum ℥. j s.
Musci,
Ligni aloes ana. ℈ j.
Cinamomi ℈ s. Misce cum
Aquæ acetosæ ℥ iij.
Fiat haustus.

Syrupum hunc quotidie ieiunæ bibant bene calidum. Pro confortatione ventriculi etiam vtantur hisce tabulis: ℞. Confectionem Diambra mane & vesperi, sumptoq; cibo itidem. Imponant etiam ori ventriculi sequens emplastrum:

℞. Mastiches,
Cinamomi,
Rosarum rubearum,
Saluiæ,
Menthæ,
Balaustij ana ℥. s.
Olei de Cytonijs
Terebinthinæ q. s.

Fiat emplastrum, de quo sume q. s. ad illinendam alutam latitudine & forma scuti, quod tegatur serico. Vel hoc vnguento vtantur:

℞. Mastiches,
Menthæ,
Thuris albi, æqualia pondera.

Trita singula oleo misceant communi, & os ventriculi perungant.

10. Quod si per vteri gerendi tempus menstrua senserint, lac dulce in quo chalybs extinctus sit parabunt, ex eo bibent, comedent, pulmenta & offulas coquent. Sudare etiam his vsæ rebus poterunt.

℞. Plantaginis maioris,
Inulæ campanæ,
Pentaphylli,

Ster-

Stercoris columbini,
Culmorum fabaceorum & auenæ: ana M. j.

Omnia in aqua simul decoquantur, & sudores euocentur insidendo.

Sunt etiam nonnullæ quæ raro iusto tempore, sed nimis cito & ante tempus pariant: eæ dum grauidæ sunt, balnea pro pedibus & cruribus sibi parent, in quibus quotidie vna ante cœnam hora & tribus post cœnam horis rursum vna desideant, & satis calefactæ crura calidis pannis abstergant. Balnea autem talia erunt: 11.

℞. *Saxifragiæ,*
Chamæmeli,
Salis,
Anethi, ana M. j.

Vti etiam hoc electuario mane & cubitum ituræ poterunt.
℞. *Electuarium lætificans, cum been albo & rubeo tritis mixtum.*
In primis vero hoc (quod multa experientia cognitum est) valde proderit. ℞. *Pelliculas ex ventriculo gallinarum extractas, has tritas, aliquot diebus mane vnius floreni pondere cum vino ieiunæ sumant. Et hæc quidem generalia præcepta sunt, multis aptata casibus, vt singulis certo constet quomodo se à conceptu vsque ad partus horam gerere debeant, quorum notitia non tam vtilis, quàm vsus necessarius existit.*

LIBER TERTIVS.

DE PARTV, ET PARTVRIentium infantiumque omnifaria cura.

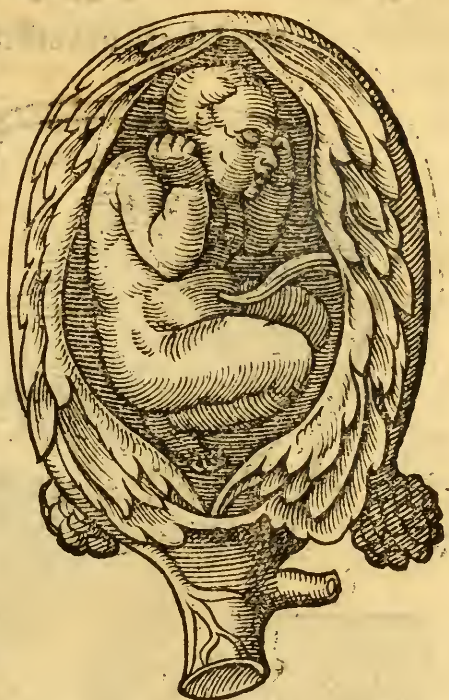
CAPVT I.

De legitimo partus tempore & forma, & parturientium doloribus.

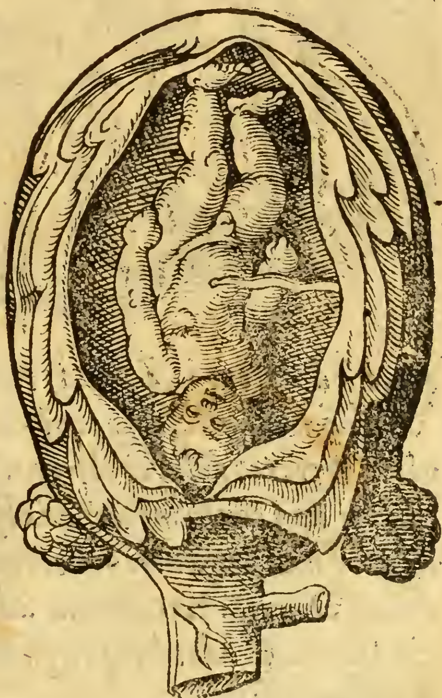
INSTANTE iam nono mēse, infantis alimentum in vtero deficere incipit, propter infantis ad quam excreuit magnitudinem. Iam enim magnus multo alimento indiget: quod quia sufficiens per venulas & vmbilicum porro attrahere nequit, magno impetu in vtero mouetur, adeo vt ligamenta, venulas cum tunicis quibus inuolutus

lutus est, secundinam inquam, cum duabus reliquis tunicis, de quibus supra dictum est, perrumpat, & pro huius figuræ ratione se ad partum expediat.

Partus dolores quid.

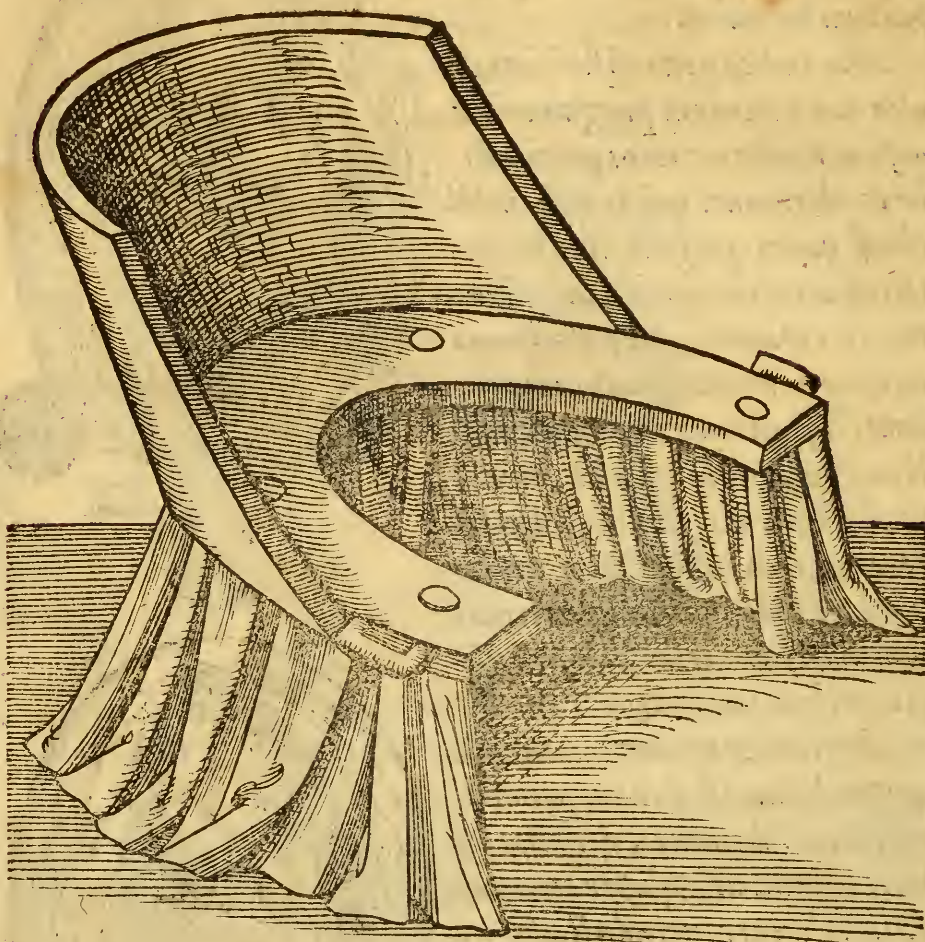
Hac indicatione obstetrices & aliæ quæ interdum prægnantibus adsunt mulieres, veros partus dolores obseruent: qui re ipsa nihil aliud quàm perfecti iam infantis impetus sunt, quibus impelluntur & rotantur, deorsumque ad inferiora exeundi gratia contendunt. Ruptis enim ex impetu mẽbranis & reclusa matrice, humores diffluere incipiunt, quibus liberatus iam infans mox aerem sentit, & huius vitæ cupidus, exitum matricis versus voluitur, capite orificio matricis obuerso. Et hæc legitimi & maxime naturalis partus forma est, si caput primum ad exitum ducatur, deductis ad latera manibus & super coxas applicatis, vti præsens adiecta figura ostendit. Non naturalis autem partus dicitur, si harum conditionum aliqua defuerit. Curabit itaq; obstetrix, vt maturè ad quemuis partum excipiendum, apto sedili, cultro, spongia, vinculis, calidoque ex lilijs oleo, quo & parturientis vterũ & manus suas cõmode perungat, instructa sit.

Naturalis partus qui.

CAPVT II.

De obstetricum officio & apta sedilis forma.

QVod autem ipso partus tempore obstetricum officium sit, & quomodo actio ipsa procedat, deinceps dabimus. Primò tempus nôrit, & veros dolores obseruet, prægnantem etiam verbis consoletur, nec non confirmet, & ad obsequendum hortetur alacriter. Reliquas simul præsentes cohortetur itidem, in primis ad pias fundendas ad Deum preces, deinde ad facienda simul sua vt possunt officia. Quo facto ad sedile prægnantem deducat, quod tali forma instructum esse debet.

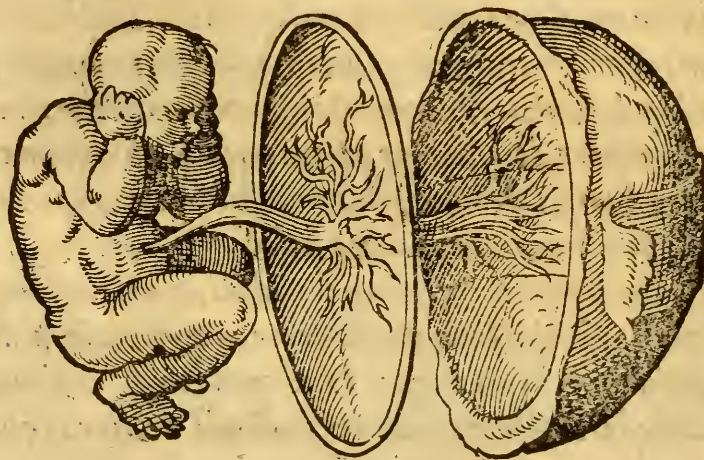
Sedile ipsum semicycli forma sit, quatuor suffultũ pedibus, fulcro à tergo aliquantulum retrorsum deducto, panno nigro subtus ad terram vsq; propendente obductum, ea ratione, vt tecta sit parturiens, reliquæq; interdum, si necesse fuerit, mulieres vbiq; manus admouere poßint. Sedes ipsa pannis munita & obducta sit, ne lædatur enitens mulier, aut infans alicubi propter dolores & motus matris forte impingens. Sedile quale sit.

Postquam autem in sedili iam enixura prægnans consederit, obstetrix vnam aliquam à tergo mulierem illi adhibeat, quæ prægnantem comiter vtroque brachio complexam teneat, & si opus sit, feruentibus doloribus & nitente prægnante, vterum eius vtraque manu comprimat, deorsumque aliquantulum infantem compellat. Alias vero duas à lateribus sistat, quæ nitentem & verbis hortentur & ad opem quamcunq; paratæ adsint.

Hoc facto, obstetrix ipsa prona aßideat, & manus suas vterumque parturientis, oleo liliorum alborum, amygdalarum dulcium & adipe gallinæ mixto perungat. Hoc enim fecisse, multum ijs prodest quæ obesiores sunt, & quarum pudenda arctiora, quibus item os matricis siccum, & quæ primo iam parturiunt. His & albumen oui miscuisse contulerit.

Postremo omnibus hisce ad hunc modum præparatis, prægnantem ad enitendum cohortari incipiat, manusque vt debet comiter operi admoueat, digitis inquirendo infantis situm, eique dum dolores sunt commodè viam laxando, collumque matricis vbi opus est cautè distendendo, & si qua infans constiterit aut impeditus fuerit, digitis percommode ex obliquo in directum deducendo, & ad facilem partum promouendo. Prodeuntem infantem apte excipiat, statimque vmbilicum relicta quatuor digitorum circiter longitudine, resecet, duploque filo acriter constringat, quàm proxime ad ventrem infantis fieri poterit. Quo facto, diligentem secundinæ rationem habeat, hanc moueat & ad exitum sollicitet, matrice adhuc diducta & aperta, antequam restricta de- Resecatio vmbilici.

cta denuo conniueat. Vt autem in resecando vmbilico diligens cura Secundæ. *adhibeatur, tuniculas omnes vno nomine Secundas dictas, distinctè hac figura spectandas dare voluimus, quomodo in vtero cohæreat, & sese mutuo trahant. Secundina enim trium tunicarum panniculus est, totum inuoluens fœtum, venis & arterijs matrici affixus, per quas sanguinem pro nutrimento fœtus attrahit, & attractum per vmbilicum ad infantem dimittit.*

Resecto vmbilico lotoq; infante, siccus iam eius vmbilicus puluere ex bolo armenia, sanguine draconis & myrrha confecto inspergi debet, pannoq; complicato imposito comprimi. Hoc enim & sanguinis fluxui & alijs medetur casibus. Vtendum etiam hoc puluere conuoluto iam vmbilico, & reiectis ligamentis. Sic enim & probe sanatur & formatur egregiè.

CAPVT III.

De naturalibus quibusdam præceptis, & medicaminibus partus moram & difficultatem alleuantibus.

Duplicia impedimenta partus. *QVoniam de partus impedimentis releuandis hic erit tractatio, notandum ante omnia partum impediri dupliciter, naturaliter & non naturaliter. Quando non naturaliter impediri contigerit, pro-*

rit, procedendum erit iuxta præcepta sequenti quarto libro tradita. Quando autem naturaliter, præceptis hoc capite traditis erit vtendum. Ante omnia tam perita rei existat obstetrix, vt quantum in ipsa est, omnia partus impedimenta commode declinet. Quod si autem partum impediri siccitate aut angustia colli matricis contigerit, ex elleboro aut pipere trito parturientis naribus inspirandum aliquantulum. Comprimendum item eius os, detinendus spiritus, prouocandumq; sternutamentum, quo spiritus deorsum compulsus infantem ad inferiora detrudat. Quo & hæc sequentia similiter faciũt. Bursa pastoris arida trita, in vino aut iusculo cicerum sumpta, valdè proderit. Item pars mellis vnius cochlearis mensura cum dupla aqua calida sumpta. Lac quoque mulieris alterius cum artemisiæ coma mixtum, & calidũ vmbilico impositum. Nec non oleum laurinum in aqua calida aut iusculo cicerum sumptum. Grana etiam piperis duo sumpta & partum & secundas impellunt. Nostrum quo nos potissimum impedito partu & deficientibus doloribus vtimur medicamen hoc est:

Quomodo prouocandus partus.

Haustus.

℞. *Trociscorum de myrrha ℥. j*
Croci grana X.
Cinamomi ℈ j.
Misce cum aquæ
Artemisiæ vel
Pulegij ℥ ij.
& fiat haustus vnus.

Haustum hunc prægnans calidum sumat, quo sumpto ad lectum vnius circiter horæ spacio redeat, donec vim huius experta de nouo excitatis doloribus surgens ad labores redeat. Si vero ne hoc profuturum sit, infans autem præmisso capite ad partum impeditus adhuc hæreat, mox harum pilularum septem præbendæ, quibus sumptis rursus aliquantulum quiescat.

Pilulæ.

℞. *Gumi Bdellij,*
Myrrhæ,

Seminis sauinæ,
Styracis liquidæ, id est stactes,
Castorei,
Agarici, ana ℈. ß.
Diagridij grana vj.

Misce cum medulla caßiæ extracta q. s. & formentur pilulæ ad modum cicerum. Duo hæc pharmaca ocytocia omnibus ferè peritioribus medicis probantur & in vsu sunt.

Pessarium. *Pessario etiam vti licebit, quod longitudine & craßitudine digiti ex lana pura conficies, sericoq; obduces, quod succo rutæ in quo scammonium dissolutum sit intinctum, ritè adhibere poteris. Sunt quæ lapidem aquilinum vel iaspidem à sinistra coxa appendant. Hæc si frustra tentata fuerint, eundo se aliquantulum prægnans exerceat, deinde hoc encathismo vtatur, balneo inquam supra ventrem vsque ascendente.*

Encathismus.

℞. *Althææ herbæ & radicis,* M. vj.
Maluæ,
Chamæmeli,
Meliloti,
Apij, cuiusque M. iiij.
Seminis lini,
Fænograeci ana. ℔. ij.
Foliorum lauri,
Lauendulæ ana M. ij.

Omnia hæc aqua bulliant, in quam prægnans insideat, aut spongias ea calida tinctas ventri & tergo imponat aliquoties. Quo sufficienter facto, calidis pannis foueatur, & ad lectum deducta hoc vnguento vngatur.

Vnguentum.

℞. *Amygdalarum dulcium,*
Pinguedinis gallinæ,
Olei de lilijs,

Musci-

Muſcilagenis althææ ana ℥. ſ.

Miſce cum cera q. ſ. & fiat vnguentum. Proderunt hæc ad ſecundas expellendas, vt ſequenti capite docebimus. Hoc facto, offulam ex duorum ouorum vitellis cum vino veteri decoctam, his ſpeciebus mixtis, præbebis.

℞. *Cinamomi ℥. ſ.*
Corticum Caſſiæ ℥. ij. (vel potius eò amplius cinamomi loco caſſiæ, quam prorſus inutilem ſeplaſiarij hodie oſtendunt.)
Croci ℈. ſ.
Sauinæ,
Betonicæ,
Capillorum Veneris,
Dictamni,
Fœnugræci,
Baccarum lauri,
Menthæ ana ℥. j.
Os de corde cerui,
Margaritarum præparat.

Miſce cum ſaccharo, & fiat puluis craſſiuſculus. Quod ſi ante infantem ſecundina prodeat, exitumq; infantis impediat, reſecanda ea fuerit, vmbilicus vero ligandus, & peſſarium ſubſcriptum collo matricis inſerendum.

℞. *Biſmaluæ cum radicibus* M. *ij.*
Artemiſiæ M. *j.*
Rutæ ℥. j. ſ.
Fœnugræci,
Seminis lini ana ℥. j.
Ficus numero X.

Miſce, & cum aqua q. ſ. decoctio fiat, cui percolatæ addantur hæc:

Olei liliorum,

Olei lini, vtriusq. ℥ ij.
Musci granum j.

Electuarium. *In hac decoctione madefactum pessarium collo matricis inseratur. Electuario etiam hoc mox vtatur.*

℞. *Myrrhæ,*
Castorei,
Calami arom. ana ℥. ij.
Cinamomi ℥. j.
Croci ℈ ſ.
Macis,
Sauinæ, ana ℈ j.
Mellis despumati ℔ ſ.

Electuarium confice cum aqua melissæ & artemisiæ, in quibus decocta sint:

Fœnogræci,
Seminis lini,
Granorum iuniperi, ana
Cochleare vnum.

Porrò cum ex impedimentis talibus debilitata fuerit parturiens, pro confortatione illi in iusculo species Lætificantis, vel Manus Christi perlati, aut Diamargariton præbendum.

CAPVT IIII.

Quomodo secundæ moram facientes ad facilem exitum promouendæ sint.

Causæ impeditarũ secundarum. *SEcundæ nato iam infante multis modis impediri possunt. Primo propter debilitatem matricis quæ ex impetu infantis & frequenti eius motu contingit: item propter partus difficultatem, nec*
1. *non propter continuam matricis distensionem & restrictionem, quibus adeò debilitatur, vt sua virtute (sicuti alioqui natura solet,) secundas expellere nequeat. Deinde si secundæ matrici intus*
2. *affixæ hæreant, quod propter copiam humoris superflui in vtero*

detenti

detenti sæpe fit, propter quam matrici his humoribus infestatæ secundæ facile agglutinantur. Hæ non aliter, quàm inserta obstetricis manu erunt reuellendæ. Tertio, si nato infante statim omnes 3.
quæ in matrice sunt aquæ diffluant; quibus destitutæ secundæ siccantur, nec non matrix etiam & collum eius propter eam siccitatem asperiora fiunt. Aquæ enim illæ & infanti & secundis lubricam viam præbere debebant: quare his elapsis, vterus oleis & succis intus & extra perungendus erit. Quarto, quando os matricis pro- 4.
pter partus dolores intumescit, vt plerunque fit, nisi prouida cura hoc mali declinetur. Quinto, quando in primo partu os matricis ni- 5.
mis adhuc est restrictum. Eandem ob causam, quando obesiores fuerint fœminæ, infantem & secundas enituntur difficilius. Quando itaque moram aliquantulum quacunque de causa fecerint, omnem obstetrix impendet operam vt has ad exitum solicitet. Ea enim retentio suffocationem parit, & mala plurima generat. Cum primum enim longius illic detenta fuerit, mox contabescere & fœtere incipit, vnde dirus fœtor sursum ad ventriculum, cor, hepar & diaphragma, & per consequens ad cerebrum ascendit, vnde mox dolores capitis, præcordiorum, imminutio spiritus, deliquia plurima & sudores frigidi proueniunt, ita vt periculum mortis, nec non apoplexia & epilepsia vsque timenda sint. Non enim non potest sine malo maximo matrix in corpore contabescere. Dum verò retentæ fuerint, omni ea mora cibo & potu conuenienti mulieres reficiendæ sunt, ijsque addendum robur, offulis inquam cum solis ouorum vitellis & vino veteri cum saccharo decoctis, croco & cinamomo conspersis. Vel iusculis ex caponibus aut gallinis, itidem cinamomo & croco conditis. Suffitus deinde fient super prunas in vterum recipiendi, ex croco non trito, castoreo, myrrha & cinamomo, de singulis vnius aut alterius fabæ pondere. Sit autem infra pannis obducta prægnans, vt fumus ad matricē tantū pertingat. Hoc tam diu fiat, donec suffitus ex speciebus illis defecerit. Deinde ex elleboro aut sternutatorio puluere aliquantulum naribus eius inspiran-

Suffocatio matricis.

Secundæ quomodo solicitandæ.

Suffitus.

dum, comprimendum os, detinendus halitus, & sternutamentum, vti supra dictum, est prouocandum. Si vero neq; hæc impulerint, Caßiam (vel cinamomum potius) pondere nucis, crocum & cinamomum duarum fabarum magnitudine, trita in iusculo rubeorum cicerum ebibenda porriges. At hoc non succedente, haustum supra cap. 3. descriptum calidum illi præbe, post quem sumptum, cum quieuerit aliquantulum, nonnihil ex elleboro & opopanace, pura lana inuolutum, collo matricis inseratur: & sine dubio secundis breui liberabitur. Tantæ enim hoc virtutis est, vt mortuos etiam infantes cum secundis efficaciter expellat. In hoc casu vnguēto Basilico matricem deungere pro expellendis secundis itidem non parum proderit. Horum si nullum eas expulerit, tantumq; periculi fuerit vt de vita parturientis desperandum sit, consentientibus marito vel cognatis, pilulæ sequentis descriptionis septem præbeantur, quibus sumptis lecto decumbat, donec harum virtus nouos dolores concitârit, & secundas expellere cœperit. Nam & hæ tantæ virtutis sunt, vt mortuum infantem & secundas etiam simul expellere poßint. Nihil tamen hic temere sine periti medici consilio fiat.

Pilulæ.

℞. *Castorei,*
Myrrhæ,
Styracis liquidæ ana ℈ j.
Corticis caßiæ, (vel cinamomi potius,)
Aristolochiæ rotundæ Lugduno missæ, an. ℈. ʃ.
Agarici ʒ. ʃ.
Diagridij grana vj.
Croci,
Sileris montani,
Sauinæ ana grana iij.
Opij Thebaici,
Assæ fœtidæ ana granum j.

Misce cum Caßia extracta q. ʃ. & formentur pilulæ ad modum cicerum, & ex his septem præbeantur cum aqua pulegij vel artemisiæ.

stæ. Emplastrum etiam illud, si opus fuerit, vmbilico imponatur, hoc modo parandum. Emplastrum.

℞. Colocynthidis decocti in aqua partem vnam, & tantundem succi rutæ, quibus miscebis myrrham, semen lini, fœnogræcum, hordei farinam, cuiusq; cochlearium, decoquantur omnia simul: emplastrum autem ex his confectum toto ventri ab vmbilico ad pudenda vsq; imponatur. Probatum quidem aliquando hoc est, sed tamen illo non temere sine periti medici consilio erit vtendum. Et hæc quidem de secundis educendis dicta sint.

CAPVT V.

De cura Puerperæ & infantis recens nati.

Liberata infante & secundis puerpera, obstetrix spongiam puram calida mersam sumat, ipsamq; in sedili adhuc desidentem leniter vbi opus est abluat, & si quid de matrice propendeat, oleis calidis rosarum, violarum vel chamæmeli deungat, & calidis pannis fotum in suum locum dirigat. Quo facto ad lectum deducatur, vbi locus satis temperatus sit, illic supina recumbat, crura exporrigat, & quantum satis est disiungat, reliqua corporis parte tam erecta, vt sedenti magis quàm iacenti similis sit, quò si quid restat superflui, commodius diffluat. Quod si primis diebus nimis citò fluxus illi cessarint, vt sæpe fit, puluis ex elleboro aut pipere naribus singulis diebus semel aut iterum erit inspirandus, pro impellendo fluxu, pro vt videbitur requirere necessitas. Quod si fluxus abundauerit, eoq; puerpera infirmior facta fuerit, multum quiescat, & siccioribus cibis vtatur, gallinis puta & caponibus elixatis & assatis, nec non quibusuis in sartagine tostis. Liquidioribus cibis omnibus abstineat: his enim fluxus abundantior fieret. Vtatur & confectione Diatriasandali, ea enim & confortat & restringit, buccella vna aliquoties sumpta. Vel si placet sequenti puluere aut tragemate vtatur cum pane supra prunas tosto & vino dulci madefacto: Cura matris primo à partu tempore.

℞. Spe-

℞. Specierum Dianthos,
Diapliris,
Diamargariton,
Diacaryophyl.
Diagalangæ,
Diatriasandalon, ana ℥.ſ.
Diamusci,
Diambræ ana ℈ſ.
Sacchari q.ſ.

Misce & fiat puluis siue tragema, & seruetur in scatula.

Cura infantis recens nati.

Infantem autem iam lotum & fascijs inuolutum antequam vel vbera sugat vel aliquem cibum sumat, matri in lecto decumbenti à sinistro latere cor prope adhibendum esse primo tempore multi dicunt. Naturaliter enim (vt persuasi sunt) omnes ab infante morbos matrem attrahere, & sine sui ipsius nocumento per fluxum vteri quicquid mali attraxerit rursum excernere. Præseruare enim hoc infantem per totam vitam à morbo comitiali & lepra. Singulis dum cibo & lacte diebus abstinet vna hoc hora fieri volunt. Eo ipso autem tempore sæpius infanti in os inserendi sunt coralli rubei præparati saccharo & butyro recente mixti, quia & hij infantem à prædictis morbis vsque præseruant. Suspendantur etiam à collo eius & brachijs coralli rubei & grana Pæoniæ, consortant enim, nec non hilarem ac vegetum faciunt. Et hæc de prima puerperæ & infantis post partum cura.

CAPVT VI.

Quomodo & quibus instrumentis impediti & mortui infantes producendi.

QVandoquidem matricis partes duæ sunt, quarum vtraque neruis, rugosa carne & obesiori spißitudine constat (vti supra cap. [illegible] monuimus) sciendum est, interiorem eius partem, cuius porta insensibilis quasi & angustißima est, nec vnquam nisi in coitu menstruis

menstruis & partu aperitur, tantam dilatationẽ admittere posse, vt producendo infanti facile sufficiat, sine omni & prolis & matris nocumento, si naturalis partus extiterit. Hanc autem viam quando infans per se (vti aliâs natura solet) neq; inuenire, neq; aperire propter restrictionem interioris portæ, & propter claustra eius impedita, valuerit, tunc obstetrix perunctis manibus digitos inserat, eamq; angustiam quàm commodissime poterit in latitudinem tantum diducat, in longitudinem vero nequaquam, ne ligamenta matricis rumpantur, & incurabilis morbus præcipitatio matricis sequatur, eius inquam inuersio, cum exitu & eminentia colli matricis. Itaq; obstetrix in dilatando interiorem partem antrorsum moueat, vt caput infantis quod proximum est inde se exerat, & in exteriorem partem, collum inquam matricis, prodeat. Nam modò dicta dilatatio interioris partis neq; matri neq; proli quicquam incõmodare poterit, vtpote quam & natura ipsa in facili partu sponte diducit, & post partum restringit iterum. Præcipitatio matricis.

Quod si autem propter angustiam alterius partis, colli scilicet, infans prodire nequeat, sed capite illic, reliqua vero corporis parte adhuc in interiori receptaculo hæreat (quod tamen vbi recte proceditur rarò contigit) tunc sciendũ, exteriorẽ portã, genitalia inquã, magis diduci & dilatari posse, omnesq; partus difficultates facilius ꝑpeti quã receptaculũ interius, eoq; obstetrix rursum pro rei qualitate eã quoq; portã diducat latius, vt totus ad partũ infans prodeat.

Quod si prædicta hæc nihil auxilij dederint, ita vt subinde immotus adhuc infans hæreat, omnesq; partus dolores cessauerint, rursum ad lectum deducenda erit parturiens, & sequentibus iuuãda medicaminibus, quæ talia sunt vt & mortuos infantes, retentas secundas, abortus quoq; & molas expellere poßint. Ante omnia, cũ primũ ad lectum deducta fuerit, sequentem hanc potionẽ satis calidam sumat, eaq; sumpta omni alio cibo abstineat, & vnius aut alterius horæ spacio tranquilla quiescat, donec huius vim & efficaciam egregie persenserit. Haustus.

 R. Ficus

℞. *Ficus incisas vij.*
Fœnogræci,
Seminis artemisiæ,
Rutæ, ana ʒ. ij
Aquæ pulegij &
Artemisiæ ana ℥ vj.

Fiat decoctio ad mediam partẽ, coletur, & colaturæ addantur
Trochiscorum de myrrha ʒ. j.
Croci grana iij.
Sacchari q. s.

Fiat haustus vnus, & aromaticetur cum cinamomo q. s.

Post prædictum quietis tempus rursus ad partus labores deduci
Suffitus. *poterit, vbi Suffimenta fient trochiscis ex his speciebus paulatim supra prunas iniectis, ita vt omnis fumus ad solam tantum matricem perueniat.*

℞. *Castorei,*
Sulphuris,
Galbani,
Opopanacis,
Stercoris columbini,
Assæ fœtidæ ana ʒ. s.

Misce cum succo Rutæ & fiant trochisci ad formam nucis auellanæ. His fumigia facere proderit.

Emplastrum. *Quod si nihil inde opis comparuerit, Emplastro hoc ventri imposito vti poterit:*

℞. *Galbani ℥. j. s.*
Colocynthidis sine granis ʒ. ij.
Succorum rutæ,
Artemisiæ,
Ceræ nouæ q. s.
Fiat Emplastrum.

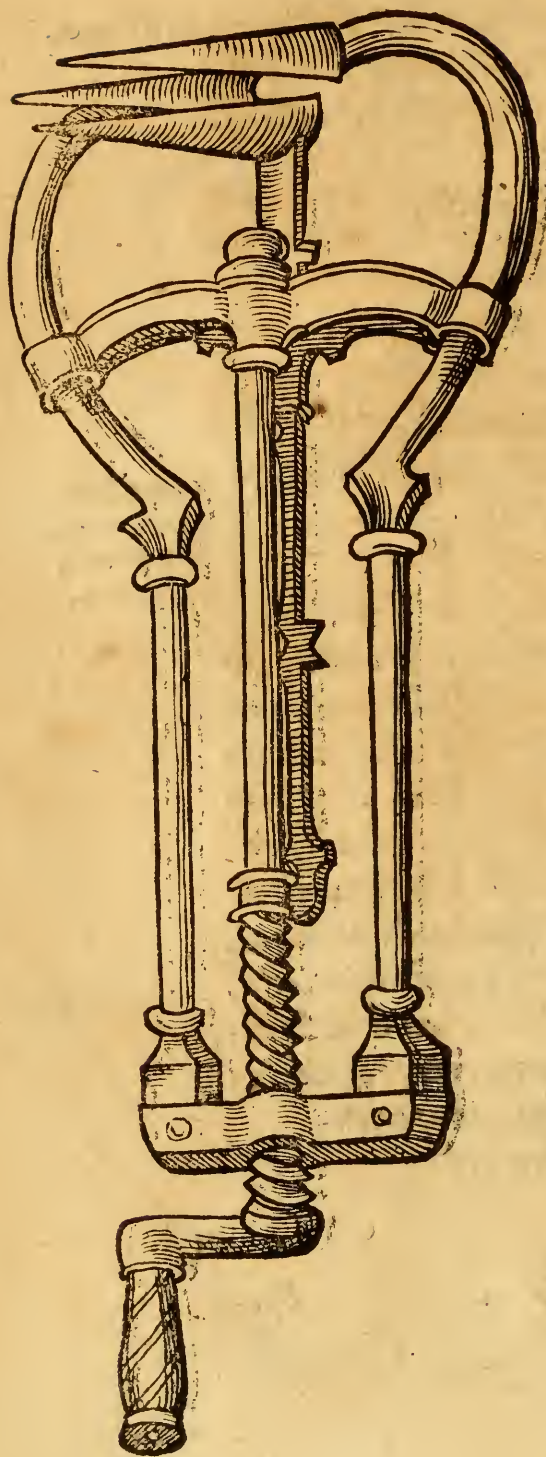
Decocto hoc pannus liniatur latitudine ventris formatus, vt ab
vmbi-

vmbilico ad pudenda vsq; & vtrinq; ad latera pertingat: quod vnius aut alterius, si ita opus sit, horæ spacio retineat. Vel Pessarium digiti magnitudine & longitudine ex lana confectum & serico obductum, sequenti decoctione madefactum, collo matricis inserendum, & duabus illic horis relinquendum. Pessarium.

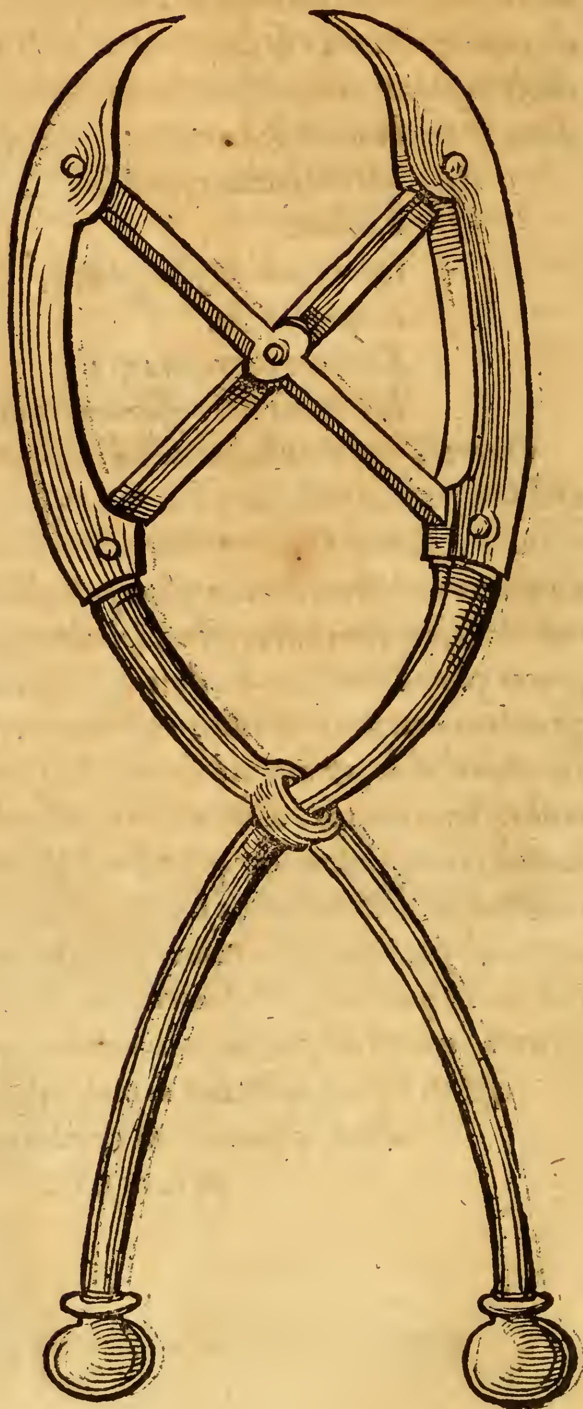
℞. *Aristolochiæ rotundæ è Gallia aduectæ,*
Sauinæ,
Colocynthidis sine granis,
Staphisagriæ,
Ellebori nigri ana ℥. ß.
His tritis fiat pessarium cum succo rutæ q. s.

Cæterum post omnia hæc adhibita, in primis vero si obstetrix rite dilatatis matricis partibus viam facere infanti non valuerit, omnino instrumenta his vsibus accõmoda, erunt adhibenda. Quando autem necessitas horum vsum postulauerit, prius verbis confirmanda erit misera parturiens, deinde expedienda instrumenta, & preces piæ ad Deũ fundendæ: eoq; facto ita sedili insideat, vt anum quantum potest tergo sedilis obuertat, crura vero quàm maxime potest attrahat, & quàm late potest, opem ferentibus astantibus mulieribus reliquis, diducat, vt commode obstetrix, quod instrumentis erit agendum, exequi valeat: Quod si alia ratio placuerit, & commodior obstetrici visa fuerit, ad lectum ipsam deducat, in quo, capite aliquantulum retrouerso, sublimius vero natibus surrectis, cruribusq; quantum potest attractis, decumbat. Tum deuncto alterutro quod ex his placuerit instrumento, operari & progredi incipiat. Vtraq; enim hæc deinceps descripta, ad aperiendum, dilatandum & educendum præparata sunt. Quando & quomodo instrumentis vtendum.

Speculum matricis.

Apertorium.

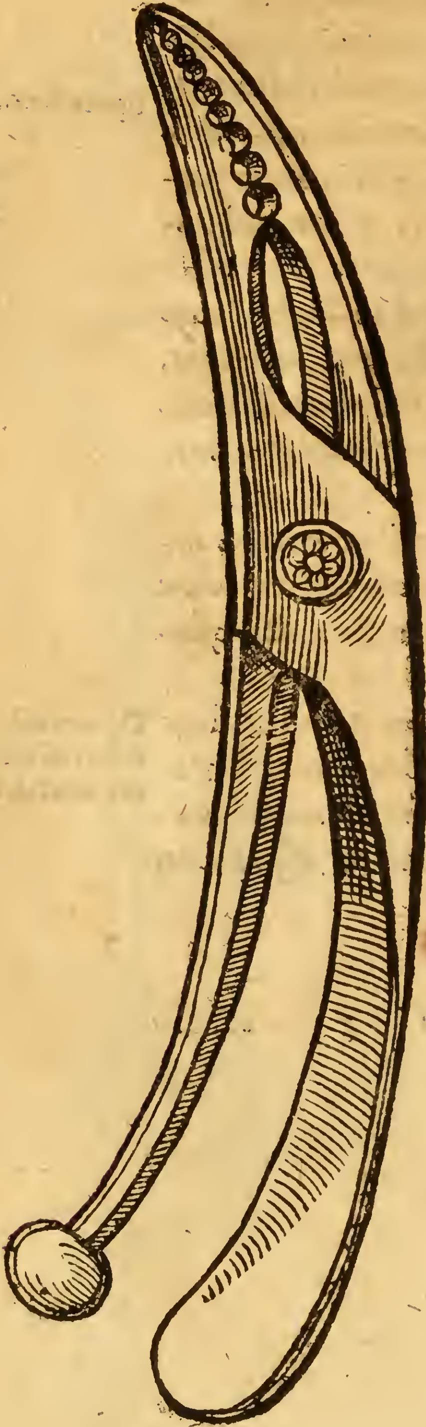

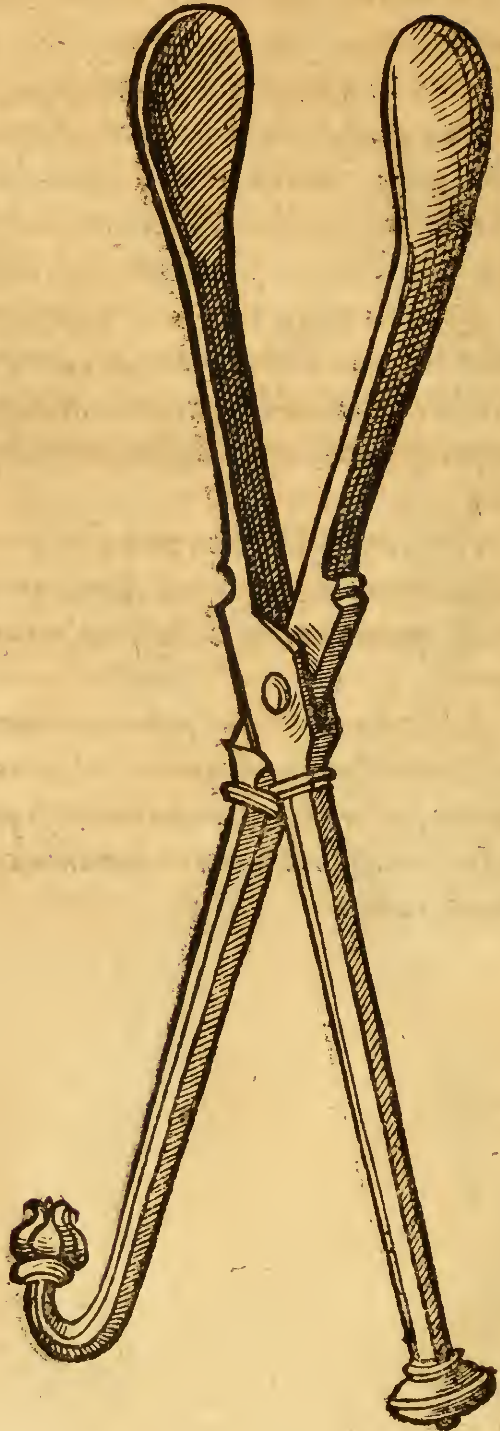
Alterum ex instrumentis illis, apertorium inquam, vnctum & compressum obstetrix leniter per collum matricis ad portam interiorem dirigat: quo sufficienter facto, vtraque manu apertorium infra comprimat, donec quantum sufficit os matricis diduxerit. Vel si placet altero instrumento, Speculo inquam matricis, eodem modo vtatur, vti de apertorio modo dictum est. In hoc autem vertebram toties circumuolui oportet, donec sufficere propter dilatationem intellexeris. Eo autem modo diducto matricis orificio, obstetrix manibus infantem leniter apprehendat, & si possibile est cum secundis educat. Vterum deinde parturientis abluat & perungat, partu liberatam ad lectum deducat, atque aromatibus, nec non cibo potuque conuenienti quantum potest reficiat, vti supra cap. 3. monuimus. Apertorium. Speculum.

Hoc progressu etiam vtendum erit cum omnibus mortuis infantibus & molis, nec non secundis quoque vbi nimium impeditæ fuerint, quando necessitas ipsa talem operationem & curam postulauerit.

Si fiat autem vt mortuus infans propter magnitudinem suam prædicto modo educi nequeat, vel secundæ manibus prehendi & educi non possint, curandum tunc vt sequentibus instrumentis quicquid id fuerit, sine matris nocumento, comprehendatur, & prudenti cura educatur. Quomodo mortui infantes extrahẽdi.

Rostrum anatis. *Forceps longa & tersa.*

Altero igitur ex his instrumentis, rostro inquam, emortuum infantem comprehendat; comprehensum dextra manu trahat, sinistra vero portas vtrasque, antrorsum repellat, ne ligamenta rumpantur, & præcipitatio matricis sequatur. In hoc casu, si postulauerit necessitas, huic instrumeno forcipem qua dentes eruuntur adhibeas, vel depictam hic forcipem longam & tersam, qua ita vtatur commode, vt si possibile sit, id quod protrahendum est, educat faciliter.

Quod si contigerit etiam inflationem aliquam, vel concretum in præputijs matricis sub cute apparere sanguinem, ex partus laboribus & difficultate obortum, venulis aut fibris ruptis propter dilatationem, vt fit, nimiam: vel interius tumor aliquis sanguineus enatus fuerit, quibus & infans & secundæ ante partum multum impediri solent: eum tumorem, siue ante siue post partum apparuerit, obstetrix, vbi materia tenuior & maturior visa fuerit, puro cultello incidat, concretum sanguinem exprimat, & inflationem deprimat, quæ commaculata sunt abstergat, infantemque si nondum natus fuerit vt poterit producat. Pessarium deinde sæpe inserat, oleo rosarum deungat, & quotidie donec sanata fuerit obliget. Eo enim modo & nos non semel in his casibus progressi sumus.

LIBER

LIBER QVARTVS.

DE VARIETATIBVS NON NAturalis partus, & earundem curis.

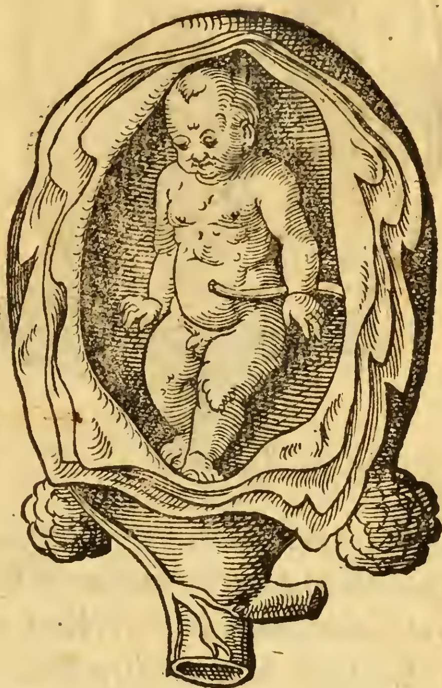

Quan-

Quandoquidem partus, qui contra naturam se exhibēt, multi sunt, & in ijs casus varij, de his sequente libro dicemus, quomodo inquam, & quot modis contra naturam fiant, nec non qua opera & arte curandi singuli, eo fine tantum, vt pericula eiusmodi partus agnoscantur citius, & quantum fieri potest præcaueantur diligentius.

CAPVT I.

De prima forma non naturalis partus, & quomodo ei subueniendum.

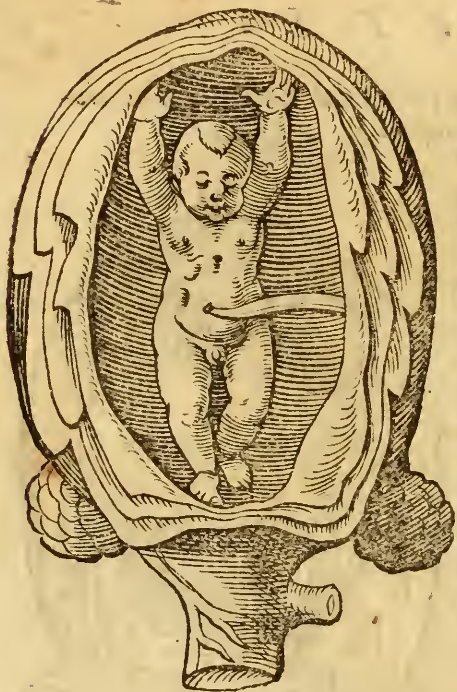

SAEPE contingit hac adscripta forma infantem ad partū venire, præmissis inquam pedibus manibusque deorsum ad femora deductis. Eo casu autem curabit obstetrix, vt oleo conuenientibusque linimentis instructa sit, exitumque infantis vngendo & demulcendo tantum iuuet, ne retro feratur, sed vti cœpit ita rectè pergat. In primis autem operam dabit vt vtraq; infantis brachia deorsum porrecta, apprehendat, firmiterque teneat, nec retrorsum reducere permittat, sed hoc ipso modo ad partum prodire compellat. Quod si autem infans hac forma prorumpens, & propter magnitudinem suam & deducta per latera brachia, matricis angustia ita coarctetur, vt totus ad partum prorumpere nequeat. tum vterus parturientis cum infante oleis perungendus erit, & elleborum parturienti pro impellendo partu naribus inspirandum, nec non vterus eius vtraq; manu comprimendus leniter, ne sursum

vergat, sed vt oportet deorsum tendat, donec totus in lucem prodeat.

CAPVT II.

Secunda contra naturam partus forma, quæ & quomodo iuuanda.

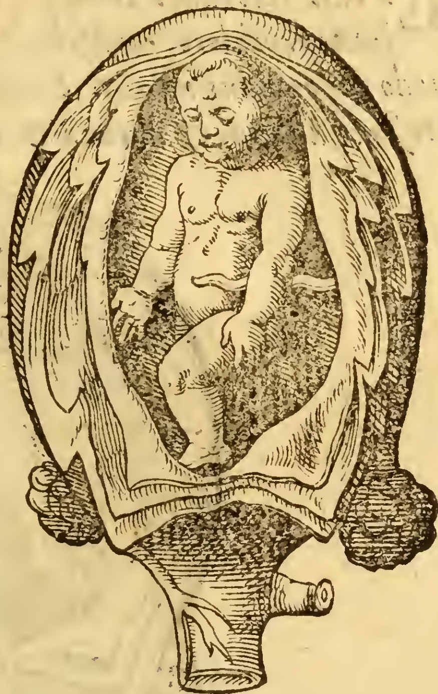

Contingit rursum in pedes aliquando partum procidere, manibus tamen non penes latera ad femora, vt in superiori forma, exporrectis, sed supra caput surrectis. Quod vbi fit, obstetrix nullo modo talem partum excipiet, nisi admodũ paruus & gracilis infans, & diductum admodũ matricis extiterit orificium, vt facilis exitus sine matris & infantis nocumento omnino sperandus sit: nec tamẽ eum prius excipiet, quin ante vterum & infantem diligenter perungat. Multo autem consultius erit & vtrisq; salutarius, partum in vterum repellere, & ad legitimam formam conuertere, quod hoc modo fieri poterit. Supina in lecto reclinabit se parturiens, capite retro demisso, sublimioribus natibus: quo facto, obstetrix ventrem ipsius præcordia versus mediocriter stringet, vt in vterum infantem ipsum repellat, & alia forma prodeundi occasionem ministret. Ante omnia autem curabit vt faciem infantis tergo matris obuertat, deinde infantis nates & crura vmbilicum matris versus eleuet, vt ad legitimum partum acceleret. Tutius experimentum in hoc casu non est, vtpote in omnibus contra naturam venientibus partubus vtilissimum.

CAPVT

CAPVT III.

Tertia non naturalis partus forma, quæ & quomodo iuuanda.

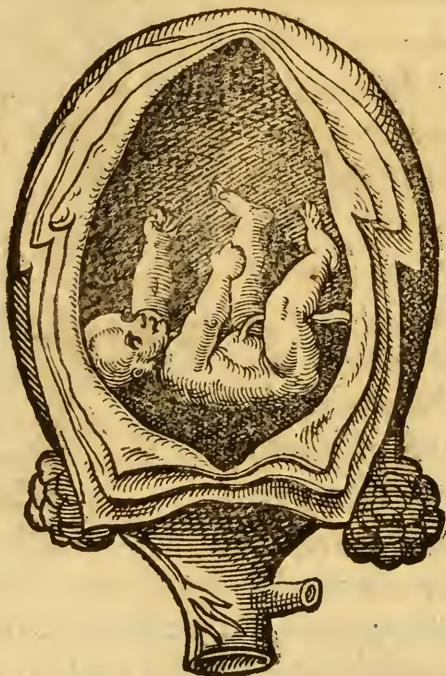

QVod si vno tantum pede infante prodire contigerit, brachijs quidem circa latera demissis, retrouerso autem vt figura habet pede altero, parturienti omnino non instandum, sed ad lectum deducenda vel alias reclinanda erit, eoq; quo ante modo docuimus procedẽdum ope aliarũ quæ illi adiumenti gratia adsunt mulierum, remittendo inquam altero quoq; pede in vterum. Quo facto, aliquoties se in lecto volutabit parturiens, capite demissior, natibus vero sublimior recumbens, donec aliquantulum conuersus infans esse deprehenditur, tunc ad labores reducenda, & omni qua fieri potest ope iuuanda. Ea volutatio in omnibus similibus partubus fieri poterit, vbi inepto modo infans apparuerit. Interim vbi opus erit, potionibus quoq; & alijs medicaminibus suprà positis erit reficienda & ad partum impellenda. Quod si autem in hoc casu contigerit retrouersum illum pedem volutatione illa matris, aut alia obstetricis opera, directè ad partum exeri, statim curabit obstetrix vt comprehensis brachijs, aliàs circa latera deductis, infantem quod potest producat commode, eo quo in prima forma modo docuimus.

CAPVT IIII.

De quarta non naturalis partus forma, & eius cura.

EVenit interdum transuerso modo apparere infantem, & in latus procidere, quod vbi fit, parturiens neq; vrgenda neq; hoc modo expetendus infans. Sic enim infantem nasci posse sine conuersione aliqua, & natura & res ipsa impoßibile esse ostendunt.

Quocirca dabit operam obstetrix, vt ad legitimam naturalis partus formam infantem reuocet, submouendo inquam nates, & ad exitum dirigendo caput. Si hac non successerit, volutando sæpius quid poßit tentet, donec ad legitimam formam conuersus fuerit.

CAPVT V.

De quinta contra naturam partus forma, & eius cura.

QVod si distortis pedibus atq; brachijs ad partum properare infantem contingat, obstetrix parturienti non instet, sed à sedili ad lectum deducat, vbi illius vterum prædicta sæpe forma recumbentis retrouersus comprimat, vel aliquoties volutari iubeat, do-

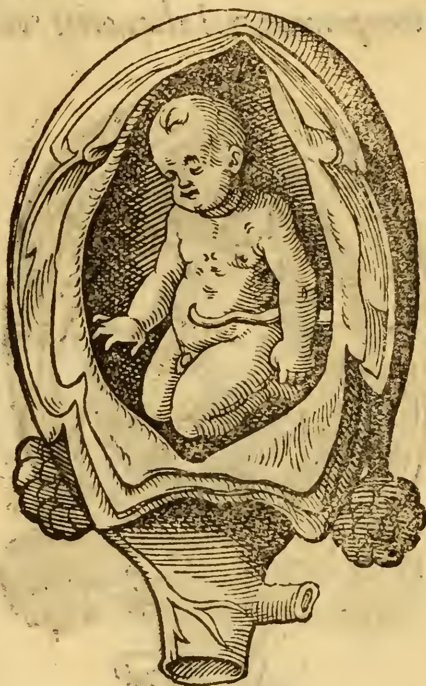

nec ad commodiorem formam infans conuersus fuerit. Si nihil hoc profuturum videbitur, obstetrix vtrunq; pedem in vnum coniungat, manus vero circa latera si vsquam potest deducat, & tutißimo quo poterit modo ad partum dirigat. Tutißima tamen via fuerit, infantem in vterum conuerti, & illic ad legitimam formam componi.

CAPVT VI.

De sexta forma, & eius auxilio.

QVod si vtroq; genu in partum infans prociderit, manibus circa femora demissis, obstetrix dextra inserta vtrunq; genu sursum versus impellat, donec pedes prorumpere contigerit, ibi tum sini-

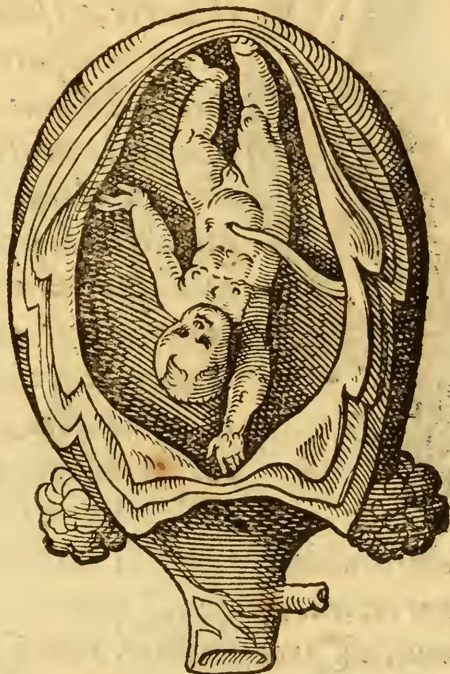

stra pedes prehendat, dextra vero manibus circa latera retentis, infantem ad exitum solicitet. Hoc si non satis tutum fore videbitur, ad lectum deducenda erit parturiens, vbi supra dicto modo reclinata, tandiu se volutabit, donec ad meliorem partus formam infans conuersus fuerit.

CAPVT VII.

De forma septima, & quomodo iuuanda.

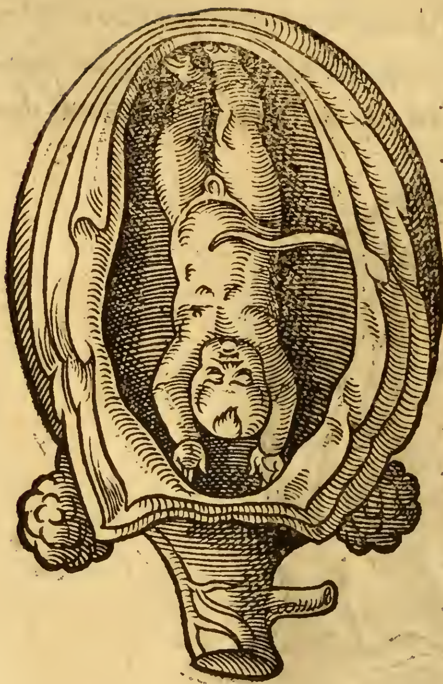
VBi vero altera manu tantum ad partum infans properauerit, altero brachio circa latera deducto, pedibusque rite in vterum exporrectis, eum obstetrix nequaquam excipiet, neq; ad partum vlterius procedere permittet, sed parturientem ad lectum de-

ducat, vbi anu altius & capite demissius recumbere poßit. Ibi tum venter eius retrò leniter stringendus, vt infans in vterum recidat. Ipsa etiam obstetrix, si opus sit, neq; sponte infans reciderit, inserta manu humeros eius reprimat, eminens vero brachium ad latus reducat, vt naturali forma in vtero disponatur, & ad facilem partum poßit prorumpere.

CAPVT VIII.

De forma octaua, eiusque cura.

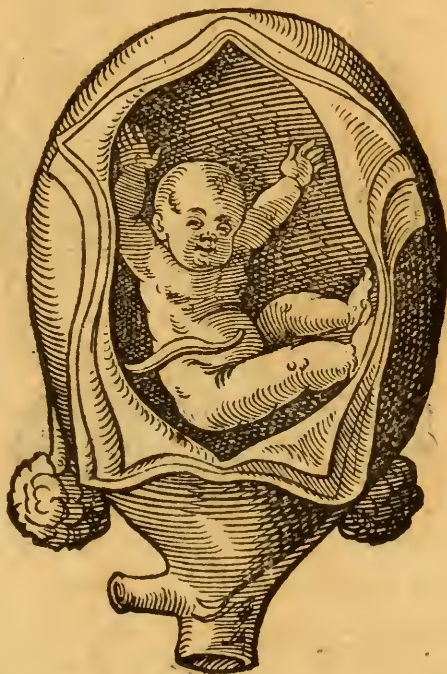

MVltum periculosus est hic partus inter eos qui se contra naturam offerunt, cuius formam hic descriptam vides: dabit ergo operam obstetrix, vt summa cura adhibita totum hunc partum in vterum reuocet. Manus itaque primum cum parturientis vtero perungat oleo, quia laboribus hic non paucis opus. Deinde si poterit inserta manu altera iuxta infantis brachia, humeros eius ita impellat vt totus in vterum recidat. Rursum vero ne ad eandem partus formam recurrat, inserta manu relapsi infantis brachia ad latera deducat, eoque modo ad naturalem formam redigat. Si hac non successerit, ad lectum deducenda parturiens, vbi post quietem habitam, eo modo vti prius tradidimus, est procedendum. Hoc si frustra fiat, neque ad aliam formam mutatus sit, ad sedile reducenda, vterus vero eius mulierum astantium opera vndiquaque & deorsum comprimendus, obstetrix autem peruncta matrice & vtrisque obuijs brachijs, illa in vnum quantum potest coniungat, & eo modo prorumpentem partum excipiat. Minus in hoc partu periculi erit, si nihil in suo officio obstetrix remissior, infans autem in partu gracilior extiterit.

CAPVT IX.

De forma nona & eius cura.

QVod si natibus ad partum primo infans prociderit, obstetrix vncta & inserta manu anum infantis subleuet, & caput ad exitum vertat. Festinandum in hoc casu non est, ne in deteriorem aliquam formam recidat. Neque etiam possibile sic infantem nasci

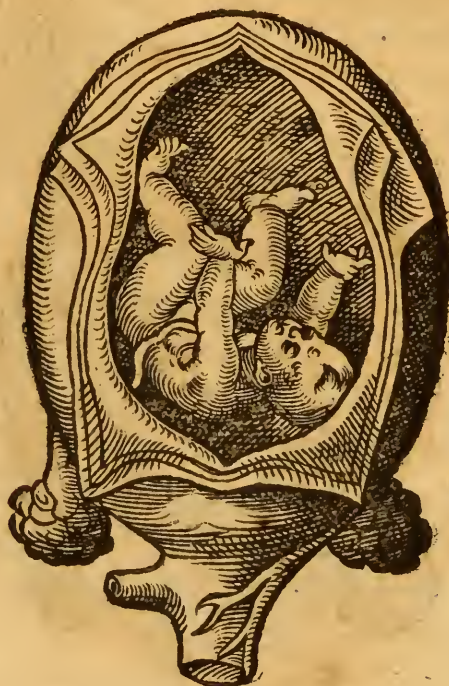

posse sine summo matris infantisq; detrimento. Itaque si inuerti inserta manu non possit, ad lectum deducenda parturiens, vbi si infirmior fuerit, conuenientibus reficienda est cibis, & iam saepe dicto procedendum modo, donec commodioris partus forma venerit.

CAPVT X.

De forma decima, eiusq́ cura.

FIt interdum vt inflexa ceruice se partus exhibeat, pronis ad partum humeris, retrouerso autem capite surrectisq́ pedibus ac manibus. Eo casu obstetrix retro submouebit infantis humeros,

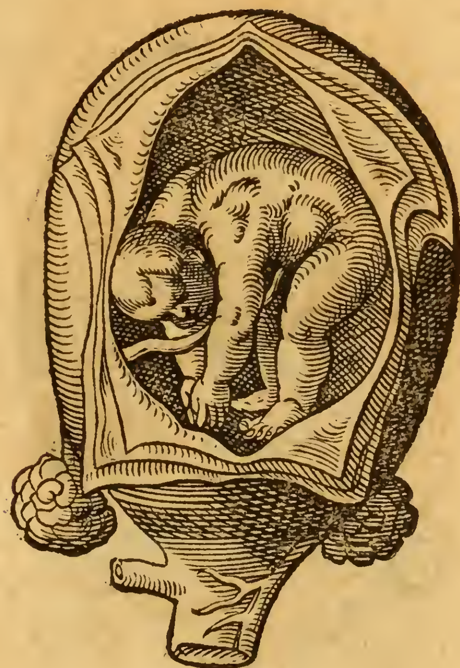

vt capite primum comparere poßit. Facile enim hoc fieri poterit, quia summotis aliquantum humeris, caput orificio matricis per se proximum fiet. Quod si aliter tentanda res fuerit, ad lectum deducenda reclinandaq́ erit parturiens, & præceptis suprà traditis vtendum.

CAPVT XI.

De forma vndecima, eiusq́; cura.

QVando manibus & pedibus simul ad partum inclinat infans, cauendum ne quid ob hanc difficultatem & informem speciem periculi accidat. Obstetrix itaq; hoc agat, vt submouendis infantis

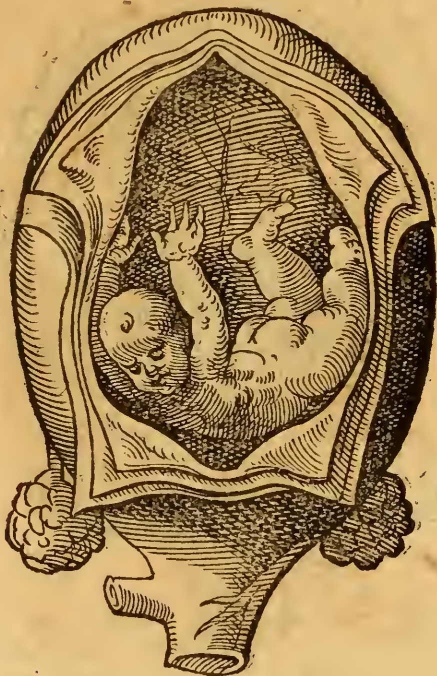

occupata pedibus, caput apprehendat, & quantum potest ad exitum primo dirigat. Submouenda & brachia sunt, nisi sponte se ad latera deduxerint. Hac si non successerit, priori conuersionis modo est vtendum.

CAPVT XII.

De forma duodecima, atque eius cura.

Contra priorem formam interdum fit, vt in pectus aliquando partus procidat, retro manibus pedibusque coniectis & auersis. Omnium periculosissimus hic habetur; quapropter his præceptis hoc casu diligenter intendendum. Primo manus suas & parturientis vterum perungat obstetrix, quo facto inserta manu brachia

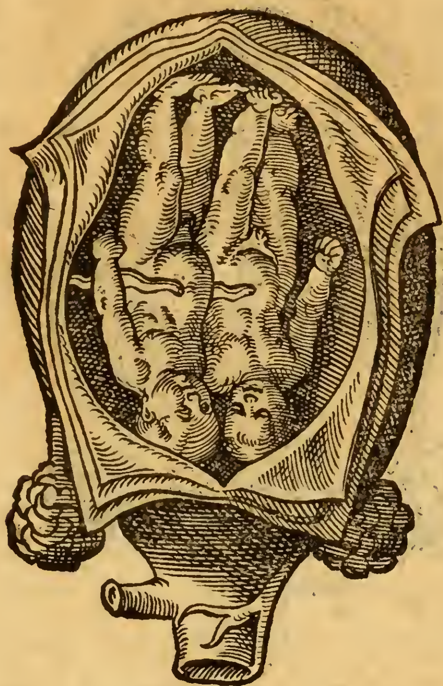

infantis requirat, eaque prehensa, donec & caput apprehenderit, firmiter teneat, omni cura in hoc adhibita, vt caput ad exitum primo reuocet. Deinde brachia infantis submouebit, & ad latera diriget: hoc enim facto, & citius partus prorumpet, & minus erit periculi. Postremo, si neutro horum infans educi poterit, tutissimum erit parturientem ad lectum deducere, & iam sæpe dicto modo procedere, si forte ad commodam partus formam ea mora se infans accommodet.

CAPVT XIII.

De forma decimatertia, & eius cura.

QVæ in simplici partu ratio est, eadem quoq; in gemino & trino esse obseruatur. Vt enim simplex partus vnam tantum vere naturalem formam, plures vero non naturales habet: ita geminus quoque. Itaque quando contigerit naturali forma partum comparere geminum præmissis ad exitum capitibus, curabit obstetrix vt alterum ex his, qui claustris commodius obseruari videbitur, legitimè excipiat; alterum autem, dum prior prodit, non dimittat, ne in vte-

rum relapsus in aliam formam transeat, sed nato altero confestim & illum vt debet excipiat. Partus hic sine periculo leuior erit, quia prior infans viam posteriori tam facit planam vt sine omni difficultate prodeat. Curandum item vt in gemino hoc partu Secundæ ad exitum maturè solicitentur, ne vterus infantibus liberatus mox concidat, illasq; illic retentas magno malo detineat.

CAPVT XIIII.

De forma decimaquarta, & eius cura.

NOn naturalis gemini partus & hæc forma est, quam hac figura spectandam proponimus, obuersis scilicet ori matricis vtriusq; infantis pedibus. Periculosus satis eiusmodi partus est, sed pruden tia obstetricis corrigendus. Vterum itaq; parturientis perungat, vt eo leuior partui via sit: quo facto, curabit vt alterius infantis brachia comprehendat, & ad latera deducta firmiter teneat, caput-

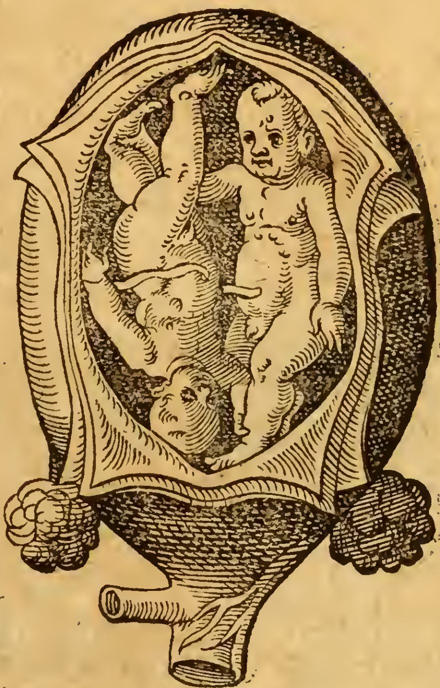
que ad exitum leniter solicitet. Eo nato, mox altero prehenso, procedat similiter. Quod si neutrius brachia apprehendere potuerit, ita vt fœlicis partus bona spes non sit, ad priorem formam re currendum, si fortè ea quæ in lecto fit opera & conuersione citius infantes in lucem edi possint.

CAPVT

CAPVT XV.

De vltima non naturalis partus forma, & eius cura.

Alia non naturalis gemini partus forma est, quam hic spectare licet, altero inquam infante in caput, altero vero in pedes demisso; quæ quidẽ ex naturali & non naturali partus genere composita est. Vbi vero duos se hoc modo infantes ostendere contigerit, obstetrix priorem in naturalem formam versum primo educat, alterum vero in pedes demissum submouebit, & si fieri posit, reuocabit in vterum, vt idem ille ad naturalis partus formam disponatur etiam. Quod si autem in meliorem formam conuerti nequeat, manibus eius confestim apprehensis ad exitum solicitandus erit. Tutius tamen foret hunc ad naturalem conuerti formam, in quod obstetrix vngendo, dirigendo, submouendo, voluendo & conuertendo diligenti incumbet opera; ne forte ex tali non naturalis partus forma offendatur vterus, & inflationibus tumescant præputia; vnde sine periculo partus non prodeat, aut impediatur diutius. Quæ quidem pericula omnia, prouida cura aut declinari aut ad minimum aliquatenus corrigi possunt.

LIBER

LIBER QVINTVS.

DE MOLA ALIISQVE FALSIS vteri tumoribus, simulq́ue de abortibus & monstris diuersis, nec non de conceptus signis varijs.

CAPVT I.

De mola, cæterisq́ue falsò creditis conceptibus.

Mola quid sit.

Votquot vnquam de mola scripserunt, hanc impręgnationem esse falsam dixerunt, quæ si quando ad partum veniat, informis carnis frusti similitudine prodeat. Hanc nonnulli à molon, quod rotundum Græcis sonare dicunt, eo quod ipsius quoque forma rotunda

tunda ſit, vel à Perſico moli vocabulo, quod illis informe quiddam vel rudem maſſam ſignificat, dictam volunt. Vel potius, vt doctiores quidam ſcribunt, quoniam induratus tumor ad tactum ferè lapidoſus, molæ lapidis inſtar, in vtero ſentiatur, ſiue toto, ſiue oſtiolo tantum: vnde motus difficultas mulieribus hoc malo occupatis, tanquam graui pondere preſsis, accedit: nam & Græci mylen, id eſt, molam appellant. Hanc autem informem maſſam Auerrois & Paulus Aegineta ex debilitate vtriuſque, virilis inquam & fœminei ſeminis, generari perhibent: vel ex bonorum ſeminum corruptione, quæ circa primum conceptus tempus contingat. Alij vero hanc ex menſtruorum generari copia dicunt, quia propter magnum matricis calorem interdum coagulentur, & in informem carnis maſſam redigantur. Qui vero penitius rerum rimantur naturas, hanc copioſiori muliebri ſemini tribuunt, in libidinoſioribus potiſsimum fœminis, quæ ex ſiccioribus natura maritis minus concipientes ſeminis, matricis appetitu copioſius ſuum ipſarum ſemē cieant, quod menſtruis auctum matricis calore coaguletur, & propter defectum virilis ſeminis legitimi opificis, in talem maſſam concreſcat. Non enim ſine virili ſemine quicquam generari poteſt, vt nec ex fœmineo ſolo quicquam. Muliebre enim ſemen in vtero conceptum virile concludit tantum, vnde tunicæ quæ in ſecundas poſtea tranſeunt, ex illo ſolummodo generari poſſunt. Et vt in ouo, ita hic quoq; res habere cernitur. Vt enim ex albumine & vitello per ſe nihil generari poteſt, niſi galli ſemen inſperſum ſit, licet multo maior horum præ hoc ſemine exiſtat copia: ita ex muliebri quoque ſolo nihil, niſi virile ſemen acceſſerit. Quod ſi autem hoc paucius, mulieris verò copioſius fuerit, tunc menſtruis aucta molam generare ſolent, quam quædam quinto, ſexto aut ſeptimo demum anno, quædam nunquam eniti poſſunt.

Vnde naſcatur mola.

Multæ præterea aliæ quoque falſæ & vitioſæ conceptiones ſunt, ex quibus non tantū molæ ſed aliæ quædam informes etiam figuræ, mancæ & mutilæ ex defectu vtriuſque ſeminis itidem generari

Falſi & vitioſi conceptus.

rari solent. Fit etiam vt vitio seminis noxia quædam in matrice cum infantibus generentur animalia aut animalium formæ, taceo alienas formas ex brutis, vti non semel factum, conceptas. Sæpius etiam obseruamus quasdam quasi imprægnatas turgere, & tamen infantem nunquam eniti: eò quod tantopere liquida vtraq; simul concepta semina fuerint, vt ex defectu caloris matricis coagulari nequiuerint: vnde fit, vt ex tam diuersis conclusis humoribus postea sequatur hydrops.

Signa molæ. *Molæ autem generatio præ omnibus alijs tumoribus certa quædam quibus agnoscatur habet indicia. Et primo quidem quò ad corporis constitutionem, molam gerenti tabescunt & mollescunt membra, torpor quidam inest, turgent cum oculis labia, pallidior est facies, durior tactu venter tumidus, punctiones & tormina ventris plurima, retinentur menses, oculorum vertigo & caligatio molestat, pulsus cordis continuus, membrorum tremor, cibi nausea, vomitus frequens & copiosus, maculæ in facie frequentiores, pupillæ oculorum eminentes, aspectus toruus. Quia autem ex his signis vero etiam conceptui multa sunt communia, certum hic discrimen est constituendum. Tot igitur modis molam à vero conceptu differre tenendum.*

Primò, vbi menstrua comparuerint, mola in vtero generari nequit, quia ex retentis menstruis & debiliori virili semine nascitur tantum.

2. *Quando ante tertiũ mensem post conceptum magna in vtero motio contigerit, molæ indicium est. Tam citus enim motus in vero conceptu esse nequit.*

3. *In molæ generatione vterus tumet citius ac magis.*

4. *Alia quoq; infantis, alia vero molæ motus forma est. Infans enim ex latere in latus mouetur, mola non item.*

5. *Mola manu cõpressa, statim loco cedit, sed mox in eundem remota manu locum recurrit. Infans autem vt non cedit, sic neq; recurrit.*

6. *In*

6. *In molæ conceptu multò durior prægnantibus venter existit, quàm ijs quæ infantem gestauerint.*

7. *Multo tardior est, magisq́ torpida, quæ molam quàm quæ infantem conceperit.*

8. *Vbera in molæ conceptu non tam tumescunt ac durescunt, quàm in conceptu infantis.*

9. *Membra in molæ generatione tabescunt & mollescunt, quod in infantis conceptu non fit.*

10. *Infantis partus vltra vndecimum mensem ad summum differri nequit, molæ autem partus aliquando in quintum aut sextum annum, interdum etiam ad finem vsq́ vitæ.*

Constituto tam certo inter molam & verum conceptum discrimine, rursum eadem ab alijs quoq́ falsis vteri discernenda est tumoribus. Fit enim vt multæ etiam tumescant, aut propter conclusum in vtero aerem, vnde tympanitis: aut propter diuersorum humorum retentorum copiam, vnde hydrops oritur. Quæ autem ex concluso tumescunt aere, tumore ac duritie vteri eas superant quæ ex retentis turgent humoribus. Tympanitis etiam interdum concidit, recedit, & de loco mouetur in locum, nec sine doloribus sentitur: hydrops autem, id est, retenti hnmores, raro mouentur, sed continuo ventris sonitu perstrepunt. Inter hos ipsos autem tumores & molam suum quoq́ discrimen est. Nam in gestatione molæ multo durior existit venter, quàm in istis tumoribus. In hydrope tumescunt crura, in mola vero minuuntur ac tabescunt. In tympanitide durior est venter tympani instar resonans, in mola vero non item. Et hac ratione similium horum tumorum discrimina obseruari possunt, & quàm difficulter curari queant intelligi. Discrimen molæ ab alijs vteri tumoribus.

CAPVT II.

De cura molæ & aliorum falsorum tumorum vteri.

IN *cura molæ diæta ante omnia talis instituẽda est, vt tota ad calidũ & humidũ declinet. Vbi etiã mißione sanguinis opus fore videbitur,*

debitur, malleoli vena aperiatur. Inde expurganda erit materia ea ratione quam deinceps in Retentione menstruorum traditam videbis. His præmissis ea quæ interne purgant & curant, adhiberi quoq; externæ curæ possunt. In primis autem encathismo vtendum, in quo quæ molam gestauerit, singulis diebus mane & vesperi vacuo ventriculo desubtus ad vmbilicum vsq; insideat. Balneum autem hoc sic erit parandum.

Encathismus.

℞. *Bismaluæ cum radicibus* M. vj.
Maluæ,
Brancæ vrsinæ, (aut quoniam ea caret regio nostra, herbæ violarum)
Parietariæ,
Chamæmeli,
Meliloti ana M. ij.
Fœnogræci,
Seminis lini ana ℔ ij.

Contritis his quæ conterenda sunt, sacco omnia concludantur, & in aqua cui ægra insidebit, bulliant. Eum etiam saccum bene calidum pudendis & lumbis imponere perutile fuerit. Post balneum hoc calidis foueatur pannis, & lecto decumbens, hoc circa pudenda & lumbos vnguento vngatur.

Vnguentum.

℞. *Olei amygdalarum dulcium* ℥. j. ß.
De lilijs,
Pinguedinis gallinæ,
Muscilaginis sem. lini,
Fœnogræci ana ℥. ß.
Ceræ albæ q. s.
Misce, & fiat vnguentum.

Electuarium.

Electuario etiam sequente, magnitudine auellanæ nucis singulis diebus mane & vesperi vtetur.

℞. *Cinamomi* ʒ ij.
Corticis aristolochiæ longæ,

Cassiæ

Caßiæ fiſtulæ, (vel eius loco potius cinamomi pondus augeatur) ana ℨ.j.
Aſari,
Laccæ,
Seminis rutæ,
Fructus ſylueſtris ſauinæ,
Croci ana ℨ.ſ.
Sacchari ℔.ſ.

Saccharum diſſoluatur ſucco vel aqua roſmarini. Confectio in morſellis fiat. Electuarium hoc alia quoq; ratione illi præberi poterit, in offula inquam ex vino veteri & duorum ouorum vitellis cum ſaccharo decocta, inſperſa conueniente huius Electuarij doſi.

Pilulæ etiam ſequentes mirè efficaces ſunt, ex quibus ſumat ʒ.ſ. vel ʒ.j. Pilulæ.

℞. *Nigellæ Romanæ,*
Ariſtolochiæ rotundæ,
Dictamni Cretici,
Seminis naſturtij,
Sylueſtris fructus ſauinæ,
Serapini,
Seminis rutæ,
Ammoniaci thymiamatis,
Rubeæ tinctorum,
Myrrhæ,
Caſtorei, ana ʒ.j.

Fiant pilulæ cum ſucco ſylueſtris raphani & melle. q.ſ. Doſis ſit ʒ.j. vel ʒ.ij.

His factis ſuppoſitoria quoq; matrici inſerenda, quæ molam impellant, & ex interiori receptaculo matricis in exterius prouocent. Erunt autem eiuſmodi.

℞. *Aſphalti,*
Boracis,

Castorei,
Centaureæ maioris,
Dictamni,
Ellebori albi,
Galbani,
Gentianæ,
Opopanacis,
Sauinæ,
Serapini,
Scammonij, ana ʒ. ſ.
Croci ℈. j.

Trita omnia excipe ſucco porri, & fiat ſuppoſitorium.

Vti licebit interdum etiam Trochiſcis de myrrha, de quibus 3. capite libri 3. dictum eſt. Nam & molam pellunt, & facilem exitum faciunt.

Tumores ex tympanitide & hydrope quomodo curandi.

Cæterùm in tumoribus qui ex concluſo aere & retentis contingunt humoribus, diæta ita inſtituenda eſt, vt tota ad calidum & ſiccum declinet. Purgationes etiam & phlebotomiæ fieri poterunt pro qualitatum copia. Quibus præmiſſis, encathiſmus præſcripta forma parari poterit additis inſuper ſequentibus:

℞. *Calaminthæ,*
Rutæ,
Pulegij,
Foliorum lauri,
Abſinthij ſicci,
Aniſi,
Marathri,
Cymini, æqua portione ſingula. Similia quoq; eiuſdem naturæ ſumi plura poterunt, pro tumoribus minuendis ac reprimendis. Pars etiam modò dictarum herbarum ſacculo inſerenda, & dum balneo inſidet, lumbis imponenda erit. Poſt balneũ ex confectione hac nucis auellanæ magnitudine, in vino albo veteri ſumat,

mat, in quo asarum prius infusum sit, quod sic fit:

℞. Specierum Diacurcumæ,
Diacymini ana ʒ. iij.
Sacchari albi ℔. ſ.

Saccharum dissoluatur in aqua rutæ, & fiat confectio in tabulis vel morsellis. Vel si placet, potionem hanc calidam sic confectam post balneum præbere poteris:

℞. Persicorum nucleos x x. nouiter excorticatos quibus cum duorum ouorum vitellis contusis & mixtis addes puluerem subscriptum:

℞. Galangæ,
Cinamomi,
Piperis longi,
Zingiberis,
Caryophyllorum,
Croci,
Nucis muscatæ ana ʒ. ſ. fiat puluis.

Horum omnium decoctio fiat cum vino optimo. Colentur, & colaturæ addatur saccharum, fiatq; potio clara. Vel, quod magis placet, simplicium materia in dococtione maneat, & simul omnia calido potu sumantur. Multum prosunt in hoc casu etiam species hieræ picræ in potu aliquo vel pilulis sumptæ.

Quando autem ex retentis diuersis humoribus tumor extiterit, tum materia talibus remedijs expurganda erit, qualibus in retentione menstruorum & ad vrinam mouendam vti consueuimus, cuiusmodi hoc est: ℞. Semina apij, anisi, fœniculi, petroselini, cardamomi & folia rutæ. Singula æquali pondere trita, cum vino dulci bibantur. Probantur etiam hîc confectio Diagalangæ & Electuarium de baccis lauri: nec non oleo rutæ, hyoscyami & liliorum alborum, cum Trochiscis de agarico.

Emplastrum etiam tale confici ventriq; tumido imponi poterit. Emplastrum.

℞. Semi-

℞. *Seminis rutæ,*
Nasturtij,
Cumini,
Centaureæ minoris,
Maioranæ,
Anisi,
Mentastri, ana M. *j.*

Incidantur & conquassentur omnia, fiatque cum vino emplastrum.

CAPVT III.

De imperfectis infantibus, nec non monstrosis & prodigiosis partubus.

MVltifariam rerum experientia temporumq́; testimonio fieri vidimus, monstra multa & imperfectos aut varie figuratos infantes nasci. Id autem cum primis Dei iudicijs est adscribendum, dein de vero & seminis vitium, vnde hæc enata, agnoscendum, vtpote quod aut nimium abundans, aut nimis paucum, aut corruptum extiterit. Harum autem formarum deinceps aliquot figuras dabimus, non vt omnia comprehendamus, sed vt ex paucis aliquam iudiciorum Dei per varia contra naturam monstra veluti prognostica, cognitionem proponamus, & quantum referat semini vitium inesse videamus.

1. Natos

1. *Natos infantes tales vidimus, defectu membrorum mutilos, manibus inquam aut pedibus carentes, iusta alioqui & perfecta totius corporis forma: quod imperfecto semini tribuendum dicimus.*

2. *Natus est qui brachijs in vniuersum careret, reliqua corporis forma rectissime habens. Pedes huius manuum quoq; officio fungi vidimus, arripiendo, secando, ori inserendo, nec non etiam alea & chartis ludendo. Quod & alter quidam ore & mento præstare potuit.*

3. *Natus est etiam quidam & ad perfectam viri staturam excreuit, capite & humeris tantum geminus, ita vt caput alterum ante alterum retro esset, mira inter se similitudine. Barbis etiam & oculis sese referebant mutuo. Idem erat cibi appetitus, fames eadem, vox simillima, idem vxoris quam habebat, & excernendi vtrisq; capitibus erat desiderium. Annum excedebat trigesimum, quando hunc videre contigit.*

4. *Natus est etiam, & in virum excreuit, qui caput aliud vmbilico exereret, quod pro more alterius quoq; cibum caperet.*

Scafhu-

5. *Scafhusiæ Heluetiorum anno 1543. infantes duo nati sunt, coniuncto altero latere, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vmbilico vno, fœminei sexus vterq;. Ex his alter mortuus in lucem prodijt, alter vero viuus prodiens, continuo expirauit. His per omnia similes alij quoque anno 1553. in* Einsideln *nati sunt.*

6. *Nati sunt etiam gemini pectoribus sibi affixis, & mutuo obuersis faciebus, vno vmbilici constricti vinculo: alij rursum, tergoribus annexis, singillatim vmbilici vinculis propendentibus. Vtraque autem harum formarum distinctis membris visa est, nullo deficiens, nullo etiam superans.*

7. *Nati sunt etiam quidam abundantibus membrorum partibus, vt alij membris non rite formatis, alter quidem singulis pedibus manibusque digitos habens duodecim, alter, retrouersis manibus & in obliquum transuersis pedibus, rectè aliàs habentes.*

8. *Fit etiam interdum, vt aliquando duo vel tres, vel plures infantes, etiam vno tempore in matrice concipiantur, & suo tempore, simul etiam, puta, alter post alterum in lucem prodeant, aliquando vero non vno tempore omnes, sed dilato mense vno aut altero. Quorum prius ex copia & efficacia vtriusq; seminis fieri tenendum est: alterum autem ex diuersi temporis conceptu (quem superfœtationem vocant) id quod aliquando fieri facilè natura patitur.*

9. *Anno*

9. *Anno 1519. Tiguri Hermaphroditus vel androgynos natus est, supra vmbilicum egregie formatus, sed circa vmbilicũ rubeam carnis massam habens, sub qua membrum muliebre, & infra hoc, loco conuenienti, virile quoque.*

10. *Anno 1503. in Hassia infans quidam fœminei sexus bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus oculis & naribus in vniuersum careret, & in facie solum os haberet.*

11. *Anno 1529. in quodam Hercyniæ ſyluæ ſuperioris pago hac figura infans natus eſt, & in iuſtæ ſtaturæ virū excreuit, vniuerſa corporis figura mas rectè habēs, niſi quod vbera haberet, & ex ipſius pectore corpus alterius propenderet, ſine capite & humeris, brachiorum informem figuram protendens, manibus plus ad pedum quàm manuum formam accedentibus.*

12. *Anno 1552. in Anglia non procul ab Oxonia informis quidam partus natus est, capitibus duobus, brachijs quatuor, manibus totidem, vẽtre vno, membro muliebri, sede vna. Ex vna parte pedes transuersi duo erant, ex altero vnus tantũm, ritè exporrectus, forma duorũ pedum, digitos habens decẽ. Horum alter diebus quindecim, alter verò vno superuixit. Lachrymarũt hoc tẽpore raro. Alter ex his lætus admodum, alter vero somniculosus & tristis extitit. Viginti digitos transuersos erat longitudo & latitudo ipsorum.*

Causæ monstrorum.

Quod si de causa eiusmodi conceptuum & partuum quæratur, quales hactenus multos vidimus, sciendum ante omnia hæc sine Dei Opt. Max. prouidentia non fieri, sed pro puniendis & admonendis hominibus hæc sæpe iusto indicio permitti. Nimium quoq; libidinis studium in causam trahimus, quo fit vt humana semina admodum debilia & imperfecta fiant, vnde debilem quoq; & imperfectum fœtum sequi necesse est. Seminis enim defectu præcedente, consequens est fœtus quoq; defectum consequi: & contra, si superfluum semen fuerit, ex superfluo superflua generari facile colligitur.

Quod si quando duo infantes in vtero concreuerint, aliquando fit hoc ex liquido & corrupto semine: aliquando vero terroribus alijsq; aduersis casibus, quibus fit vt gemelli in vtero iam ante concepti, collidantur, ruptisq; seminibus concrescant aliquatenus. Vt

enim

enim pinguedo lactis, concreta licet, facili tamen aliquo motu turbatur & corrumpitur, & arborum flores quouis vento & imbre deijciuntur citius: ita concepta quoq; semina facili casu vt diffluant corrumpi possunt, vt diffluendo aut omnino misceantur, aut saltem aliquatenus concrescant, vnde informem aliquem partũ sequi necesse est, quem primus author Deus sic formari ad pœnam & admonitionem hominum permittit.

13. *Generantur etiam plurimi scissis labijs ad formam leporini oris, aut in vna, aut vtraq; labiorum parte, eoq; malo succrescunt, quod ex terroribus aut subitaneis aspectibus leporũ, porcorum aut aliarum pecudum fieri tenendum est, subito hoc terrore conceptum semen afficiente. Ex appetitu rursum & terroribus multi nascuntur, qui varias maculas & figuras corpori impressas habeant, puta, crinium, murium, variorum colorum, racemorum, flammarum, fructuum, rerumq; aliarum. Quæ quia quotidiana & crebra sunt, noluimus ea singulari figura complecti.*

14. *Contingit etiam generari quosdam & aliquousq; adolescere, de quibus inspicienti non constet cuiusnam sexus sint. Imperitiores, illos vtriusq; sexus esse autumant, sed longe falluntur. Fit enim casu aliquo, vt ex terroribus subitis etiam circa hæc membra semen aliquid vitij contrahat. Exempli gratia. Contigit nobis talem offerri infantem, de quo non satis constare cuiusnam sexus esset. Prominebant quidem testiculi, membrum præterea nullum. Infra testiculos ruptura erat, vnde vrina efflueret. Sed quia propter virgæ prominentis defectum (nec enim tota aberat, sed intro conuersa ad modò dictam rupturam deflectebat) hanc natura vrinæ viam dedisset, nõ pro fœmella nec androgyno, sed pro masculo hũc haberi & baptizari placuit. Fatebatur autẽ mater se ex viso quodã adeo territam, vt hinc infanti hoc contractum esse conijceret. Cæterũ quia quæ talia sunt intellectu magis quàm oculis percipiuntur, nec huic peculiarem figuram effingere voluimus, Sed nunc ad figuras redeamus.*

 15. *Anno*

15. *Anno 1547. Cracouiæ mirabile ſanè monſtrum natum eſt, quod & triduo vixit. Caput erat humanæ formæ non abſimile, niſi*

quod flammeſcerent oculi, naſus vero longus & aduncus tibiæ inſtar exiſteret. In membrorum iuncturis, ad vlnas, cubitos & genua, canina eminebant capita, manus pedeſque anſerinis pedibus ſimiles, oculi ſupra vmbilicum duo. Cauda pecuina à tergo, hamũ extremitate referens. Sexu erat maſculus. Informis autem huius monſtri cauſas ſoli Deo tranſcribimus, & tamen pro noſtræ rationis captu Sodomiæ quoque peccatũ hoc monſtro deteſtatum colligimus.

Quod ex brutis tam variæ naſcuntur formæ; minus mirum eſt, cum Plinius ideo in Africa tam varias animalium tradat haberi formas, quod ex diuerſis animalibus congreſſus & conceptus fiant.

13. *In*

13. *In Saxonia circa initia prædicationis Lutheri, natum monstrum bouinis pedibus quatuor, oculis, ore nasoq; vitulum referens, supra caput carnem rubeam forma tonsuræ sacerdotalis habens, à tergo forma cucullæ monachicæ dependente. Vndiq; verò fissuris plenum videbatur esse.*

17. *Ante annos aliquot in ditione Vu rdenberga monstrum fœminei sexus natum est, capitibus duobus, brachijs quatuor, pectore & ventre vno, pedibus duobus.*

Natus est etiam alicubi infans masculini sexus capite elephantis. Et eodem tempore androgynos quispiam.

18. *Ari-*

18. *Arimini sine oculis & naso puer natus est. In agro Piceno, infans sine pedibus atq; manibus.*

19. *In Veienti agro puer natus est vnimanus & biceps. Frusinone autem alius, biceps & brachijs duobus.*

20. Theani

20. *Theani Sidicini infans natus est manibus quatuor, pedibusque totidem, capite & ventre vno, binoq; membro fœmineo. Priuerni autem puella quædam sine brachijs nata, reliqua corporis parte rectißime constituta.*

21. *Amiterni puer natus brachio vno, pedibus tribus. Ibidem & alter quispiam, pedibus tribus, reliqua corporis forma rectè habens.*

22. *Romæ*

22. *Romæ puella quædam quatuor nata pedibus. Nursiæ autem puer quidam bene formatus, sed aperto ventre, ita vt nudum intestinum conspiceretur, circa nates vero solidus, qui mox emissa voce expirauit.*

23. *Venafri puer natus tribus manibus totidemq́; pedibus. Vulsinijs gemelli nati, tergis sibi affixi, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vterq; sexus fœminei.*

24. *Anno*

24. *Anno 1512. Rauennæ monstrum natum est, quod habebat cornu in capite, alas duas, brachia nulla, pedem vncum vt auis rapax, oculum in genu, sexum vtrunque, in medio pectore ypsilon & crucis effigiem. Hoc aliqui sic interpretati sunt: Cornu portendere superbiam: alas, leuitatem & inconstantiam: carentiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, vsuram & auaritiam omnimodã: oculum in genu, solum ad res terrenas respectum: sexum vtrunque, Sodomiam. Propter hæc autem peccata Italiam sic eo tempore bellicis contritionibus affligi. Y vero virtutis & † signum esse salutis: quare si vitijs his relictis, ad virtutes & ad Christi crucẽ, id est, vnicũ eius recurrãt meritum, respirationẽ & pacem denuo inuenturos esse. Fiebant autẽ hæc Ludouico, Gallorum rege, sub Iulio II. pontifice Italiam vastante.*

Rabi Moses in Aphorismis particula 25. sic scribit: In Sicilia accidit Eclipsis solis magna, & illo anno mulieres filios deformes ac bicipites peperere plurimos.

Quæritur hic, Vtrum bruta concipere poßint ab hominibus, vel etiam vicißim homines à brutis. Hoc autem fieri posse tribus affirmamus rationibus. Primo naturali appetitu. Secundo, prouocatione naturæ ex delectatione. Tertio, virtute attractiua matricis, quæ in brutis & hominibus similis est. Exempla in prõptu sunt. An bruta ab hominib. posſint cõcipere.

Plutarchus enim in Parallelis minoribus hæc habet: Ariston Aristonymus Ephesius filius Demostrati, cũ odisset mulieres, cũ asina rẽ habuit, quæ tẽpore reuoluto puellã formosissimã peperit, Onoscelin nomine: author Aristoteles secundo Paradoxorũ. Et iterũ, Fuluius Stellus mulieres cũ haberet odio, cũ equa coiuit, quæ mensibus gestationis euolutis puellã forma egregiã peperit, quã ille Eponam (forte Hipponã) nominauit. Est autẽ huius nominis dea quæ curã equorũ gerit, vt scribit Agesilaus lib. 3. rerũ Italicarũ. Rursum ex Fuluio quodã & equa Hippo puella nata fertur, vt apud Plutarchum legimus.

Quemadmodum vero natura in homine se alterare potest, ita in brutis quoq; fieri experientia docet. Nã in Heluetijs equa à tauro subacta, exacto tempore pullũ peperit, equinis tantũ pedibus, forma vero, crinibus & cauda vaccæ similem. In Gallia vero equa à ceruo subacta, pullũ peperit, posteriori parte ceruæ similem, quem nullus alius equus cursu æquare potuit, ipsumq; Lodouicus rex à possessore dono accepit.

CAPVT IIII.

De abortus causis & signis, nec non de abortientiũ omnifaria cura.

Causæ abortus duplices. Internæ.

ABortiri mulieres, id est, immaturũ parere fœtũ, internis & externis de causis cõtingere tenendũ est. Internæ, aut ex ipso fœtu, aut ex ipsa matrice considerantur. Si ex ipso fœtu contingat, propter cotyledones sit nimiũ infirmas, quarũ infirmitate fit vt acetabula hæc cito rumpantur, & abortus sequatur. Rursum si tunicæ quoq; quibus infans in vtero inuoluitur propter debilitatẽ rumpantur, retentiq; & conclusi humores diffluant, quo fluxu lubrica matrix fit & infirmatur, fœtusq; humido nutrimento destitutus, deficit: nec non etiam si humiditates virulentæ profluãt, & expulsiuam vim matricis stimulent. Est quando ex parte matricis interna de causa abortus cõtingit: id fit, quando debilis est mulier, & tabescens fœtui alimentũ subtrahit, vt neq; augmentũ, neq; generandis mẽbris materiam habeat sufficienten. Porrò etiam ex parte matricis abortui

ortui causam præbent, patula amplitudo orificij matricis, nimiaq; eiusdē humiditas, & mala qualitatū temperatura, ventositas item in matrice conclusa, & eiusdem vlcera & apostemata: nec non aliæ etiam ægritudines, vt sunt, fluxus sanguinis nimius, fluxus ventris immoderatus, tenesmus, tußis, sternutatio aßidua, & quæcunq; corpus nimiū concutiūt: imò & ægritudo acuta quælibet, quæ mulieris corpus ita afficit, vt fœtus nutrimenta dißipet. Externæ autē causæ quæ extrinsecus accidunt & abortū promouent, itidē multæ sunt: qualia sunt, cadere, currere, saltare, equitare, immodicè exerceri & percuti. Rerū etiam quæ extra corpus sunt inconueniens & applicatio & vsus, veluti aeris aut nimiū frigidi aut calidi. Frigiditas enim ingens fœtū perimit. Caliditas autē nimia aerem fœtui intercipit, & in vtero suffocat. Hoc & calidiores thermæ pariunt, si primis post conceptū mensibus ijs mulieres vtantur. Tetri etiam fœtores abortū prouocant, veluti lampadum & candelarū recens extinctarū, teste Aristotele. Inconueniens quoq; cibi potusq; ratio: veluti appetitu impellente, sale, carbonibus, luto aut similibus vesci, quibus aut mali humores, aut noxia conciliatur siccitas. Esuries quoq; magna fœtui plurimum nocet: repletio autem nimia citius vijs alimenti obstructis, suffocat. Exercitium porrò immodicum, labores nimij, somnus immoderatus, torpor continuus, vigilia quoq; intempestiua & immodica. Alia item accidentia, qualia sunt, furor subitus, ira grandis, timor ingens, mœror nimius, gaudiū improuisum, appetitus iners, desiderium rerum non parabilium, coitus nimius, libido insatiabilis. Et hæc de causis.

Externæ causæ.

Signa autem futuri abortus, siue internis siue externis de causis proueniant, duplicia sunt. Primo ante conceptum prognostica quædam sunt earum quæ abortiri solent, veluti, humiditas superflua, pinguedo repentina & insolita, vt si contra suam ipsarum naturam repente pinguescant, quæ semper macro graciliq; corpore esse consueuerunt. Vel quæ circa renes & lumbos vsq; dolent, vel in alios periculosos morbos subito incidunt. Deinde post conceptum his

Signa abortus.

notis

notis de abortu secuturo certißimus esto, quando mamillas primo turgidas & induratas repente mollescere obseruaueris, si nimij fluxus cõtigerint, cõtinuaq́ mẽstrua fluxerint. Porrò etiã si horrores, frigora & dolores capitis cũ oculorũ vertigine prægnantẽ repente corripuerint. Quæ omnia prognostica mox secuturi abort⁹ existũt.

Quomodo mortuus fœtus obseruandus.

Fœtum autem iam in vtero mortuum esse hinc constare potest, cum eius in vtero motus nullus percipitur amplius, cum prægnantis concidunt oculi, quando color in fuscam mutatur albedinẽ, cum tormina magna circa vmbilicũ & lumbos accidunt, quò fit, vt propter emortuum fœtum inferiores partes comprimantur, nec non stranguria & tenesmos accidant. Rursum, quando aures, labia, nariumq́ extremitas pallido frigore rigent, & tumescit facies. Venter quoq́ licet non concidat, mollescit tamen, ita vt in altero latere recumbentis duram quandã massam tactu poßis percipere. Anhelitus si fœteat, certum indicium est iam quoq́ cœpisse putrefieri.

De cura abortuum.

Restat causis & signis cognitis, curã quoq́ nouisse, & certam abortus vel declinandi vel corrigendi rationẽ. Et primo quidẽ ad declinandũ abortus periculũ etiam ante conceptũ certa ratione opus est.

Ante conceptum.

Si enim propter debilitatẽ mulier abortiri cõsueuerit, ante conceptũ cibo potuq́ conuenienti cõfortabitur, vt pinguiusculo corpore melius habeat. Si amplitudo orificij matricis in causa fuerit, cõuenienti medicina adhibita erit coarctandũ, & superflui humores ritè euacuandi. Si autẽ conclusa in matrice ventositas causa esse deprehẽdatur, ea supra dicto modo vbi de mola actũ, minuẽda atq́ dissipanda.

Post conceptum.

Deinde, licet iam mulier cõceperit, adhuc tamẽ abortus declinari certa cura poterit. Et primo quidẽ, temperatum aerem, quæ

1. *concepit, inhabitet, exercitium corporis primis tribus potißimum mensibus modicum sit, ne nimio exercitio debilia adhuc fœtus ligamenta rumpantur. Somnus non sit nimius.*

Venter quomodo laxandus.

Ventrem non durum sed modicè laxatũ habeat: si autẽ durior fuerit, clystere ex caßia extracta, saccharo & oleo cõmuni confecto, interdũ soluatur. Periculi hoc nihil habet, nec vt imperitorum est iudicium, mors clysteribus

acceleratur,

acceleratur, sed induratæ alui functio reuocatur. Si qui tamen illis adhuc abhorrent, alijs rebus ventrem laxantibus vti poterunt, cassia inquam extracta, vel manna in iusculo sumpta, vel ad formam electuarij vel boli deaurati parata. In primis vero hic cauendum, ne tribus aut quatuor primis gestationis mensibus validiora medicamina prægnantibus dentur, ne debilia adhuc ligamenta fœtum remittant. Vbi venæ sectione opus fuerit, altera mediarum in brachijs aperienda. Hoc autem non amplius quàm semel faciendum, ne alimentum fœtui, diminutione sanguinis, subtrahatur. Sed medio gestationis euoluto tempore hoc fecisse erit tutius. Post conceptum etiam ab omni ira imprægnatæ sibi temperent, nimio gaudio abstineant, terrores & pauores caueant, & quæcunq; animum subito commouere possunt. Nimio item coitu in primis tribus prioribus, tenero adhuc fœtu, mensibus abstineant. Gemmas & preciosos lapides gestare perutile est, vt sapphirum, hyacinthũ, coralliũ, corneolã, adamantem, thurchesiũ. Cibus potusq; temperatus sit: acuta, vt porrũ, cepe, allium, sinapi, & his similia, vitentur omnia, & cũ his quæcunq; menses prouocant, quæque aluũ astringũt. Quicquid cibi appetũt, eo potiatur omnino: appetitu enim explendo prohibere, abortum parit præsentissimum. Ideoq; curandũ ne coram prægnantibus sermo fiat de cibis non parabilibus, vel si sponte appetitu alieno ducantur, ab illo desiderio ratione commoda quauis, quantum fieri potest, retrahantur.

Deinde quia fit vt in prægnantibus sæpe corrupta materia plurima sit, quæ si in ventriculum defluat, appetitum corrumpat, & nauseã vomitumq; inducat, indeq; exhalans, sursum ad caput tetros vapores summittat, vnde vertigo cũ alijs plurimis cerebri ægritudinibus consequitur: ad cor autem si vergant, deliquia & syncopen generant: si ad crura descendant, plurimum illa tumescere faciant. Ideo ad tot tantaq; declinanda pericula de ventriculi confortatione ante omnia curam habere oportet. In primis autem hoc vnguentum proderit. 2.

Ventriculus quomodo confortandus.

O R. Olei

℞. *Olei spicæ odoriferæ ℥.j.*
Olei mastiches,
Olei de cydonijs ana ℥.ſ.
Margaritarum,
Corallorum rubeorum præparat.
Mentæ nobilis,
Calami aromatici,
Galliæ muſcatæ ana ʒ ſ.
Muſci granum j.
Ceræ albæ q.ſ.

Miſce & fiat linimentum forma liquida. Hoc vnguento ſingulis diebus ante prandium ventriculus perungendus erit, calido fomento impoſito. Quo facto, Diamargariton ſemper ſumendum, vel ſequens Electuarium hoc modo paratum.

℞. *Conſeruæ roſarum,*
Borraginis,
Bugloſſæ ana ℥ſ.
Specierum diamargariton ʒ ij.
Corallij præparati,
Margaritarum præparat. ana ℈ſ.
Pulueris de gemmis ʒſ.

Miſce omnia, & cum ſyrupo roſarum fiat electuarium, quod puri auri folio deauretur.

3. Ventoſitates quomodo diſsipandæ. *Quia etiã propter vẽtoſitates tribus primis menſibus abortus fiunt plurimi, imprægnatarũ cibus his ſpeciebus vſq; erit cõdiendus:*

℞. *Cinamomi,*
Nucis muſcatæ,
Cardamomi, ana ℥ ſ.
Zingiberis ʒ vj.
Piperis longi ʒ j.
Croci ℈ ſ.

Ex his puluis fiet, quo in omnibus cibis vti licebit. Vbi autẽ augeri cæ-

ricœperit ventositas, vtendũ erit confectis diagalangæ, diatrionpipereon, diacyminu, & similibus. Ventrẽ autẽ & ilia oleo liliorũ proderit perungere. Cæterũ pro reprimendis vaporibus in caput exhalantibus, semper post sumptũ cibũ fruges stypticæ sumendæ sunt, puta, pira, cydonia, mespila, coriandrum saccharatũ vel diacydonion, quod præ omnibus Auicennæ probatur. Salsamenta itẽ aceto, aqua in qua aurũ sit extinctũ, cum cibo sumpta, probantur plurimũ. Salubrius etiã fuerit assatis quàm elixis vesci carnibus & piscibus, aromatibus non mediocriter conditis. Vinũ clarum sit, salubre, & dilutum modice. In secunda mensa auellanam sacchare opertam sumere vtile est. Pro crurium autẽ inflatione remouenda caules brassicæ vel flores chamæmali vino & aceto decoquantur, & super his fomentatio fiat. Quidam lutum album aqua ferrata miscent, pauco insperso aceto, & fomenta eiusmodi cruribus imponunt.

Quod si autem propter renum & lumborum ægritudines abortus timendus sit, magna accedente inflammatione, quæ ex vrina obseruari potest, hoc vnguento lumbi deungendi sunt. 4. Lumborum & renum cura.

℞. Oleum myrtinum,
Rosarum,
Mastichinum ana ℥j.ß.
Succi plantaginis maioris,
Barbæ Iouis vel semperuiuæ ana ℥ß.
Boli Armeniæ,
Hordei cremati,
Terræ sigillatæ,
Sandali rubei,
Rosarum rubearum,
Succi acaciæ,
Myrobalanorum,
Hypocisthidos, ana ʒß.

Terenda terantur, & cum aceto, cera alba & terebinthina q.s. misceatur, & fiat vnguentũ. Huius vnguẽti vsus si aliquot diebus præ

cesserit, sequens emplastrum postea renibus atq; lumbis erit imponendum.

R. Mastiches ℥. ß.
Ladani ʒ. iij.
Ceræ citrinæ ʒ. ij.
Bistortæ,
Nucum compreßi,
Myrobalanorum,
Hypocisthidos,
Acaciæ,
Terræ sigillatæ
Rosarum rubearum,
Boli Armeniæ ana ʒ. j. ß.

Adde his aliquantulum Olei Mirtillorum vel Terebinthinæ,
5. *& fiat Cerotum, quod super corium extendi queat.*

Frigiditas quomodo auertenda.

Quod si ex frigida causa abortus secuturus videbitur, vnguento hoc abstinendum, & sequenti emplastro erit vtendum.

R. Mastiches ʒ. vj.
Ladani ʒ. iiij. ß.
Ceræ citrinæ,
Colophoniæ,
Picis naualis,
Styracis calamitæ ana ʒ. j. ß.
Nucum cupreßi,
Mentæ,
Bistortæ,
Galliæ muscatæ,
Thuris,
Galbani,
Gummi Arabici,
Myrrhæ ana ʒ. j. ß.

Cum terebinthina emplastrum fiat. Sub hoc si pruritum mulier senserit,

ſenſerit, aliquot diebus tolli, deinde vero reponi debet, neq; in totum omitti; quia renes & lumbi hoc confirmantur plurimum.

Quod ſi nimium ſoluta prægnantis aluus fuerit, reſtringenda erit electuario ſic confecto. 6. Quomodo aluus reſtringenda.

℞. *Diamarinaton, (id eſt, ceraſorum acidorum conditorum,)*
Diacydoniten,
Elect. de cornis,
Conſeruæ roſarum ana ℥. j.
Capitum glandium,
Terræ ſigillatæ ana ℥. j.

Miſce cum ſyrupo de granatis, & fiat Electuarium in forma liquida, hoc mane & veſperi & ante cibum ſumptum, probatur plurimum. Laudantur hic Hippocrati cancri ex riuis & fluminibus collecti. Omnes item cibi aqua ferrata cocti, vel ſucco Acaciæ temperati. Vinum quoq; ea aqua dilutum. Cibus non tenuis & humidus ſed ſiccus & craſſus. Dactyli, id eſt, palmæ fructus cum iure coquantur. Si hæc aluum non aſtrinxerint, clyteſtribus aſtrictiuis vti conueniet.

Quod ſi teneſmo laborauerit, ita vt abortus timendus ſit, omnia ea vſurpanda de quibus ſupra dictum, quibus aluus laxari poßit, nec non clyſteres & ſuppoſitoria quoque. Diæta etiam ſecundum tum præſcriptam formam erit inſtituenda. 7.

Si noxijs humoribus imprægnata abundauerit, vnde plures ſequi morbi poßint, veluti tertiana, quartana & ſynocha, quæ propter diminutionem alimenti, Hippocrate monente, facile abortum pariunt, vel paroxyſmi grandes ſint, cum magnis capitis doloribus æſtuq; nimio, tunc contra æſtum ſic occurrendum: 8.

℞. *Aquæ roſarum,*
Betonicæ,
Saluiæ,
Aceti,

Solani ana ℥.j. Omnium ſandalorum ana ʒ.ſ.
Boli Armeniæ ℈.j. Terræ ſigillatæ, Croci ana ℈.j.

Miſce cum albumine oui, & fiat epithemũ ſuper tẽpora. Vti licebit etiã confortationis loco Diatriaſandali, Cõſeruis roſarũ borraginis & Bugloſſæ. Quod ſi matricẽ quoq; inflãmari contigerit, lũbrici terẽdi ſunt, ex quibus mixto aceto, ſucco rutæ & oleo cõmuni fiat epithema. Vel emplaſtrũ de Sandalo vel coctũ albũ erit imponendũ.

9\. *Quod ſi ſecundo aut tertio geſtationis menſe propter abundantes humores phlegmaticos alba menſtrua fluere incipiant, quibus cotyledones afficiuntur, & orificium matricis nimis fit lubricum, ideoque mulierem abortum facturam timendum ſit, omnino procedendum eo modo vt de Ventoſitate diſcutienda ſuprà diximus.*

Varia experimenta abortum prohibentia.

Præterea tamen & alia experimenta probantur. Oſsiculum quod ſaltum (aſtragulum) leporis vocant, geſtandum, & ex illo, quotidie ieiuno adhuc ventriculo bibendum. Lapis item ſtellatus, auro vel argento ita incluſus, vt nudum corpus queat contingere. Geſtant nonnullæ vnguẽ ex vrſi pede. Cinis etiã ex erinaceo combuſto collectus & oleo ſubactus, vnguentũ præbet huic affectioni valde accõmodum. Sub oleribus vermiculi inueniuntur, qui ſi viui à collo mulieris ſuſpendantur, nunquam abortum faciet, neq; ante tempus pariet, vt quidam polliceri audent, penes quos rei fides eſto. Tantam enim vim partũ impediendi habere aiunt, vt niſi remoueãtur, prægnans eniti nequeat. Quare in tempore ſemper eſſe remouendos. Lapis aetites probatur etiã contra abortus & partus præproperos, qui rurſus partum nimis tardum quoq; promouere fertur.

10\. *Sunt porro & alia quædam externa, quæ extrinſecus accidunt, & tamen naturali cauſa mulieribus etiam abortum conciliant, veluti ſi prægnans calcet ſerpentem, viperã, oui coruum, (vt quidam ſcribunt,) vel mortuum amphisbænam. Hoc quidam & caſtoreo in ſinu geſtato tribuunt.*

11\. *Quod ſi contigerit poſt conceptũ fluere menſtrua, continuo reſtrigẽda non ſunt, niſi horũ diffluxu infirmior fiat mulier. Si medio-*

criter

criter fluxerint, permittendũ hoc, quia multam viscositatẽ & confusos humores, & abundantẽ sanguinem retentũ in vtero portendunt. Si largius, mediocriter restringẽdi erũt; acacia, hypocisthide & semine lini aqua decoctis, per encathismum adhibitis. Si crura tumuerint, quod plærunq; tribus prioribus mensibus contingit, hepatis & ventriculi ratio habẽda est, vt superfluis alleuentur humoribus, cibiq; diuersæ præbeãtur qualitatis. Si hepar prægnantibus indurescat, difficile est hoc corrigere, quia, Galeno teste, in hoc affectu ferendis validioribus medicaminibus sunt impares. Quapropter leuißima quæq; illis erunt adhibenda.

Quoniam vero fit vt fœtus mortui tardius aliquãdo, interdum vero nunquã in lucẽ edantur, sicut & secundæ, maxima mulieribus pericula simul & ægritudines, syncopas & deliquia plurima, fieri tenendũ est, æstiuo in primis tempore, propter diros ex putrescente fœtu vapores sursum halãtes, & cor cũ cerebro adeo infestãtes, vt sæpius mentis compotes porro non sint. Itaq; omnis adhibenda cura, vt mortui fœtus maturè expellantur, miseræq; fœminæ tantis liberentur periculis, quod quomodo fiat, in superioribus libris prolixa tractatione docuimus.

CAPVT V.

De signis conceptus.

VErum mulierũ conceptum licet cognoscere sit difficile, tamen multis signis coniectari licet, & argumentis quibusdã experientia confirmatis assequi. Certum signũ creditur, si mulier decimo aut proximiore post concubitum die propter humores alba aut rubea menstrua senserit. Retentio quoq; mensium pro signo habetur, fallit tamen, quia præter conceptum quoq; contingit sæpius. Omisso ergo hoc, alias persequemur notas, & veri conceptus prognostica ex ipsius mulieris petita corpore, singulis membris examinatis, initioq; primum à capite facto.

Capitis dolores, vertigo & oculorum caligatio, si simul concurrant, conceptum portendunt.

Pupillæ

Pupillæ oculorum minuuntur.

Oculi tument, & in fuſcum colorem tranſeunt.

Venulæ oculorum rubeſcunt & tumeſcunt ſanguine.

Oculi multum concidunt.

Palpebræ remiſſæ fiunt.

Varij colores conſpiciuntur in oculis, & in ſpeculo obſeruantur.

In facie rubeæ ſuboriuntur puſtulæ.

Venulæ intra naſum & oculos ſitæ tument ſanguine, & cernuntur clarius.

Vena ſub lingua ſubuiridis fit.

Ceruix eſt calida, ſpina dorſi frigida.

Venæ & arteriæ turgidæ ſunt, pulſus obſeruantur facilius.

Venæ in pectore ſitæ, primo nigreſcunt, poſtea flaueſcunt, aut coloris cærulei fiunt.

Vbera tumeſcunt, & cum doloribus indureſcunt.

Papillæ rubeſcunt.

Si frigida bibatur, frigus ſentitur in vberibus.

Faſtidium cibi potusq; obrepit.

Varij ſuboriuntur appetitus.

Naturalis appetitus fit deſtructio.

Vomitus continuus, ventriculi debilitas.

Ructus acerbi & inertes.

Faſtidium vini.

Pulſus cordis inordinatus.

Gaudia cita, poſt hæc dolores ſubiti.

Tormina circa vmbilicum.

Lumborum ægritudo.

Infima pars ventris affecta tumoribus.

Interiores compunctiones in corpore.

Poſt concubitum ſeptem diebus retenta genitura.

Poſt coitum frigus & horror exteriorum membrorum.

Vis attractiua matricis augetur.

Matrix ſiccatur ſtatim.

Magna in coitu delectatio, poſt conceptum autem Veneris faſtidium.

Reſtringitur matrix. Sed quia alijs quoque de cauſis fit hoc, certo diſcrimine obſeruari poteſt quando conceptũ portendet. Tum enim gracilis eſt & mollis: ſi autem alia de cauſa reſtricta ſit, veluti nimio calore aut tumore, tunc exiſtit durior.

Genitalia mulieris vſque ad ſeptimum menſem corrugantur.

Vterus rotundus fit & tumeſcit.

Circa conceptus initium ſentiũtur dolores ventris & dorſi, quaſi pulſatiles.

Retinentur menſtrua, venæ enim, vnde ea effluunt, per acetabula ſanguinem alendo per vmbilicum fœtui deferunt: & partim ſurſum ad vbera ea materia hauritur, vbi in lac mutatur. Sic autem & Hippocrates admonet, dicens: Quando retinẽtur menſtrua, nec febres aut paroxyſmi conſequuntur, & ſimul faſtidium cibi obrepit, omnino tenendum eſt, mulierem eſſe grauidam.

Intumeſcunt cum doloribus crura.

Corpus debilitatur, & palleſcit facies.

Pulſus primo acriter, mox ſentitur leniter.

Alui excrementa difficilius, propter compreſſa inteſtina, excernuntur.

Vrina alba eſt, ſupernatante nubecula, multiq; in vrina obſeruantur vt in radijs ſolis atomi, inprimis vero quando primo menſe ad fundum multa eiuſmodi ſubſidunt, motoque in quo ſunt vaſe, lanæ inſtar diducantur.

Poſterioribus menſibus vrina rubea aut flaua, tandem vero nigra fit, ſupernatante rubea nubecula.

Hippocrates melle aqua mixta conceptum experiri docet, vt ſi hoc ſumpto mulier lecto decumbens ventris tormina ſenſerit, conceperit: ſi vero non, nondum imprægnata ſit.

Quod per ſuffimenta quidam hoc experiri volunt, parum ad

rem facit. Hippocrates enim, non conceptus, sed sterilitatis & fœcunditatis notas sic obseruari docet. Qui autē suffumigijs pro conceptu indagando aliquid tribuunt, suffitum ex re supposita ne ad nares penetret detineri dicunt. Talem coniecturam etiam ex supposito allio & aristolochia adhibita sumi volunt. Sed quàm probabili ratione, ipsi viderint.

Certius erit experimentum, vrinā mulieris triduo in vitro conclusam obstruere, quo tempore exacto per sindonem puram destilletur, & si concepit, minuta animalcula pediculorum instar comparebunt: hæc si rubea sint, masculum, si alba, fœmellam conceptam esse portendere dicunt.

Pro certo & hoc quidam afferunt. Si vrinæ mulieris pelui ænea contentæ nocte vna acus tersa imponatur, crastino, si mulier conceperit, ea acus rubeis erit variegata maculis: si non, nigra erit & æruginosa.

Succum cardui si sumat mulier, sumptumq́ euomuerit, certum conceptus signum esse creditur. Et hæc de promiscuis conceptus signis.

Masculi conceptus signa. *Vtrum autem masculus an fœmella concepta sit, signis his obseruari traditur.*

Si masculus, oculus dexter mouetur crebrius, & colore natiuo sinistro oculo habet melius.

Dextra mamilla præ sinistra turget & indurescit: papillarum color mutatur citius.

Lac nascitur citius, & si emulgeatur, radijsq́ solis in vitro opponatur, coalescit in clarā massulā, margaritæ pellucidæ non absimilem.

Si lac prægnantis vrinæ ipsius inspergatur, continuo ad fundum concidit: si sal adhibeatur, non diffluit.

Dextra gena rubicundior est, totusq́ faciei color, Hippocrate monente, habet melius.

Minus torporis sentitur.

Primus motus plerunq́ die sexagesimo in dextro latere sentitur acrior.

acrior. Nam sic & Hippocrates de situ docens admonet, in dextro latere masculos, in sinistro vero recumbere fœmellas, eò quod maiori calore masculi opus habeant, quem ab hepate in eodem latere sito attrahant.

Si circa quadragesimum diem post conceptum menstrua fluant.

Venter circa vmbilicum fit acutior.

Iter ingressuræ mulieri pes dexter præponitur, & in assurgendo dextra se citius quàm sinistra suffulcit & subleuat.

Pulsus in dextra magis velox quàm in sinistra.

Si vero fœmellas conceperint, omnia his diuersa fiunt, & hæc plærunque signa obseruantur. Fœmellæ cõceptus signa.

Primus motus 90. die vt plurimum fit post conceptum.

Motus fit in sinistro latere.

Gestantur fœmellæ magnis doloribus.

Tumescunt crura & membra genitalia.

Color est pallidior.

Appetitus vehementior.

Fastidium è diuerso celerius.

Circa diem 30. post conceptum fluunt menstrua.

Si puluis aristolochiæ cum melle subigatur, & hoc ipso lumbi cum genitalibus perungantur, sexum conceptum obseruare creditur esse facile: vt si prægnantis sputum dulce fuerit, masculum: si amarum, fœmellam gestat.

Aetas quoq; mulierum non parum refert. Quæ enim iuniores sunt fœminæ, citius masculos generant: quæ vero seniores, citius fœmellas, propter caloris defectum in matrice, ex ætate contractum.

Puellæ etiam magis generantur humidioribus & frigidioribus natura parentibus, ex semine plus satis humido, frigido & liquido.

An autem infans in vtero rectè valeat, certis signis obseruari potest. Si sana sit soboles, mamillæ, Hippocrate teste, duriores sunt. Si sana non sit, aquosum lac sponte de vberibus promanat.

Rursum si vterum gestantibus sæpius menstrua fluant, Plinio teste, non sanum & viuacem, sed infirmum portendunt infantem.

Porrò, obesiores fœminæ infirmiores plerunq; gestant liberos.

Si hydrops prægnantem corripiat, eiusq; nares, aures & labia rubescant, mortuam in vtero sobolem portendunt.

Si geminos gestet mulier, ex quibus alter masculus sit, de fœmella magnum est periculum, Aristotele teste, quia impari alimento vegetantur in vtero. Minus periculi est, si fœmellæ sint. Nam sub Maximiliano Imperatore quædã tres puellas vno partu enixa est, quæ omnes ad iustos peruenere annos.

Si ante vel circa purgationem menstruam concipiat, infecti & venenati genituræ humores miscentur, ex quibus leprosos vt plurimum generari compertum est, (Alioqui conceptum non fieri nisi incipientibus aut desinentibus mensibus doctiores tradunt.)

Superfœtatio *Si semel concipiat mulier, & post tempus aliquod concipiat iterum, posterior in vtero genitura ægre viuet. Aristoteles enim perhibet quandam vno partu geminos puellos viuos enixam, post quintum mensem adhuc alium, sed iam ante in vtero mortuum.*

Si post nonum mensem prodeat infans, plerunq; infirmus & debilis existit.

Si virgo iuuencula concipiat ante primos flores, sobolem egregiam & perfectam generat.

His omnibus præmissis, & hoc tenendum, quod de futura sobole obstetrices obseruare solent, an inquam deinceps plures liberos mulier enixura sit. Quot enim nodos in vmbilico infantis recens nati obseruauerint, tot adhuc deinceps masculos generari dicunt.

Et hæc de conceptus signis, omißis multis quæ perhibentur alijs, dixisse sufficiat.

CAPVT

CAPVT VI.

An homines ex dæmonibus,& rursum dæmones ex hominibus, infantes concipere poßint.

DAEmonis imposturas infinitas esse, nemini dubium est: inter quas & illud habet, vt (sacra scriptura teste) in angelum lucis quoq; se transformare, & hominum etiam figuras assumere, &, iusto permittente Deo, referre poßit, id quod varia rerũ testatur experientia. Quare hoc in quæstionem vocare minime opus erit.

An vero cum hominibus rem habere, in primis vero, an mulieres impraegnare poßit, quæstione non indiget. Coire posse, permittente Deo, forma hominum sumpta, nemo negat. Nam & Diuus Augustinus idem testatur, dicens, Constantem esse famam ex eorum quibus hæc contigerunt testimonio petitam, esse spiritus quosdam dæmones & syluanos, qui mulieres aliquoties solicitauerint & compresserint. Id autem veteribus non modò probatum, sed apud nos etiam multis exemplis est compertum. Superioribus enim annis scortũ quoddam noctu à dæmone forma hominis compressum, confestim in ægritudinem maximam incidit, ita vt breui vterus & genitalia ipsius tabe vel gangræna absumpta sint, & nullo prohibente medicamine, ilia quoq; & inguina eius exciderint. Erat & cuiusdam lanij seruus, qui iter faciens & de libidine cogitans, mox obuiũ dæmonem egregia mulieris forma habuit, cum qua, ignarus se cum dæmone rem habere, concubuit. Sed mox pudẽda eius inflammata, cita tabe exulcerata sunt. Solet autem hæc Deus iustus pro puniendis sceleribus & admonendis hominibus iusto iudicio permittere.

Negat hunc actũ Cassianus, dicens, Impoßibile esse spiritualem creaturã cum hominibus rẽ habere posse, neq; hoc credi debere: quoniam, si actus præcedat, aliquando & effectũ sequi necesse est, id est, generari aliquid, quod tamen nulla constet experientia. Rursum, si hic actus poßibilis dæmonibus esset, citius illos in se mutuo conuerti, quàm cum hominibus commisceri. Ergo quod res est, pro summa dæmonis impostura & peruersa persuasione hominum hæc habenda

sunt, eatenus, vt non credamus, dæmones mulieres nec imprægnare, neque vicißim dæmones mulierum forma sumpta à viris impræ gnari posse. Nam sine humano semine hominem vnquam natum esse (excepto vnico vnius Dei æterno filio Iesu Christo domino & Saluatore nostro vnico, ex Spiritu sancto concepto, & ex Maria semper virgine nato) simpliciter vti rē verißima affirmamus. Quare quod de Merlino quodam refertur ex dæmone nato, non aliter quàm nomini ipsius respondentem nostra vulgata lingua fabulam, recipimus. Huius historiam qui cognoscere cupiet, in Vincentij historialis Speculi lib. 21. cap. 30. prolixè inueniet. Naturæ quidē lege similia similibus generari certum est, ergo ex dæmone homo nasci non potuit. Neq; vnquam tantum dæmonibus permisisse Deum Opt. Max. cognouimus, vt illi liberos ex hominibus procreare, & suam quasi sobolem in homine ad Dei similitudinem condito, possent cōstituere. Cæterùm si saga & venefica huius mater extitit, non puduit hanc in dæmonis gratiam tantum proferre mendacium ad peruertendos falsa opinione hac multorum animos. Concubuisse potest, at non hominē ex illo concepisse. Si non concubuit, tamen præstigijs vterum illius inflare potuit, vt se ex illo grauidam esse putauerit. Exacto etiam tanto tempore, quando vterum gestare solent mulieres, dolores quoq; in vtero graues concitare, & aliunde sublatum infantem dolose supponere: tumores etiam illos ventositate aliqua concitatos, cōtinuo soluere & reprimere potuit. Nam & tale quiddam nostrorum quoq; temporum experientia constat. Constantiæ enim formosa quædam cuiusdam ciuis famula, Magdalena nomine, à dæmone compressa, postquam in carcerem coniecta illi (piorum verbi Dei ministrorum consilio diuinis mota rationibus) per pœnitentiā valedixisset, tantos in vtero ex eo tempore cruciatus sensit, vt in singulas ferè horas infantem sibi enitendum esse crederet. Sed sæpius adhibitis obstetricibus, clauos ferreos, ligna, vitra confracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & huiusmodi per matricem excreuit innumera, quæ nimirum malus

Merlinus.

ille dæmon subdolè & malitiose supposuit & importauit omnia.

Alias quasdam huic quæstioni inseruientes historias idem Vincentius naturalis Speculi lib. 3. cap. 26. & 27. citat. Quendam inquam iuuenem sub crepusculum in mari lauantem crinibus mulierem apprehendisse, quam domum perductam vxorem sibi duxerit, filiumq; ex ipsa susceperit. Ipsa vero vsque ne verbum quidem loquente, maritum aliorum instinctu qui spectrum ipsam esse dicerent, simulata pueri ex ipsa suscepti mactatione, nisi suam referret originem, illam loqui compulisse. Illam vero tristia prolocutam euanuisse, adultumq; puerum hunc in mari lauantem mersisse etiam, ipsum vero nullibi ad littus maris deinceps inuentum esse expositum. Itaq; non verum fuisse hominem hunc, licet forma veri hominis natus & educatus fuerit. Phantasticam autem mulierem hanc Succubum dæmonē fuisse, credidisse multos. Non absimile est quod prædicto loco affert, Coloniæ inquam Agrippinæ in palatio quodam ad Rheni littus multos primates quodam tempore consedisse, qui dum forte in aquas despicerent, vidisse militem quendam parua nauicula vectum, nauiculam cygno prænatante, argentea collo iniecta catena, trahente, dimisso cum nauicula cygno in littus exilijsse, ibidē vxorem duxisse, multosq; ex illa liberos procreasse. Aliquot autē annis exactis, renatante vacua nauicula, & prænatante vt prius cygno, eundem in nauiculam se denuo recepisse, neminiq; porro apparuisse, liberos antē illius illic ad multam ætatem aduixisse. Hunc autem incubum dæmonem fuisse crediderunt multi, qui viri forma tot annis fœminæ cohabitans, tantis vsus præstigijs, simulatos vteri tumores, simulatosque partus suppositis aliunde furto sublatis infantibus ediderit.

Succubus dæmon.

Incubus dæmon.

Quod autem multi hac persuasione laborant, dæmonem succubum ex viro posse genituram concipere, & mox mutatum in incubum, eandem genituram in vterum mulieris proijcere, & ex ea hominem generare, vt est falsissimū, ita nullā prorsus fidem mereri debet. Nam & religioni & naturæ repugnat plurimū. Si enim hoc possi-

An dæmon ex hominibus semen concipere, & per idem semen in homines proiectum generare posſit.

poßibile esset, quot ferarum monstris humanum genus tanto tempore, seminum permutatione per dæmones in brutis & hominibus facta, infestatū esse à tanto humani generis hoste vidißemus? Quare rectè de his Conciliator in libro de Mediciua, differentia 25. dicens, Sciendum testiculos viri generatiuæ virtutis esse principes, non solos tamen, quia ex his solis generandi non fit principium, neq; per se soli generationem possunt perficere. Primum enim ex corde principium est, propter vitalem in ipso virtutem repositam, ita vt nil viuum sine eius virtutis adminiculo generari poßit. Nam vitali virtute & naturali calore testiculorum virtus tandem constat. Quare dæmonem vt succubum ex hominibus concipere, & in homines vt incubum conceptum semen proijcere, & hominem generare posse, non fabulosum modo dictu, sed impium etiam creditu dicimus.

Infantes suppositij.

An autem infantes furandi, transferendi, supponendi & permutandi dæmon potestatem habeat, multa quæstione non indiget. Quod enim interdum tale quid fit, non illius potestate, sed Dei Opt. Max. permissu propter hominum peccata fieri tenendum est, in primis quando impij parentes, nulla religiosa liberorum cura habita, illos non Dei benedictione muniūt, sed dæmonis maledictione obruunt. Omnes ergo, quia Dei sunt infantes, illos religiose tractare & Deo consecrare, non dæmoniacis maledictionibus obijcere, addiscant.

LIBER

LIBER SEXTVS.

DE STERILITATIS CAVSIS DIuersis, & de præcipuis matricis ægritudinibus, omniumq́; horum curis varijs.

CAPVT I.

De sterilitate virorum & fœminarum, eiusq́; causis & signis.

Terilitatem, de qua in præsentiarum dicere instituimus, non modo pariendi in mulieribus, sed in viris quoq; generandi & semen fœcundum emittendi, corrigibili aliqua de causa contractam impotentiã & difficultatem dicimus. Hanc Aristoteles obesioribus Sterilitas quid.

viris & fœminis in primis tribuit, propter genitalium mẽbrorum malam proportionem & indispositam habitudinem, vtpote in quibus semen prouocetur remotius, & vitalis Spiritus in illo conclusus propter eam moram euanescat citius. Cæterùm non modo ea corporis habitudo, sed insuper multæ aliæ quoq; eius difficultatis existunt causæ. Cum enim videamus sæpe coniuges coniunctos non generare, disiunctos autem generare vtrosque: & contra, eos qui coniuncti generant, disiunctos, fœcundos non esse, aliquid certè causæ subesse oportet. Quare de his quæ notiora sunt in medium afferre, non inutile fore existimamus: externæ enim & internæ quæ hic concurrunt causæ multæ sunt.

Sterilitatis causæ ex matrice.

Vt autem in multis externis habet sua adiumenta fœcunditas, velut in diæta conuenienti, temperatura aëris consueta, thermis natura calidioribus, quales sunt Helueticæ & Vallesianæ, cum aquis Empsiacis: ita sterilitas quoque & generandi difficultas plurimum ex illis opis habent, veluti ex inconuenienti diæta, assueti aeris permutatione, & glacialis aquæ potu & balneis. Deinde ex habitudine genitalium membrorum sterilitas quoq; æstimari potest: fit enim vt his non paucæ ægritudines accidant, propter quas non modo steriles & generandi impotentes, sed & coniugibus cohabitare inepti coniuges fiant. Quo loco restrictio orificij matricis plurimum incõmodat, qua fit vt nõ modo retenti menses generationem impediant, sed insuper alia quoque plurima mala pariant. Rursum cum genitalia mẽbra per se aut nimis patula aut restricta sunt, eoque neque cõceptui neque generationi conueniũt. Retentio menstruorum idem facit, quæ matricem multum infestat, & semen in vterum proiectum propter copiam malorum humorum suffocat. Ex mulieribus quoque quæ plus nimium viragines, et ex viris qui plus satis effœminati sunt, generationi minus idonei sunt. Hæ enim purgationibus menstruis & humoribus nutritiuis in vniuersum ferè carent: illi autem nimis frigidi & humidi generatiua virtute præditum semen proijcere nequeunt. Huc pertinet & attractiua

matricis

matricis virtus debilior, & eiusdem permutatio celerior. Nam attractiua & expulsiua matricis virtus aut robustior aut debilior, ex æquo difficultatem generandi pariunt. Matricis quoq; ægritudines, tumores, inflāmationes, hulcera, apostemata, acetabula rupta, menses copiosi aut retenti, & quæ his sunt similia, eidem difficultati multam causam præbent. Venas quoque post aures sitas (vtpote quæ viam spiritibus præbent, quos semini cerebrum communicat) resectas, Hippocrate monente, multi eidem causam esse dicunt. Vesicæ incisionem idem parere affirmant, quæ tamen per se lethalis existit. Multa etiam sunt quæ sumpta proprie sterilitatem inducant, veluti camphora, cicuta, & his similes herbæ & radices aliæ, omniaq; quæ cerebrum, renes & testiculos, vtpote principalia generationis membra, offendunt.

Huc etiam multa alia quoq; pertinent, veluti nimia repletio, inanitio, exercitia immodica, caliditas resoluens, frigiditas mortificans. Peculiarem etiam quibusdam aquis sterilitatem inducendi vim Theophrastus tribuit. Externæ causæ.

Primatum inter causas complexionum ferè diuersitas obtinet, quando coniuges iusta qualitatum temperatura careant. Vbi autem vel aliquantulum mixtæ fuerint, facilius generare poterunt. Multa quoq; ætas per se in viris & fæminis generationem propter humorum defectum impedit, licet septuagenarios & octogenarios non paucos generasse adhuc compertum sit. Postremo, magna etiam sterilitatis causa est, quæ per veneficarum præstigia contingit. Hæc de notioribus sterilitatis causis dixisse sufficiat.

Signa autem quibus hæc imprægnandi difficultas obseruari potest, existunt plurima. Prima ex genitalium membrorum constitutione & habitudine sumenda sunt, veluti si aliquo vitio laborent, nimis patula aut restricta sint, generationi agnoscantur minus esse idonea. Semen quoque si nimis calidum aut frigidum existat, quod ipsum ex vrinæ nō modo colore, sed substātia quoq; eiusdē obseruari posse aiūt. Ex habitu & colore corporis de sterilitate & fœcūditate Signa sterilitatis.

multi etiam iudicant, vt quæ pallidiores sunt fœminæ, humidiores quoq; credantur esse. Si humidiores, ergo & retinendo & fouendo semini minus pares. Peculiare quorundam experimentum hoc est. Hordeo vrinam cuiuspiam, de cuius sterilitate aut fœcunditate inquisituri sunt, affundunt. Hoc intra decimum diem si germinet, pro fœcunditatis nota: si non germinet, pro sterilitatis certo argumento agnoscunt. Alij autem siliquis vel furfuri vrinam affundentes, sterilitatis notam ex eo obseruãt, si vermes in eo generari videant. Hippocrates suffimentis hoc indagare monet, vt suffitu inferius adhibito, superius per olfactum (inferius pannis obstructa muliere) obseruato, fœcunditatis nota credatur esse, eo quod genitalia membra restricta non sint: si non deprehendatur, restrictæ matricis adeoq; sterilitatis satis certa nota existat. Linimentis oculorũ nonnulli idem deprehendi posse volunt, vt si linimenta colorũ quorundam oculis inspersa sputum non alterent, certa constipationis adeoq; sterilitatis signa sint, eo quod semini confinia membra oculi existãt, vtpote propter cuius emißionem immodicam ijdem cito concidant. Habent & sua nonnullæ vetulæ signa, quibus in vtero coniugum maior sterilitas existat, obseruent. Maluæ enim manipulos duos seorsim positos, alterum alterius coniugis vrina perfundunt, alterumq; alterius similiter, prioremq; qui exaruerit, sterilitatis in eo cuius vrina perfusus est, testem esse perhibent. Eadem & per fabas & hordeum experimenta sumunt, vt cuius pars citius germinat, in eo plus fœcunditatis esse credant.

Notandum porrò hic quoq; est, mulieres fœcundas & liberis generandis idoneas, citius quidem præ sterilibus habitu corporis senescere, macrescere & debiliores fieri, senectam tamen multò saniorem ijs quæ nunquam generarunt, nancisci, vtpote in quibus retentorum variorum humorum copia peius aliquid pepererit, & sanitatem corporis bene constitutam infestandi maiorem occasionem dederit.

CAPVT

CAPVT II.

De cura sterilitatis à phlegmate profectæ.

Cognitis iam causis & signis difficultatis concipiendi in mulieribus imprægnandi in viris, & generandi in vtrisque, consequens est nunc de horum quoq; cura dicere. Et primum quidem si ex humido & frigido phlegmate ea difficultas contracta fuerit, ante omnia superflua ea materia sequenti syrupo præparanda & digerenda erit.

℞. *Radicum Rubeæ maioris,* ℨ. *ij.*
Rusci,
Asparagi,
Graminis Cyperi ana ℨ. *j.*
Artemisiæ,
Sauinæ,
Nepetæ,
Melissæ,
Balsamitæ,
Mentæ,
Scolopendriæ,
Capillorum Veneris,
Gallitrici,
Samsuci,
Origani,
Calamenti montani,
Pulegij,
Radicum Valerianæ ana M. *ß.*
Seminis seseleos ʒ. *vj.*
Anisi,
Carui,
Marathri,
Ameos,
Spicæ nardi, ana ʒ. *ij.*

Xylobalsami,
Carpobalsami,ana ʒ.j.
Liquiritiæ,
Passularum,ana ʒ j.
Florum Anthos,
Stæchados Arabicæ ana ʒ ſ.
Rasuræ eboris,
Calami aromatici.
Santali rubei,ana ʒ ſ.

Conquassentur hæc omnia,& fiat decoctio cum aquá fontana q. ſ. & aceti ʒ iij. & ſacchari ℔. iij. colentur vſque ad medietatem, & colaturæ addantur

Cinamomi,ʒ.j.
Muſci grana iiij.

De hoc ſyrupo aromatizato ſingulis diebus mane vncias iij. bene calidas bibere oportet. Vel ſyrupū hūc magis diſſoluere in aqua ſambuci, pimpinellæ & artemiſiæ, de ſingulis vncia vna ſumpta, & tres vncias mane bene calidas bibere licet. Vel alium ſyrupum hac forma parare poteris:

℞. *Artemiſiæ,*
Sauinæ,
Mentæ,
Origani,
Calamenti,
Hyſſopi,
Pimpinellæ,
Chamædryos,
Polytrichi,
Florum ſambuci,
Stichados,ana M.j.
Aniſi,
Marathri,

Ameos,
Carui,
Seminis anethi,
Seseleos ana ℥ ſ.
Radicis aſparagi,
Ruſci,
Rubeæ maioris, ana ℔. ſ.
Cicerum rub. pugillum j.
Spicæ Celticæ,
Spicæ nardi,
Cyperi,
Squinanthi,
Calami aromatici ana ʒ. ij.

Miſce, & fiat decoctio in aqua fontana, cum melle & ſaccharo ana ℔. j. ſ. & aromatizetur per colaturā cum cinamomo & muſco, vt eſt prædictum. De hoc ſyrupo tres hauſtus tribus diebus continuis bene calidi mane ſumendi ſic parari poterunt.

℞. *Oxymelitis ſquillitici,*
Syrupi de radicibus acetoſi,
Syrupi de artemiſia, ana ℥ j. ſ.
Aquarum pimpinellæ,
Fœniculi,
Artemiſiæ ana ℥ iij.

Ex mixtura horum tres hauſtus fiant.

Deinde materia hac per prædictos ſyrupos ſufficienter ad purgationē emollita, ſi validioris naturæ vel complexionis mulier hāc difficultatem paſſa extiterit, haſce etiam pilulas ſumere poterit.

℞. *Pilularum fœtidarum ℈ ij.*
Specierum Diacaſtorei ℈ j.
Diagridij grana ij.

Fiant cum ſyrupo de artemiſia vel melle pilulæ XI.

Quod

Quod si autem pilularum vsum horruerit, pro pilulis hac potione vtatur.

℞. *Diacaßiæ ℥. ß.*
Electuarij diaphœnicon,
Electuarij Indi ana ʒ. ij.
Syrupi de radicibus sine aceto ʒ. j.

Misce cum aquæ artemisiæ vel melissæ ℥. ij. & fiat haustus.

Vel aliter.

℞. *Electuarij diaphœnicon,*
Elect. Indi,
Diacaßiæ, ana ʒ. j.
Agarici electi ʒ. ij.
Zingiberis ℈. j.
Salis gemmæ grana vj.

Infundantur omnia in aquam lactis caprarum & mellis rosati ℥. j. eaq; duodecim horis infusa exprimantur, & prædictis mixta electuarijs in potum redigantur.

Si vero Electuarium siccum magis adlubuerit, tres boli sicci tali forma confiant.

℞. *Elect. diaphœnicon,*
Elect. Indi,
Diacaßiæ ana ʒ. ij.
Saccari albi q. ſ. & fiant tres boli deaurati.

Si nec hoc placuerit, hanc in tabulis confectionem præparare poteris.

℞. *Rosarum rubearum,*
Cinamomi,
Zingiberis ana ʒ. j.
Santali albi & rubei ana ʒ. ß.
Hermodactylorum,
Esulæ ana ʒ. j. ß.
Diagridij,

Turbit,

Turbit, ana ʒ.ij.
Masticheſ ℈j.
Sacchari albi ℔.ſ.

Diſſoluantur omnia hæc cum ſucco vel aqua artemiſiæ, & aliquot infuſa horis exprimantur, & confectio in morſellis vel tabulis fiat. Doſis ſit ℥ſ. vel ʒ.v.

Vel ſi placet, de modo dictis pulueribus ſumes, & ſaccharo albo trito æquali pondere miſcebis, & trageam conficies, de qua ʒ j ſ. ſingulis mane in iuſculo cicerum bene calidam præbebis. Quidam folia Senæ trita ʒ.ij.ſ. ad hanc formam præbent. Cæterum ſolutiua huiuſmodi, peritorum medicorum conſilio pro eorum qualitatibus quibus hæc tribuuntur, ſunt temperanda.

Expurgata iam ſufficienter prædictis medicaminibus eiuſmodi materia, proximum erit vt vſus thermarum ſequatur, ex quibus quoties mulier aſcenderit, de theriaca communi vel Mithridatio ʒ. j. in aqua artemiſiæ ſumat, vel ſi magis placet, de ſequenti confectione ſumat aliquantulum.

℞. Specierum, Trypheræ magnæ ſine opio,
Diapliris,
Diambræ,
Diamuſci,
Diaſatyrij, ana ʒ.ſ.
Raſuræ eboris,
Seminis mercurialis ana ℈ ij.
Coaguli leporis, & matricis eius, ana ʒ.ſ.
Siſeleos ℈.ſ.
Sacchari albi ℔.ſ.

Diſſoluantur cum aqua meliſſæ, & his rite coctis addantur, conſeruæ corticum citri ℥ j. & conſeruæ anthos ℥ ſ. fiat confectio craſſiuſcula in morſellis.

Primaria autem eius dum thermis vtitur cura ſit, vt certa & conuenienti diæta, frugalique victu vtatur, cuius præſcriptio à pe-

rito medico ſemper petenda erit.

Quod ſi autem eiuſmodi thermas mulier habere nequeat, balneum illi ex ſequentibus herbis in aqua coctis parari poterit,

℞. *Artemiſiæ,*
Betonicæ,
Chamæpityos,
Chamædryos,
Chelidoniæ,
Gallitrici,
Foliorum lauri,
Maluæ,
Amarici,
Meliſſæ,
Nepetæ,
Origani,
Ozimi,
Pulegij,
Roſmarini,
Sauinæ,
Meliloti,
Hyperici,
Hyſſopi,
Chamæmali, ana M. *j.*
Carui,
Cumini,
Sileris montani,
Aniſi,
Anethi, ana ʒ *iij.*
Seminis lini,
Fænograeci, ana ʒ *ij.*
Radicum conſolidæ maioris,
Valerianæ,

Petro-

Petroselini, ana ℔. j.
Sulphuris ℥ j. ſ.
Salis ℥ ij.
Aluminis ℥ j.

Mixta omnia ſacco concludantur, & in aqua bulliant. Quarto autem die de nouo ſemper balneum hoc erit inſtaurandum. Hoc balneum quoties reliquerit, de theriaca communi vel Mithridatio vt prædictum eſt, ſumat, lecto decumbat, & ſi qua poteſt, ſudorem prouocet. Vel confectione præſcripta eodem modo mane & veſperi vtatur.

Vbi autem hoc balneo vti parum commodum fore videbitur, ſelectæ quædam ex prædictis herbæ colligi, & ex his fomenta poterunt fieri.

Cæterùm quando omnia hæc phlegmaticum humorem ſufficiẽter expurgare non potuerint, peſſarium hoc modo paratum ſingulis noctibus illi adhibere proderit: quo tandiu vtatur, donec phlegmaticis humoribus ſuperfluis ſe liberatam eſſe ſenſerit.

℞. Artemiſiæ,
Sauinæ,
Maioranæ,
Dictamni,
Abſinthij, ana ʒ. ſ.
Aniſi,
Ameos,
Rutæ
Corticum thuris, ana ℈ j.
Pulpæ colocynthidis ℈ ij.

Fiat puluis, & ſubigatur cum ſucco Mercurialis vel Chamædryos, fiatq́; peſſarium.

Porrò inter omnia medicamina matricẽ aſtringendi vix aliud magis quàm ſequens illud probari putamus.

℞ 2 Acaciæ,

℞. *Acaciæ,*
Balaustiorum,
Capitum glandium,
Scoriæ ferri,
Mentæ,
Lilij,
Corticis lentisci, id est, arboris mastiches,
Corticis olibani,
Antheræ,
Sumach,
Tartari,
Spicæ, ana ʒ. ſ.

Misce & fiat puluis, ex quo cum succo acetosæ vel virgæ pastoris seu millefolij fiant pessaria.

Fœtor matricis quomodo curandus.

Quoniam vero aliquando fit vt propter nimis frigidum & humidum phlegma, matrix semen non modo retinere nequeat, sed etiam diro fœtore offendat, tunc sequenti medicamine est vtendum.

℞. *Gallæ,*
Nucis muscatæ, ana ʒ. iij.
Caryophyllorum ʒ. j.
Musci ℈. ſ.

Terantur, & cum vini rubei ℔. j. dissoluantur. His cum mulier vti voluerit, bene calidis genitalia membra abluat, pannosq; immersos imponat, in primis autem hoc cubitum itura faciat.

Quod si magis efficax matricem astringendi medicamen placuerit, hoc ipso vti licebit.

℞. *Radicis consolidæ maioris,*
Aluminis,
Balaustij,
Myrrhæ,
Olibani,
Mastiches,

Colo-

Colophomiæ,
Boli Armeniæ,
Galarum cupreßi,
Cornu cerui vsti, ana ʒ. j. ß.

Terantur omnia, & in puluerem redigãtur, cuius dimidia pars vel totũ bulliat in vino rubeo austero, mixto aceto modico. Ea decoctione bene calida mulier genitalia abluat. Puluerem etiam siccum ijs inspergere poterit, pãnumq; aliquoties complicatum ea decoctione madefactum imponere.

Quod si hoc quoq; nihil aut parum præstiterit, sequenti insuper pessario ad hunc modum parato vtendum erit.

R. Aluminis scißilis,
Myrrhæ,
Ligni aloes,
Pilorum leporis incisorum,
Rutæ,
Baccarum lauri,
Doronici,
Nucum cupreßi ana ℥. ß.
Storacis calamitæ ʒ. ij.
Ambræ ℈. j. ß.
Moschi ℈. ß.
Gallarum,
Mastiches,
Aluminis saccharini, ana ʒ. ij.

Mixta in puluerem redigantur, & cum oleo myrtillorum fiat pessarium.

CAPVT III.

De cura sterilitatis, à biliosis matricis humiditatibus obortæ.

QVando à cholera imprægnandi difficultas fuerit, ante omnia conueniens diæta instituenda erit, & mediocris vsus omnium

eorum quæ hominum vitæ necessariò inseruiunt, puta, somni, vigiliæ, motus, quietis, cibi, potus, aeris & similium, vt ad frigidum & humidum declinent omnia. Deinde post aliquandiu tentatum harum rerum conuenientem vsum venæ malleoli vtriusque pedis aperiendæ erunt, in primis vero quando sanguine mulier abundauerit & hilarior visa fuerit. Nimium tamen sanguinem non mittat, quoniam sanguis, vt vulgo dicunt, frenum est choleræ. Post venæ sectionem sequente syrupo cholerici humores erunt præparandi.

℞. *Syruporum acetosæ simplicis,*
Oxysacchari simplicis,
Endiuiæ, ana ℥. j.
Aquarum Cichorij,
Lupulorum,
Buglossi, ana ℥. ij.

Misce cum sandalo citrino, cinamomo & macis q. s. & vt potus aromatizetur. De potu hoc singulis diebus mane vacuo adhuc ventriculo, & tribus ante cœnam horis, aut quotiescunque hoc necessarium fore videbitur, certam illi portionē propinabis. Vel si placet, pro potu hoc decoctionem hanc potes illi præbere satis calidam.

℞. *Florum buglossi,*
Borraginis,
Rosarum rubearum, ana M. *ß.*
Violarum,
Lactucæ,
Foliorum papaueris albi,
Endiuiæ,
Scariolæ, ana M. *j.*
Seminis endiuiæ,
Lactucæ, ana ℥. ß.
Quatuor seminum frigidorum ʒ. vj.

Misce, & fiat decoctio in aqua fontana q. s. vel cum vini granatorum ℥. j. ß. & aceti ℥. iiij. Addantur sacchari ℔. ij. & aromatizetur

zetur cum santali citrini, cinamomi & ambræ ana ℈.j. Vtatur hoc syrupo mane & vesperi dosi vnciarum trium.

Iam superflua materia humorũ cholericorum ad purgationem præparata, sequenti haustu erit expurganda.

℞. Caßiæ nouiter extractæ, vel
Mannæ electæ ℥.j.

Temperentur decoctione sequenti:

℞. Capillorum Veneris,
Florum buglosi,
Violarum,
Prunorum,
Tamarindarum,
Electuarij de succo rosarum, ana ʒ.ij.

Misce cum prædictæ decoctionis ℥ iij. & fiat haustus vnus.

Vel ℞. Rhabarbari electi ʒ.ij. Spicæ nardi grana vj. infundantur in lac caprinum cum vino albo pauco, & x. horis infusione facta exprimantur. Eius autem colaturæ ℞. ℥ iij. & Syrupi de rosis Persicis ℥ j.ſ. & ex mixtis illis fiat haustus vnus

Si potus hic non adlubescit, bolum illi sequentem sic confectum præbebis.

℞. Electuarij de succo rosarum,
Diamannæ, ana ʒ.iij.
Sacchari albi, q.ſ.

Bolus deauratus in tres partes diuisus fiat.

Quod si autẽ citrina vel vitellina Cholera hanc difficultatem matrici peperit, sequentibus solitiuis mixtis erit vtendum, certo pondere pro periti medici consilio sumpto, ex — Citrina vel vitellina Cholera quomodo purganda.

Electuario Diaphœniconis,
Electuario Indi,
Pilulis de rhabarbaro, &
Aggregatiuis.

Expurgatis deinde sufficienter superfluis humoribus, matricis

natura

natura & habitudo rursum sequenti erit confirmāda medicamine.

℞. *Specierum diatriasandali ʒ .ij.*
Rasuræ eboris,
Visci quercini,
Pulueris genitalis tauri.
Matricis leporis, ana ʒ. ij.
Sacchari albi ℔. ß.

Dissoluantur cum aqua rosarum, & confectio in morsellis fiat.

Vel aliter.

℞. *Conseruæ rosarum ℥. ß.*
Borraginis,
Florum nenufaris,
Buglossi ana ʒ. iij.
Specierum, Diarhodon Abbatis,
Diatriasantali,
Aromatici rosati, ana ℈ j.
Margaritarum,
Pulueris gemmæ,
Rasuræ eboris,
Visci quercini, ana ℈ ß.

Species omnes hæ dissoluantur cum syrupo rosarum q. s. & fiat mixtura & electuarium deauratum.

His omnibus rite expeditis, sequenti balneo lauet, quod hoc modo paretur.

℞. *Vtriusq; maluæ cum radicibus,*
Matris violarum,
Rosarum rubearum,
Nenufaris,
Foliorum cotoni ana M. j.
Fænogræci ℔. ß.
Salis communis,
Aluminis rochæ ana ʒ. ij.

Incidantur

Incidantur herbæ omnes minutatim, & sacco conclusa in aqua, in qua mulieri insidendum est, bulliant. Huius balnei vsus singulis annis per tres aut quatuor continuas hebdomadas esse poterit. E balneo autem quotiescunq; exiuerit, pondus auellanæ nucis de electuario confortatiuo præscripto sumere debet.

Suffitum etiam hunc interdum à balneo pro vtero faciat.

℞. Santalorum omnium, ana ʒ. j. ß.
Styracis calamitæ ℈ ij.
Ambræ grana vj.
Rosarum rubearum,
Florum nenufaris,
Violarum, ana ʒ. j.

Conquassentur cum aqua rosarum, & trochisci fiant.

Vnguento item Galeni vel sandalino lumbos & matricem aliquoties perungere non inutile erit.

Pessarijs etiam sic paratis noctu vti poterit.

℞. Medullæ cruris vituli,
Cerebri cerui,
Butyri vaccini,
Adipis caprinæ,
Seminis merculialis, ana ʒ. ß.
Acaciæ,
Hypoquistidos,
Santali rubei,
Styracis liquidæ,
Cornu cerui vsti, ana ʒ. ß.

Incorporentur cum oleo rosarum & lana pura, fiantq; pessaria.

CAPVT IIII.

De cura sterilitatis, si à matricis sanguineis humoribus superfluis proueniat.

Q*Voniam vero non ex phlegmate modò & cholera abundantibus sterilitas inducitur, sed ex nimio sanguine quoq; cõtrahitur,*

tur, eidemque interdum reliqui humores etiam nimij vel corrupti miſcentur, primum per vrinæ iudicia diſpiciendum erit, quisnam ex illis humoribus abundet. Si ſanguinem ſolum abundare deprehenderis, tunc talis erit inſtituenda diæta, quæ ſanguinem minuat, & modicum illi alimentum miniſtret. Si humorem cholericum ineſſe ſenſeris, diætam ad frigidiorem modum inſtitues. Si phlegma in eo abundauerit, ad ſiccum diætæ temperaturam diriges. Sic enim fiet, vt ad conuenientem purgationem ea ſuperfluitas cuiuſcunque tandem humoris fuerit, ſenſim præparari poßit. Quia vero ſanguinem prædictis humoribus permixtum, ab iiſdem purgandi ratio vulgo nota non eſt, ea à peritioribus eſt petenda medicis: nos quod ad ſanguineorum humorum minuendam copiam pertinet, hîc proſequemur tantum.

Quando itaq; in mulieribus ſanguinis abundantiam conceptum impedire conſtat, primùm venæ malleoli in vtroq; pede aperiantur & iuſta ſanguinis imminutio fiat. Quo facto balneum ex talibus herbis erit præparandum, quæ ad frigidum omnes declinent. Poſt balneum autem his tabulis vti debet mulier.

℞. Cinamomi,
Seminis mercurialis,
Roſarum rubearum,
Limaturæ eboris,
Margaritarum præparat. ana ʒ. j.
Coralli rubei præparati,
Pulueris de gemmis, ana ℈. ij.
Santalorum omnium ʒ. ſ.
Sacchari ℔. ſ.

Diſſoluatur ſaccharum in aqua roſarum, & decoquatur omnia vſq; ad conſumptionem aquæ roſarum: quo facto, addatur conſeruæ roſarum ℥. j. mixtiſque omnibus vt decet tabulæ deauratæ fiant.

Electuarium etiam huic vſui valde accommodum, de quo ante cibum

cibum nucis auellanæ pondere semper sumat, hoc modo præparari poterit.

℞. *Conseruæ rosarum ℥.j.*
Buglossi,
Borraginis ana ℥.ij.
Specierum diatriasantali,
Diarhodon abbatis, ana ʒ.iij.

Misceantur species hæ cum syrupo rosarum, & incorporentur omnia simul, & deaurentur cum folijs auri q.s. & fiat electuarium.

Fomentari etiam vtile erit super sequentium specierũ decoctione in aqua pluuiali facta, vel in qua chalybs extinctus sit.

℞. *Rosarum rubearum,*
Gallarum,
Sumach,
Seminis plantaginis maioris cum folijs,
Consolidæ maioris, ana M.*ß.*
Terræ sigillatæ,
Boli Armeniæ,
Aluminis rochæ, ana ℥.ß.

Ex præscriptis speciebus puluis quoq; fieri & in prædicta aqua bullire poterit, qua mersus complicatus aliquoties pannus, lumbis & genitalibus bene calidus imponi debet.

Emplastrum quoq; sequens prædicto modo calidum similiter imponi poterit.

℞. *Musci grana vj.*
Santali citrini,
Rosarum rubearum ana ʒ.ß.
Olei rosarum ℥.j.ß.
Misce, & fiat emplastrum.

CAPVT V.

De cura sterilitatis, ex melancholico humore natæ.

SI melancholicus humor abundans sterilitatis causa fuerit, diæta ante omnia ad calidum & humidum declinans erit instituẽda. Frons quoque exporrigenda, & quantũ fieri potest indulgendum gaudijs, omittendi vero mœrores, & fugienda omnis tristitia. Tum sequente syrupo superfluus humor ad purgationem præparandus & emolliendus erit.

℞. *Syrupi acetosi de radicibus ℥ ij.*
Fumi terræ ℥ j.
Aquarum scolopendriæ &
Artemisiæ ana ℥ ij.

Misceantur hæc & aromatizentur cum cinamomo, & fiat syrupus clarus.

Vel aliter.

℞. *Aquarum buglossæ,*
Pimpinellæ,
Fumi terræ,
Artemisiæ,
Scolopendriæ, ana ℥ iij.
Aceti ℥ j.
Sacchari albi ℥ iiij.

Hæc cum cinamomo aromatizata, Iuleb fiant, cuius dosis sit ℥ iiij.

Vel aliter.

℞. *Calaminthæ,*
Origani,
Stichadis,
Eupatorij,
Florum borraginis,
Artemisiæ,
Buglossi,
Chamædryos ana M .ſ.

Scolo-

Scolopendriæ M. ſ.
Corticum geniſtæ,
Fraxini, ana M. ſ.
Paſſularum ℥ j.
Miſce, & fiat decoctio cum
Epithymi ℥ j.
Sacchari ℔. j.
Mellis deſpumati ℔. ſ.
Aceti ℥ ij.

Aromatizetur decoctio hæc cum cinamomo. Doſis ſit cum prædictis aquis ℥ j. ſ.

Præparata ad purgationem his ſyrupis & emollita materia, conſequens eſt eandem hoc medicamento expellere.

℞. *Caßiæ nouiter extractæ,*
Mannæ, ana ℥ ſ.

Diſſoluantur hæc ſequenti decoctione.

℞. *Capillorum Veneris,*
Florum borraginis,
Bugloſſi,
Violarum,
Chamædryos,
Linguæ ceruinæ, ana M. ſ.
Paſſularum ℥ ſ.

Miſce, & fiat decoctio in aqua, cui adde
Cinamomi ʒ. j.
Caſſiæ extractæ,
Mannæ,
Confectionis hamech, ana ʒ. ij.
Syrupi violarum ℥ j.

Miſceantur omnia, & fiat medicamentum ſolutiuum, cuius doſis ſit ℥ j. ſ.

Vel aliter.

℞. *Confectiones hamech* ℥ *iij.ſ.*
Sacchari q. ſ. & fiat deauratus bolus trifariam diuiſus.

Pilulis Lazuli etiam vti licebit, quarum doſis ſit ʒ.*j.*

Expurgata materia ſuperflua, proximum eſt conuenientibus & ad rem pertinentibus vti balneis, quæ hoc modo paranda erunt.

℞. *Chamæmali,*
Meliloti,
Chamædryos,
Chamæpithyos,
Hyſſopi,
Foliorum lauri,
Lauendulæ, ana M.*ij.*
Artemiſiæ M.*iiij.*
Maluauiſci cum radicibus M.*v.*
Seminis lini,
Fœnogræci, ana ℔.*j.*
Radicum valerianæ ℔.*ſ.*

Omnia hæc incidantur, & concluſa ſacco bulliant, cui mulier deinde inſideat.

Poſt balneum autem, vel ſingulis diebus mane & veſperi, certam particulam de ſequenti confectione comedat.

℞. *Specierum de lapidibus pretioſis* ʒ. *ij.*
Seminis Mercurialis,
Limaturæ eboris, ana ʒ.*j.*
Pudendi tauri,
Coaguli leporis cum matrice, ana ℈ *ij.*
Sacchari albi ℔.*ſ.*
Diſſolue cum aqua
Bugloßi, & adde
Conſeruarum bugloßi ℥ *ſ.*

Borraginis

Borraginis ʒ.iij.
Cinamomi ʒ.j.

Puluerizanda puluerizentur, & confectio in morsellis fiat.

Quod si autem præscripti balnei vsus accommodus non fuerit, fomenta tamen ex præscriptis speciebus fieri poterunt, semper adhibito præcedenti hoc electuario.

Cæterum post balneum vel fomētationes, his quoq; pessarijs vti noctu & quouis alio conuenienti tempore, non erit inutile.

℞. Costum puluerizatum, & cum oleo rosarum & bombyce pessarium confice. Vel cum fœnograco & adipe anatis. Vel cum seminibus asparagi & adipe anseris. Vel cum oleo violarum, musco & seminibus prædictis.

CAPVT VI.

De cura sterilitatis, à nimia caliditate, siccitate, humiditate, & frigiditate profectæ.

INter alia cōcipiendi & generandi impedimēta, non minima causa est, nimia matricis siccitas. Ea autē causa obseruata rerum omnium vsus ad humidiorem temperaturam dirigendus est, ita tamen, ne corpus per hæc debilitetur, sed confirmetur. Itaq; his tabulis frequentius vti perutile erit.

℞ Sacchari albi ℔.j.ʃ.
Amyli ℥ iij.

Saccharum dissoluatur cum aqua rosarum, mixtoq; amylo fiat decoctio cum amygdalorum dulcium ℥ iij. & oleo pauco, fiantq; morselli.

Mirè vtile est etiam lac caprinum recens mulgendo extractum cum melle aut saccharo mixto bibere.

Balneum quoq; hoc mire conueniet. ℞. Capita veruecum, quæ bulliant in aheno aqua pleno eousque donec ab oßibus caro resoluatur penitus: quo facto, insuper

℞. Foliorum vitis muscatellæ,

Salicis,

Salicis,
Violarum,
Chamæmali,
Meliloti ana M. *ij.*
Maluæuisci cum radicibus M. *vj.*
Fœnogræci,
Seminis lini, ana ℔. *ij.*
Radicum valerianæ ℔. *j. ſ.*

Miſce omnia, & ex ſufficienter bullitis fiat balneum. Poterit autem & encathiſmi vice inſtrui, vt vel in illo mulier inſideat, aut vt fomenta ex eo faciat. Poſt balneum autem vel fomenta de hac confectione proximis ante cibum horis buccellam ſumere licet:

℞. *Specierum diarhodon abbatis* ʒ. *ij.*
Seminis merculialis,
Raſuræ eboris, ana ℈ *ij.*
Matricis leporis ʒ. *ij.*
Seminis bombacis,
Tragacanthæ,
Gumi Arabici ana ℥. *ſ.*
Sacchari albi ℔. *ſ. in aqua buglosſi diſſoluti,*
Conſeruarum bugloſſi,
Borraginis, ana ℥ *j.*
Miſce, & fiat deaurata confectio.

Inprimis vero opus erit matricem humectare, quod partim fiet per fomenta inferius in concluſo ſedili adhibita, partim autem per peſſaria ſic præparanda.

℞. *Medullæ cruris vaccæ,*
Adipis gallinæ, ana ℥ *ſ.*
Styracis liquidæ ʒ. *ij.*

Poſſunt inſuper addi olei amygdalorum dulcium ℥ *iiij fiantq́ cum lana peſſaria.*

Quod ſi autem propter nimiam caliditatem conceptus impe-

diatur

diatur, vt aut corpus complexionis nimis calidæ, aut genitalia ipsa infestata sint, tunc ante omnia cõuenienti venarum incisione facta, malleoli in sinistro, & hepaticæ in dextro pede, hic calor minuendus erit. Deinde etiam purgationibus quantum satis est, erit vtendum, quibus tamen pro præparandis calidis humoribus hæc potio erit præmittenda.

℞. *Herbarum plantaginis maioris,*
Endiuiæ.
Capillorum Veneris,
Polypodij,
Fumi terræ, ana M. ʃ.
Rosarum rubearum,
Florum violarum,
Buglossi,
Nenufaris,
Borraginis, ana p. j.
Passularum ℥ ʃ.

Mixta omnia cum aqua fontana q. ʃ. ad medietatem vsque decoquantur, colentur, & colaturæ addatur sacchari albi q. ʃ. & aromatizetur cum

Cinamomi,
Rasuræ eboris,
Corallorum rubeorum præparatorum,
Santali rubei, ana ʒ. ʃ.

Ex prædicta decoctione sumantur ℥. iij. & misceantur cum

Rhabarbari electi puluerizati ℈. ij.
Serapij de epithemo ℥. ʃ.
Caßiæ nouiter extractæ ʒ. j. ʃ. vel mannæ ℥. j

Vel aliter.

℞. *Elect. de succo rosarum ʒ. iij.*
Caßiæ nouiter extractæ,
Diasene, ana ʒ. ij.

Misce cum prædictæ decoctionis vel aquæ endiuiæ ℥ j. ſ. fiat potus.

Vel aliter.

℞. Syrupi de roſis perſicis ℥ j.
Syrupi de floribus perſici ℥. ſ.
Trochiſcorum de agarico ʒ. j.
Caßiæ nouiter extractæ ʒ. ij.
Aquarum bugloſſæ &
Borraginis, ana ℥ j.
Miſce, & fiat hauſtus vnus.

Peſſaria quoq; parari & ſupponi poterunt, cum ſucco mandragoræ, maſtyche, myrrha, camphora & gumi Arabico præparata.

Si vero caliditas non excedat, ſed temperatior fuerit, tunc emplaſtris vmbilico & pudendis impoſitis, quod abundat, adhuc imminuendum erit, veluti vnguento ſantalino forma liquida & craſſa decocto. Breuibus, eo modo procedi poteſt, vt ſupra de cholera vel bile & ſanguine præſcripſimus.

At ſi frigiditas & humiditas genitalia membra nimis infeſtauerint, eorum ſuperfluitas primum ad purgationem emolliẽda & præparanda erit, per remedia ad calidum et ſiccũ declinantia, pro ſequentis ſyrupi præſcripto.

℞. Herbarum artemiſiæ,
Betonicæ,
Meliſſæ,
Pulegij,
Maioranæ, ana M. *j.*
Radicum enulæ campanæ,
Cyperi,
Satyrij,
Apij,
Fœniculi,
Aſari, ana ʒ. ij.

Seminis

Seminis anisi,
Amomi,
Liquiritiæ,
Rubeæ tinctorum,
Pastinacæ,
Sileris montani,
Cumini, ana ʒ.j.
Passularum ℥ j.
Aquæ fontanæ q.s.
Sacchari vel mellis despumati q.s.

Misceantur ommia, & post colaturam aromatizentur cinamomo, & oxymel squilliticum adijciatur. Dosis huius sunt ℥ iij.

Vel aliter.

℞. *Elect. Indi ℥ j.*
Cathartici imperialis ℥ s.
Aquarum buglossi &
Borraginis, ana ℥ j.

Misce, & fiat haustus. Vel dissolue cum prædictæ decoctionis ℥ iij. & fiat itidem haustus vnus.

Pilularum fœtidarum & ex rhabarbaro cōfectarum itidem hîc vsus esse potest.

Sufficienter purgatione facta, pilulis hoc modo paratis ʒ.j. sumpta, cubitum ituræ vtantur.

℞. *Ligni aloes,*
Xylobalsami,
Sileris montani,
Asari,
Mastiches,
Nucis muscatæ,
Seminis anisi,
Fœniculi, ana ʒ.j.

Spicæ nardi,
Calami aromatici,
Galbani, ana ʒ. ſ.
Myrobalanorum chebulorum,
Belliricorum, ana ʒ. vj.
Aloes ℥ ij.

Miſce cum ſyrupo de roſis Perſicis, & fiat maſſa pilularum, quarum doſis ſit ʒ. j. Breuibus, eo modo procedi poteſt, vt ſupra in cura phlegmatis monuimus.

CAPVT VII.

De generalibus quibuſdam præceptis, virorum & fœminarum ſterilitati curandæ inſeruientibus.

VIrorum & fœminarum ſterilitatis curæ magna pars in vſu rerum externarum ſita eſt, quem tamen ita moderatum eſſe iubemus, ne corpus ad obeſiorem habitudinem propellat, quia & pinguedo plurimum fœcunditati officit. Horrida macies etiam multo in hac cauſa vitio carere nequit. Quare in vtriſq; his, alimentis temperatioribus, quibus minus inflādi natura inſit, erit vtendum. Vino modico, cibo autē frugali & temperato. Principaliter vero mulieres complexionem & habitudinem matricis obſeruent, & menſibus ſuis cautè intendant, ne his fluentibus, aut purgatæ iam, victu vtantur inconuenienti, ſed talibus fruantur potiſsimum, quibus expulſiuam vim ineſſe conſtat, qualia ſunt, apium, petroſelinum, fœniculum, pimpinella vulgò Germanis dicta, cum ſimilibus herbis & eiuſdem naturæ radicibus. Cæterùm vt ad omnē caſum bene inſtructæ quælibet eſſe poſſint, contrariam cuiuis corruptæ matricis complexioni dabimus antidotum.

Et primum quidem quando matrix nimia frigiditate infeſtata fuerit, menſium fit retentio, ex male diſpoſita cibi potusq; ratione cōtracta, vnde dolores circa lumbos, renes, genitalia, per tergū reliquaq; corporis membra ſentiuntur continui, frigoraq; ſubinde infeſtant horrida. His autē ſic habentibus ſeruiunt quæcunque calidi-

oris naturæ existunt, in primis vero thermæ sulphure abundantes, quales Heluetiorum præcipue existunt Badenses dictæ. Syrupo autem vel potione pro præparatione expurgandæ huius materiæ, primum vti perutile erit huiusmodi.

℞. Syrupi de artemisia ℥ j.
Oxymelitis compositi ℥ ß.
Aquarum artemisiæ &
Melissæ, ana ℥ j.
Miscendo fiat haustus vnus.

Pro expurgatione autem hoc potu vtendum.

℞. Benedictæ laxatiuæ,
Cassiæ nouiter extractæ, ana ʒ. iij.
Aquarum pulegij &
Artemisiæ ℥ j. ß.
Miscendo fiat haustus vnus.

Diacastoreum etiam ad hunc vsum probatur.

Omnes quoq; cibi earum aromatibus quæ calefaciendi naturam habent, condiendi sunt, puta pipere, zingibere & similibus. Breuibus, eo modo procedendum vt supra in curanda sterilitate phlegmatica docuimus.

Deinde, si nimia caliditate & siccitate matrix infestata fuerit, fluent sæpius menses, acuti tamen, ita vt pudenda quoq; afficiantur & exulcerentur sæpius. In hoc casu, & diæta, & medicamina, omniumq; externarum rerum vsus ad frigidum & humidum reuocandus erit, vt & supra dictum in cura sterilitatis ex bilis abundantia.

Quia vero & à conclusa ventositate sæpe conceptus impeditur, cibo potuq; non inflante, sed ventositatem dissipante, erit vtendum, eoq; procedendum ordine vt supra de mola ventosa curanda docuimus. Et hæc de ijs quæ sterilitatem rectificant, sufficiẽter dicta sint.

Nunc quæ fœcunditatem promouent & inducunt, in hac tractatione omittẽda non sunt. Multa hic eximiè vtilia à veteribus & recentioribus sunt prodita medicis, quorũ quæ delectissima sunt, colli- Adminicula fœcunditatis.

gere, & in medium afferre, non sine multorum fructu, perutile esse duximus.

Suffitus. *Suffimenta primùm prunæ iniecta, & ad matricem directa plurimis hæc placent.*

R. Nucum cupreßi,
Nucis muscatæ,
Mastiches,
Thuris,
Ladani,
Myrrhæ,
Galbani,
Bdellij,
Baccarum lauri, ana ℥ j.
Styracis calamitæ,
Styracis liquidi, ana ℈ ij.
Caryophyllorum,
Carui ana ʒ. ſ.
Ambræ grana ij.
Croci ℈ j.
Musci grana v.

Misceantur omnia hæc cum oleo spicæ odoriferæ, fiantque trochisci, quibus mane adhuc ieiunæ & vesperi cubitum ituræ mulieres suffiantur. Hinc & pessaria commoda confici quoq; poterunt.

Vnguentum. *Vnguento etiam sequenti genitalia perungere proderit.*

R. Styracis calamitæ ʒ. j.
Croci,
Mastiches,
Ladani,
Myrrhæ, ana ʒ j.

Misce cum oleo spicæ Rosarum & cera alba q. ſ.
Et fiat linimentum.

Prosunt in hoc casu & leporum assata cerebra.

Non-

Nonnulli autem vtuntur adipe anatum, anserum, gallinarum, ceruorum & similibus, quibus præscriptis miscent species, & trochiscos faciunt suffitui faciendo idoneos.

Suffumigijs etiam sequentibus præscripto modo vti licebit. Suffumigia.

℞. *Ladani puri ℥. j.*
Styracis calamitæ,
Olibani, ana ʒ. j.
Ligni aloes,
Sauinæ siccæ, ana ʒ. j. ſ.
Ambræ grana iij.
Musci grana vj.

Misceantur & terantur omnia, & fiant pistillo calido trochisci, ex quibus supra prunas iniectis per embotum suffumigatio fiat. Ex massa horum & pessaria confici poterunt.

Vel aliter:

℞. *Ladani ʒ j.*
Styracis calamitæ ℥ ſ.
Caryophyllorum,
Ligni aloes,
Rosarum rubearum, ana ʒ. ij.
Ambræ ℈. ſ.
Musci grana vj.

Terantur omnia hæc, & trochisci prædicto modo fiant. Nonnulli horum etiam aqua rosarum dissolui poterunt, eaq; os matricis ablui. Hinc & pessaria parari possunt.

Aliud mirè vtile.

℞. *Rosarum rubearum ℥. ſ.*
Thuris,
Mastiches,
Myrrhæ,
Sanguinis draconis,

Boli

Boli Armeniæ,
Myrtillorum, ana ℥. ij.
Styracis calamitæ ℥. j.
Ladani ℥. ſ.
Ambræ,
Muſci,
Ligni aloes,
Caryophyllorum,
Balſami artificialis,
Spicæ nardi ana ℈. ſ.

Terenda teratur, & prædicto modo trochiſci fiant, quorum per embotum ʒ. j. ſuffiatur.

Veteribus quibuſdam pro vero quaſi receptum erat, mulieres quæ radicibus ariſtolochiæ cum aſſata vitulina carne ſæpius veſcerentur, certò ferè maſculam ſobolem concipere poſſe.

Peſſaria. *Sed ex recentioribus plures talia peſſaria ſeptimo die poſt menſium diffluxum pro conceptu rectificando ſupponere admonent.*

℞. *Radicis gentianæ,*
Croci,
Myrtillorum,
Aloes, ana ʒ. ij.
Olei lini q. ſ.

Et fiat peſſarium, cuius vſum paucis diebus conceptum ſequi perhibent.

Galenus autem caſtoreum recens & piper quoduis xij. granorum hordei pondere ſumptum, ſucco pulegij, mixta in vino cretico vel maluatico bibere conſulit. Idem ille matricem leporis ſiccatam & tritam in vino maluatico ſumptam, probari quibuſdam refert. Sed recentioribus nonnullis medicis præſcripta ſuffumigia plurimum probari certum eſt. Horum etiam dum mentionem facimus, nihil nobis cum vetularum quarundam præſtigijs, & dæmoniacis circa hanc rem artibus rei eſſe, omnibus notum eſſe cupimus. Sed hacte-

hactenus de ijs quibus externa sterilitas auerti, & fœcunditas iuuari potest, dixisse sufficiat.

Restat & de ijs paucula dicere quæ internè adhiberi possunt. Quia enim coniugum fœcunditas, Veneris fastidio, & imprægnandi impotentia, seminumque infirmitate, vel naturæ vitio, vel malarum artium præstigijs contracta, plurimum impediri potest, omnia hæc quomodo corrigenda sint sequentium medicamentorum præscriptis formulis exponemus. Interna fœcunditatis adiumenta.

Puluis autem huic rei accommodus primùm talis fiat: Puluis.

℞. *Testiculorum vulpis,*
Castorei,
Matricis leporis aridæ, ana ʒ. ij.
Zingiberis ℥. ſ.
Galangæ,
Piperis longi, ana ʒ. ij.
Sacchari pro pondere omnium.

Misce, & fiat puluis, de quo plenum cochleare vnum singulis diebus mane & vesperi cum vino maluatico sumendum.

Electuarium etiam multum probatum, viris fœminisq; perutile, singulis diebus mane ieiunis vesperiq; cubitum ituris pondere auellanæ nucis sumendum, hoc modo erit parandum. Electuarium.

℞. *Testiculorum vulpis mundatorum ℥ vj.*
Cicerum rubeorum,
Menthæ,
Satureiæ,
Erucæ syluestris,
Radicis acori,
Pastinacæ syluestris,
Radicis gladioli,
Melissæ,
Nasturcij,
Ozimi,

Pulegij,
Vrticæ,
Fœniculi, ana ℥ ij.

Omnia bene mundetur, et in ouino lacte decocta quàm optimè pistetur, & ad præparationem huius electuarij conseruetur. Deinde

℞. *Ex cerebris columbarum,*
Gallinarum,
Gallorum,
Passerum,
Anatum,
Fasionarum,
Testiculorum tauri,
Hirci salacis,
Gallorum,
Aprorum, ana ℥ iij.

Similiter ouino lacte decoquantur, & decocta, modico butyro recenti cum duorum ouorũ vitellis subigatur, & in patellis successiue assentur. Quo facto

℞. *Amygdalarum dulcium,*
Nucum auellanæ,
Nucleorum communium,
Nucum pinearum, omnium mundatarum & aliquantulum assatarum, ana ℥ j.
Medullæ nucis Indicæ,
Dactylorum pinguium, ana ℥ j. ʃ.

Omnia hæc incidantur, & vltima contritione conterantur. Tandem

℞. *Priapi tauri sicci,*
Seminis erucæ, ana ℥ ʃ.
Seminum anisi,
Bauciæ,
Asparagi,

Fraxini,
Apij,
Petroselini,
Raphani, ana ʒ. ij.
Piperis longi,
Zingiberis, ana ʒ. iij.
Radicum satyrij vtriusq;, ana ℥ ß.
Caudæ scincorum ʒ. v.
Caudæ lacerti ʒ. j. ß.

Terantur omnia hæc in puluerem subtilissimum. Præparatis autem omnibus, electuarium cõfice cum sacchari ℔. vj. de pasta prædictorum ℔. ij. sumptis: vel cum mellis despumati ℔. iiij. & prædictæ pastæ ℔. ij. ß.

Vnguentum in eundem vsum quo genitalia & lumbi perungi possint, tale parari poterit:

℞. *Olei de ouis formicarum,*
Castorei,
Vulpini,
Costini,
Galangæ,
Sambuci, ana ℥ ß.
Petrolei,
Olei Spicæ odoriferæ, ana ʒ. ij.
Radicum piperis,
Pyretri,
Euphorbij,
Castorei, ana ʒ. ß.
Seminis erucæ,
Cepæ, ana ʒ. j.

Mixta omnia cum cera alba & adipe gallinarum q. s. decoque, & vnguentum ex illis confice.

Aqua ad eundem vsum talis fiat: Aqua.

℞. *Ouorum formicarum ℥ v.*
Nucis Indicæ,
Scinci transmarini,
Caudæ lacerti,
Amygdalarum dulcium,
Pinearum,
Seminis erucæ, ana ℥ j.
Vrticæ,
Radicis satyrij vtriusq;,
Hermodactylorum,
Piperis longi & nigri, ana ℥ ij,
Musci ℈ j.
Vini optimi albi,
Vini sublimati ana mens. j.

Misceantur, & infundantur hæc omnia, & xiiij. diebus ad solem exposita destillentur. Hac aqua si vti volueris, ℞. ℥ ſ. cum Electuario Diasatyrion ℥ j. mixtaq; mane & vesperi bibito bene calida.

Probantur & hæ pilulæ vesperi sumptæ.

℞. *Seminis erucæ,*
Raphani,
Petroselini,
Vrticæ,
Satureiæ, ana ʒ. j.
Testiculorum vulpis,
Priapi tauri, ana ʒ. ij.
Caudæ scincorum,
Lacertorum, ana ℥. j.
Cerebrorum passerum,
Anatum,
Gallorum,
Columbarum, ana ℥. ſ.
Piperis,

Galan-

Galangæ,
Piperis longi, ana ʒ.j.ſ.
Radicum ſatyrij vtriuſq; ℥ſ.
Euphorbij,
Caſtorei, ana ℈ j.

Terantur omnia in puluerem, ſubigātur cum melle, fiantq; pilulæ, quarum doſis ſit ʒ.ij. vel ʒ.j.

Electuarium aliud ad idem mane & veſperi quantitate nucis caſtaneæ ſumendum, hoc modo parabitur. Electuarium aliud.

℞. *Radicum ſatyrij ℔.ſ.*
Dactylorum ℥ iiij.
Menthæ,
Zingiberis conditi,
Iniubarum, ana ℥ iij.

Miſceantur omnia, lacte ouino decoquantur, & ſolito more piſtentur. Quo facto, deinde

℞. *Teſticulorum gallorum,*
Verris vel tauri,
Hirci ſalacis.

Eadem hæc lacte ouino decoquantur, modico butyro recenti & duorum ouorum vitellis ſubigantur, & ſucceſsiuè in patella aſſentur. Poſt quæ

℞. *Mellis deſpumati ℔.ij.ſ.*
Sacchari tabarzeth q.ſ.

Coquantur hæc omnia ſucceſsiue, & bene coctis ſequentes miſceantur pulueres:

℞. *Pudendi tauri,*
Hirci,
Seminis erucæ, ana ℥ j.ſ.
Galangæ,
Zedoariæ, ana ℥ j.
Cinamomi,

Zingiberis,
Piperis longi,
Seminis fraxini, ana ʒ. vj.
Seminis mercurialis.
Seminis maluæ, ana ℥. ſ.
Medullæ nucis Indicæ,
Pinearum mundatarum,
Amygdalorum dulcium, ana ℥ j.

Omnia hæc in puluerem redigantur, & præſcriptæ decoctioni miſceantur, fiatq́; electuarium. Iam & hæc de intro recipiendis ſterilitatis medicaminibus ſufficienter dicta ſint.

CAPVT VIII.

De ſuffocatione matricis, eiuſque cauſa, ſignis & cura.

RE ſtat de potiſſimis matricis ægritudinibus, quæ ſterilitatem inducendi, conceptumq́ue & generationem prohibendi vim præſentiſſimam habent, deinceps pauca quoq́; dicere, quales in primis ſunt, matricis ſuffocatio & præcipitatio, menſiumque fluxus nimius, eorundemq́; retentio. Sed de prima primo dicendum erit.

Suffocatio matricis quid.

Suffocationem matricis, non naturalem, ſed ventoſis varijſq́; vaporibus corrupta materia natis, coactum ipſius matricis aſcenſum verſus diaphragma dicimus, quo fit vt pulmone arterijſque cordis compreſſis, aeris meatus intercludantur, pulmoque debita & ſolita dilatatione prohibeatur. Hac ipſa autem ægritudine, anhelitus rareſcit, cerebrum infeſtatur, cor conſtringitur, pulmo comprimitur, ſenſus motusq́; ceſſant, intercipiũtur ſpiritus, negant officium membra corporis, vnde fit vt ſyncopæ eueniant, deliquia repentina obruant, & nonnunquam vita corde ſuffocato ſpolient: à quo effectu nomen hoc Latinis accepiſſe creditur.

Cauſæ.

Cauſas huius niſi præter naturam detentos menſes, corruptúmue ſemen, vel alios in matrice deprauatos humores concluſos in ventoſitatem diſſolutos, eoq́; matricem ſurſum impellentes, alias dicere non poſſumus.

Signa eius ægritudinis duplicia sunt, præsentis quidem ex præsenti paroxysmo: futuri autem, ex futuri paroxysmi petita notis. Signa.

Præsentis autem ægritudinis per præsentem paroxysmum notæ signa hæc sunt: Anhelitus mulierum rarus, pulsus arteriarũ paucus, manus illarum ventri supra vmbilicum pro deprimenda sursum tendente matrice continuè affixæ, curua habitudo corporis, color pallidus, responsum nullum, intellectus sine voce viuidus, motus corporis nullus, similitudo mortis præsentißimæ. Præsentis paroxysmi signa.

An verò vita in tali ægritudine præsentis paroxysmi adhuc in corpore superfit, his experimentis licebit assequi. Plumæ vel lana pura eius quæ paroxysmum patitur ori imponantur, quæ si difflentur aut saltem moueantur, vitam adhuc inesse certum erit. Certius autem erit, vitrum aqua plenum pectori eius imponere, reliqua enim adhuc vita, pectus dilatari necesse est, & aquæ motum cõsequi. Vel, speculum purum politumque ori naribusque eius imponendũ, & præsenti adhuc vita speculum propter calidum halitum infici videbis: quod experimentum ex omnibus videtur esse probatißimum. Perhibent autem quidã, quandã tribus cõtinuis diebus noctibusq; hoc paroxysmo laborasse, mortuamq; creditam post tãtum tempus tandem ad se rediisse. Nos vno naturali die, horis inquam 24. contiguis, idem in quibusdam mulieribus propter suffocationẽ matricis, euenisse vidimus.

Futurum autem paroxysmũ signa hæc præcedunt, scilicet dolores capitis, oculorum vertigo, pulsus cordis continui, anhelitus difficiles, rationis propter vapores spiritibus mixtos perturbatio, membrorũ omnium debilitas, sudores frigidi, dolor in vtero continuus. Omnia autẽ hæc retenti & conclusi in matrice mali humores pariunt, partim proxima, partim vero remota, vt cerebrũ aliaq; infestantes corporis membra, intercludẽdo vitalẽ à corde profectũ calorem, donec omnes sensus simul & vires suffocent atq; perimant. Futuri paroxysmi signa.

Ceterũ in cura præsentis ex ægritudine paroxysmi, primum salem aceto miscebis, & membrorũ extremitates ea mixtura fricabis, Cura præsentis paroxysmi in suffocatione matricis.

pedum

pedum inquam soleas, & manuum palmas, brachiorumque pulsus. Deinde ligamentis circa pectinem, coxas & poplites adstrictis, ventosas sine scarificatione iuxtà adhibebis. Postea quæcunque tetri fœtoris sunt incensa naribus eius applicabis, veluti castoreum, assam fœtidam, plumas, crines, coriũ, cornu, vngulas, & quæ his sunt similia. Hæc enim animalem Spiritum sopitum impellunt & commouent, qui mox tanto fœtore impulsus, per neruos & organa ad cerebrum festinans, motiuam virtutem in eo excitat. Hic autem tanto fœtoris impetu motus, ad cor cum animali Spiritu se recipit, vbi vtrique simul retentam sopitamque vitalem virtutem in eo reparant. Omnes tandem coniuncti, matrici ad diaphragma ascendenti se opponunt, eiusq; vim expulsiuam stimulant, vt expulsis qui in ea sunt corruptis humoribus, matrix se demittat, & superioribus vitalibus organis locum patulum præbeat. In hoc casu merda caballi auena nutriti vino optimo decocta, bene calida pota, multum probatur. Diacastorei quoq; ʒ. ß. in iusculo ex gallina decocta, sumpta.

Vnguentum. *Vnguentum etiam quo genitalia eius quæ hanc syncopen patitur interius perungi poßint, tale præparari potest.*

℞. Musci ℈ j.
Galliæ muscatæ ʒ j.
Olei liliorum ℥. ij.

Misce, & fiat vnguentum.

Suffumigia. *Suffumigia quoq; ex quibus suffitus ad nares dimittatur sic parata proderunt.*

℞. Castorei,
Galbani in aceto soluti ana ℥. ß.
Sulphuris ℥. j.
Assæ fœtidæ ʒ j.

Si suffumigia vel trochiscos parare volueris, cum oleo de castoreo conficies. Si autem cum aceto vti volueris, lanam puram aceto in quo hi pulueres dissoluti sint, mersam naribus eius inseres vel applicabis exterius.

Quodsi autem ægritudo hæc vel à retentis mẽsibus, vel corrupto semine prouenerit, curari eo modo poterit quẽ sequentibus capitibus exponemus.

Quodsi ex nimia frigiditate huius ægritudinis causa extiterit, consultissimum erit post debitam expurgationem factam thermis calidioribus vti, quales in primis Helueticæ existunt, certa diæta lauandiq́; ratione à perito medico præscripta. Quia enim multo sulphure & nonnullo ea aqua constat alumine, facilius resoluit, frigiditatem dispellit, matricem calefacit, reliquaq́; muliebria membra confortat.

CAPVT IX.

De præcipitatione matricis, eiusq́; causis & cura.

Matricis præcipitatio est ipsius matricis à suo naturali loco in alium quempiam locum discessus & digressio, vel per genitale membrũ progressus & eminentia. Contingit hæc aut propter casum, percussionem vel aliam læsionem vehementem aliquam, aut propter conclusam in ea ventositatem vel humores corruptos, aut propter humiditatem nimiam ligamenta ipsius putrefacientem, vel propter abortus & partus difficultatẽ obstetricumq́; negligentiam, vel violentã secundarum extractionem, qua fit vt ipsius ligamẽta rumpantur, & ad exitum matrix præcipitetur. Variè hæc dimotio fit, in latus inquam dextrũ aut sinistrum, aut inferius, & in anteriorem posterioremq́; corporis partem. Præcipitatio matricis quid sit.

Causæ autem huius ægritudinis licet ex præmissis his facile æstimentur, adhuc tamen in externas & internas diuidi possunt. Externæ sunt, casus, percussio, læsio, magni ponderis eleuatio, cursus velox, saltatio, equitatio intempestiua, exercitium omne nimiũ, & quæ his sunt similia. Item, super terram gelidam vel pauimentum frigidum diuturna sessio, in frigida aqua mora longior, frigidæ potus nimius & frequentior. Impetuosa quoq; infantis proruptio, partus difficilis, obstetricum importunitas, secundarum violenta extractio tussis freques, clamor ingens, sternutatio vehemens, tenesmus Externæ causæ.

constringens: quæ omnia præcipitandæ matrici facilè adminicula præbent. Internæ sunt, menstruorũ longa retentio, quorũ pondere matrix degrauata, ruptis sæpe ligamentis, in præceps descendit: conclusi humores, ventositas impellens illamq; suo loco dimouens. Ipsa quoq; matricis nimia humiditas, ligamenta putrefaciens, & ad exitum ea tabe impellens.

Signa. *Causis non absimilia huius ægritudinis signa sunt: Externarum causarum signa quæcunq; hanc ægritudinem patitur facile referet. Interna vero se pro ratione dimotionis matricis habent. Si enim sine præfocatione sursum diaphragma versus vergat, dolores & grauedines supra vmbilicum sentire, massam rotundã globi instar in ventre tangere, & cita suspiria singultusq; quasi intestina eius velociter manu compressa sint, in muliere obseruare licebit, vertigine oculorum, capitis doloribus, cibi fastidio & eructationibus frequentibus præcedentibus & concomitantibus: interdum & sonitu ventris audito, maximè cum à conclusa ventositate ea dimotio orta fuerit. Ad inferiora autẽ si se præcipitem dederit, tunc dolores plurimi circa renes, lumbos & pudenda erũt, massaq; rotunda in collo matricis tactu obseruabitur, qua vesica & rectum intestinũ ita comprimuntur, vt & vrinam & excrementa difficile sit excernere: vrina quoq; alba & spissa erit, lurida in fundo vel nigra collecta fece: pulsus ferè nullus, mollis, tenuis, crassus & inordinatus. Quodsi matricis humiditate nimia, ligamenta eius putrefacta sint, ita vt ea causa ad exitum ipsa præcipitata sit, hoc nullo dolore fieri tenendum est: cum autẽ ita habet, fœtida putridaq; tabes cõtinue è matrice profluit. Difficultate partus si cõtigerit, per pudenda quidem in vniuersum se non exeret, sed laboribus maioribusq; exercitijs impulsa procurret, & inter labia compressa magnos dolores mouebit. Omnes autem hæ ægritudinis huius conditiones diligenter obseruandæ sunt, vt eo commodior in cura adhibenda progressus fiat.*

Superest iam de cura quoq; quantum cognoscere & ex alijs vtiliter colligere licuit, admonere diligentius. Quod si sursum matrix

sine præfocatione dimota fuerit, faciliter in suum locum, embotis, fomentis, rebusq; alijs repellendi vim habentibus, reduci poterit, vt ex tractatione superioris Capitis de suffocatione matricis luculenter patuit. In latus vero dextrum si concesserit, ex opposito latere ventosæ sine scarificatione apponẽdæ sunt. Ligaturæ quoq; ex panno aliquoties complicato fiant, inserto fasciculo ex talibus rebus medici alicuius dictamine composito, quæ matricẽ impellendi vim habeant. Ea ligaturis inclusa, ei in quod matrix dimota est lateri alligentur, & super ea hanc infirmitatẽ passa mulier decumbat, eiusq; repellendæ periculum faciat. Ea autem erunt, melissa, chamæmala, artemisia, melilotus, ruta, & quæ his sunt similia.

Cura suffocationis matricis.

De sequenti autem puluere vacuo adhuc ventriculo singulis diebus mane cochlear vnum plenum cum vino bene calidum sumere debet.

Puluis.

℞. Florum & baccarum lauri,
Cornu cerui vsti, ana ʒ. ij.
Myrtillorum ℈ ij.
Aristolochiæ rotundæ ʒ. j.
Misce & fiat puluis.

Vel aliter.

℞. Nucleorum persicorum numero XII.
Dissolue cum vitellis ouorum trium. Deinde
℞. Cinamomi,
Baccarum lauri,
Aristolochiæ rotundæ, ana ʒ. j.
Dictamni ʒ. ſ.
Nucis muscatæ ℈ j.
Croci ℈ ſ.

Misce cum vino & sacchro q. s. offa autem hinc decoquatur, quam vacuo adhuc ventriculo bene calidã mulier comedat. Mire enim restituendæ matrici seruit, eiusq; dolores mitigat.

Quod si autem deorsum præcipitata sit, & per pudenda promi

neat, primum clystere cõuenienter alui excrementa prouocanda, Balneum. *exonerandaq; vesica similiter, vterus autem balneo sequenti emolliendus, vt facilior matrici regressus fiat.*

℞. *Artemisiæ,*
Chamæmali,
Maluæ vtriusq; cum radicibus,
Fœnogræci,
Baccarum lauri, ana M. *j.*
Misce, & fiat balneum.

Balneo quotiescunq; exierit, matrix calidis foueatur pannis, & viscositate ex granis cydoniorum aqua acaciæ mollitis cõfecta perungatur, vt lubrica sit in recursu. Asperso deinde sequenti puluere, calido panno fota in vterum remittatur.

℞. *Succi acaciæ* ℨ. *ij.*
Myrtillorum,
Balaustiorum,
Rosarum rubearum ana ℨ. *j. ß.*
Misce & fiat puluis.

In cura autem huius ægritudinis mulier supina decumbat, natibus mediocriter surrectis, vt præcipitata matrix eo commodius in vterum repellatur. Reducta illa, exporrectis cruribus iaceat, vitrum autem amplũ vel ventosæ plures iacentis ventri adstringantur, & quæcunq; boni iucundiq; odoris sunt, veluti ambra & similia, naribus eius adhibeantur, vt percepti odoris suauitate matrix sursum Suffitus. *trahatur. Iacenti etiam suffitum facies, qui solũ ad matricem eius, ad nares verò nequaquam perueniat.*

℞. *Succi acaciæ,*
Oßis sepiæ,
Balaustiorum,
Radicum bistortæ,
Gallarum,
Nucum cupreßi,

Myr-

Myrtillorum vel foliorum eius ana ℥ ſ.
Maſtiches,
Olibani, ana ʒ iij.
Aſſæ fœtidæ ℥ j.
Miſce, & fiat puluis.

Poſt ſuffitum hunc matrix ſpongijs calidis ſequenti decoctione merſis & ſucceſsiuè applicatis fouenda erit.

℞. *Myrtillorum,* M. *j.*
Roſarum rubearum,
Glandium,
Balauſtiorum,
Acaciæ, ana M. *ſ.*

Miſce, & fiat decoctio cum vino rubeo vſq; ad partem tertiam. Peſſarium.
Poſtea hoc peſſario vti proderit.

℞. *Aſſæ fœtidæ ℥. j.*
Maſtiches ʒ. ij.
Myrtillorum,
Thuris,
Gallarum,
Nucum cupreſsi ana ʒ. j. ſ.

Miſce cum oleo myrtillino, & fiat peſſarium ex pura lana, longitudine & craſsitudine vnius digiti, ſerico obductum.

Experimentum etiam valde vtile hoc probatur. Allium contuſum in aqua ita diſſolue, vt nihil ſpiſsitudinis reliquum ſit, ea aqua prominens matrix lauetur, ſequentiq; cõſperſa puluere in vterum remittatur.

℞. *Pinearum combuſtarum,*
Cornu cerui vſti,
Thuris,
Maſtiches ana ʒ. j.
Miſce, & fiat puluis.

Reducta iam in vterum matrice & in locum ſuum repoſita, ven-

Quomodo retinenda matrix repulsa in vterum.

tosis vtendum, & quæcunq; ipsam trahendi retentiuam vim habent. Pro certo experimento quidam hoc agnoscu nt, vrticas bene contusas emplastri vice ventri imponere, neq; cito inde dimouere, sic enim matricem & retrahi, & reductam vsq; retineri.

Sed vt in vterum reducta maneat, neq; statim in præceps iterum ruat, sequentibus præceptis confirmari debet. Primo, toto die post restitutionē matricis mulier supina recumbat. Postridie vero balneo his herbis cocto circiter horæ vnius spacio insideat.

Balneum.

R. Rosarum rubearum,
Myrtillorum,
Seminis sumach,
Foliorum mespili,
Sorbellorum,
Corticum quercus,
Glandium,
Origani,
Saluiæ,
Rutæ,
Consolidæ maioris, ana M. j.

Misceatur & conquassentur omnia, & in aqua pluuiali vel in qua ferrum candens extinctum sit, decoctio vel balneum fiat.

Puluis.

Balneo egressa hunc puluerē vino bullitum bene calidum bibat.

R. Rutæ,
Artemisiæ ana M. *ß.*
Castorei ʒ. ij.

Misce & fiat puluis. Tunc

R. Vini albi optimi q. s.
Cola & colaturæ adde
Methridatis ʒ ij.
Et fiat potus calidus.

Postea genitalia nouem continuis diebus fomentanda, iuxtaq; vtendum pessarijs.

Deci-

Decimo autem die emplastrum sequens super corium album di-ductum infimæ ventris parti imponendum, continueq; aliquot septimanis illic relinquendũ. Cerotum autem vel emplastrum sic fiat: Emplastrum.

℞. Thuris,
Mastiches,
Opopanacis,
Terebinthinæ,
Galbani,
Serapini,
Resinæ pinus,
Styracis liquidæ,
Colophomiæ ana ℥. ij.
Ceræ citrinæ ℥ iij.

Misce, & fiat cerotum.

Vel aliter.

℞. Galbani ℥. ß.
Galliæ muscatæ ℥ j.
Caryophyllorum ℥ ß.
Resinæ pini &
Colophomiæ q. s.

Misce, & fiat cerotum.

Præterimus hic de industria nec sine magna causa, quiddam quod solis doctioribus & peritioribus in hac cura notum est, quod ab illis quotiescunque opus fuerit, peti poterit.

Notabis porrò, quod quando prædicta ægritudo à frigiditate, viscositate, ventositate vel nimia matricis humiditate orta fuerit, eo modo omnino procedi debere quem supra de mola ventosa & aquosa, tympanitide inquam & hydrope differentes, præscripsimus.

CAPVT X.

De superfluitatibus menstruorum, & eorundem cura.

QVemadmodum præter naturam menses retineri possunt, ita præter naturam quoq; fluere nimium: & vt ex retentis, ita ex abun-

Fluxus mensium non naturalis.

abundantibus quoque ægritudines mulieribus, Hippocrate monente, possunt conciliari plurimæ. Vt autem naturalis mensium fluxus, quem menstruam purgationem aliâs dicimus, in mulieribus bene corpore & ætate dispositis naturaliter lunatione quauis fluere debet, à tertio inquam aut quarto post nouilunium die ad octauum vsque circiter (licet & hic multa sint discrimina ætatum, complexionum & habitudinis corporum:) ita non naturalem fluxum dicimus, si modo dictum tempus excesserit. Hunc autem dupliciter contingere, id est, externis & internis de causis euenire videmus.

Externæ causæ.

Extrinsecæ causæ hæ sunt, veluti si venula aliqua rumpatur in orificio aut collo matricis propter nimium aliquod exercitium vel læsionem subeuntem, puta subleuationem nimiam, percussionem, casum, impetũ aut exulcerationem: Ex abortu quoque partuq; difficili & matricis hulceribus tale quid potest contrahi. Contingit tamen aliquando tales fluxus in prægnãtibus obseruari singulis mensibus, quibus tamen neq; debiliores fiant, neque vllum infanti alimentum subtrahant.

Intrinsecæ causæ aut ex natura ipsa aut sanguine æstimantur. Ex natura, cum ea robustior sanguinem expellit, debilior autẽ retinere nequit. Ex sanguine ipso, cum aut nimium calidus & acutus, aut nimium frigidus & tenuis existit: rursum quando otio nimioq; cibo & potu, nimia sanguini alimenta præbentur.

Signa causarum.

Signa autem certa occurrunt, quibus an externa vel interna de causa proueniant, certò deprehẽdi possit. Si externa de causa, veluti ex vena rupta, propter nimiũ aliquod exercitium, læsionem aut casum contigerit, sanguinis color primo rubens, mox vero niger & luridus erit. Si statim diffluat, natiuo colore apparebit: retẽtus autem aliquando in matrice, tetro crassoq; colore prodibit: si diutius illic manserit, totus saniosus erit. Si autẽ propter hulcera matricis sanguis fluxerit, primum clarus & tenuis, mox verò sine omni dolore saniosus erit. Si naturæ virtus robustior expellat, tam sine dolore fiet, vt corpus etiam alleuetur insuper, eo quod natura non plus

excer-

excernit, nisi quod in qualitate aut quantitate abundat. Si propter defectum retentiuæ virtutis contigerit, guttatim, paulatim & inordinatè sine intermißione fluet, ea verò quæ hunc fluxum patitur pallida, macilenta, membrisq; penitus dissoluta fiet, ipse autem sanguis natiuum colorem retinet, diffluensq; non vrit, mordet aut doloribus infestat. Huius autẽ causæ fluxus mulieribus vt plurimùm annum iam 50. superantibus accidit, quando menses ipsarũ recedũt in vniuersum. Iunioribus cũ accidit, ex vehementibus paroxysmis tertianæ, quartanæ & cephalææ plerunq; contingit. Hæc enim natiuam virtutem dißipant talemq; fluxũ faciliter inducunt. Si à caliditate aut acrimonia sanguinis prouenit, ipse fluxus orificium matricis mordet, vrit, inflammat & corrodit. Hunc fluxum patiens sitim patitur maximam, labiaque eius fissuris infestantur, ex acutißimis & calidißimis sanguinis vaporibus sursum halantibus, enatis. In papillis mamillarũ dolores sentiũtur maximi propter earum cum matrice affinitatem. Sanguis croceus & niger est, nec copiose fluit, licet impellatur vehementius. Si propter subtilitatem & tenuitatem sanguinis oriatur, sanguis ipse purus & clarus est, fluxus vero modicus. Si mixtus calor fuerit, in matrice alijsq; notis obseruabitur facile: si mixtum frigus, obseruabitur itidem. Si propter liquiditatem fluidus extiterit, causa huius est male dispoßita habitudo corporis, & concoctionum debilitas, ex abundãtia multarum humiditatum & ventositatum in matrice conclusarũ contracta. Quod si autem de humore fluxum impellente certam cupis tenere notitiam, pannum lineum leuiter sanguini menstruo intinctum respice. Huius color si ad rubedinem deflectat, à sanguine: si ad citrinitatem, à bile: si ad albedinem, à phlegmate: si vero ad nigrum, à melancholia, fluxus causam esse scias.

Notabis porro, vbi fluxus tolerabilis extiterit, qui corpus non emaciet nec debilitet, sed alleuet agiliusq; reddat, virtute naturali hunc impelli, hoc tantum quod in sanguine nimium est excernente, eoq; fluxum hunc restringi non debere. Si vero contrarium fiat, Qui fluxus restringendi.

Y omni-

omnino restringẽdus est, ne ad febres biliosas & cholericas propellat, eò quòd euacuato sanguine bilis dominatur & exultat, & freno suo liberata, indomita molestat. Sanguis enim, vt vulgo dicitur, choleræ frenũ existit. Quia vero etiam naturalis color sanguine nutritur atq; fouetur, eo diffluente, necessariũ est caloris quoq; defectum sequi, eoq; omnia membra frigescere, totum corpus debilitari, appetitum vniuersum tolli, concoctiones impediri, tabem & hydropem, nec non alios quoq; miserrimos morbos tandẽ consequi.

Quia vero non sufficit ægritudinis tantùm diuersitates nouisse, nisi & de conuenienti cura repellẽdi constet, deinceps de cura quoq; horum, quæ delectißima videntur esse, pauca ex multis afferemus. Quemadmodum autem internæ & externæ horum fluxuum causæ sunt, ita etiam interna & externa cura erit.

Interna cura fluxuum nõ naturalium.

Et primum quidem, si externa aliqua de causa fluxus contigerit, ante omnia diæta omniumq; rerum externarum vsus ad frigidum & siccum pro minuẽdo sanguine instituendus erit. Multum itaq; proderit lacte vel aqua, in qua chalybs extinctus sit, omnes conuenientes cibos decoquere, & caulibus cum lẽtibus aut fabis decoctis vesci. Vel si placet, talis decoctio qua reliqui deinceps cibi decoquentur, primum parari poterit.

℞. *Foliorum plantaginis,*
Florum verbasci cum folijs, ana M. *j.*
Radicum symphyti, id est,
Consolidæ maioris ℥ *j.*

Misce, & cum aqua vel lacte ferro extincto decoque, cola & exprime. Ex hac decoctione omnes alij cibi parari poterunt, veluti amygdala, lentes, fabæ, miliũ, oryza, amylum, & similia. Ex carnibus assatæ præ elixis proderunt. Embammata quoq; ex succo de ribes, acetosæ & berberis parari, reliquisq; cibis misceri poterũt. Aromatibus, omnibusq; quæ calidioris naturæ sunt, inprimis verò croco abstineat. Vinum rubeum crassum bibat, aqua chalybeata lymphatum. In eo vino aurum quoq; sæpius extingui proderit. Exercitium

nullum

nullum sit, quies verò altißima. Somno multo vtatur, Venere in vniuersum, vti præsentißimo veneno, abstineat. Constipata ex diutino fluxu aluus, modico clystere laxari poterit. Fluxum autem nisi debilitatem aliquam induxerit, nullo modo restringes, ne naturæ superflua sponte excernenti te malo molimine opponas.

Cæterùm quando neceßitas postulauerit, tunc demum fluxum hunc astringere proderit. Primum autem hoc puluere vtêris, de quo ʒ.j. cum aqua in qua aurum extinctum sit, vna dosi ebibendam dabis. Puluis autem sic parabitur: Quando & quomodo restringendus fluxus.

℞. Terræ sigillatæ,
Carabe,
Succi acaciæ, ana ℥ ſ.
Hypocisthidos,
Cornu cerui loti & vsti,
Coaguli hœdi vel leporis, ana ʒ.ij.
Corallij rubei præparati & triti ʒ.j.
Gummi Arabici,
Costi,
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ præparatæ, ana ʒ.j.ſ.
Consolidæ maioris,
Florum cydoniorum,
Corticum granatorum, ana ʒ.j.
Margaritarum præparatarum ℈ j.
Mumiæ ʒ.ſ.
Myrtillorum,
Olibani, ana ʒ.j.
Lapidis hæmatitæ,
Radicum nenufaris, ana ʒ.j.ſ.
Misce omnia, & fiat puluis.

Sequentem etiam hunc puluerem in ouo comedendum non inutiliter dabis.

℞. Boli Armeniæ præparatæ,
Terræ sigillatæ,
Sandali rubei,
Antheræ, ana ℈ j. ſ.
Corticum granatorum,
Capitum glandium,
Nucis muſcatæ, ana ʒ. ſ.
Miſce, & fiat puluis.

Vel electuario hoc mane & veſperi vtatur:

℞. Antidoti Athanaſiæ,
Micletæ, ana ℥ j.
Conſeruæ roſarum veteris ℥ j. ſ.
Corticum granatorum,
Capitum glandium,
Nucis muſcatæ,
Coralli rubei & præparati ana ℈ j. ſ.
Margaritarum præparatarum ℈ ſ.
Terræ ſigillatæ, ʒ. ſ.
Sanguis draconis,
Boli Armeniæ præparatæ,
Lapidis hæmatitæ, ana ℈ j. Miſce cum ſyrupo granatorum q. ſ. & fiat electuarium. Adde ſi opus ſit philonij perſici ʒ. j. Contra ſitim autem aqua chalybeata ſyrupo cydonioru͂ & granatorum, & ſucco de ribes & acetoſæ ſimplicis mixta, pro potu erit præparanda.

Cōpoſita medicamina. *Quia vero in reſtringendo hoc fluxu vt plurimum compoſitis veteres medici non ſine laude vti conſueuerunt, deinceps ex his quoque nonnulla afferemus.*

Electuarium. *Electuarium ante omnia parabis, de quo ℥ ſ. ſingulis diebus mane vacuo adhuc ventriculo mulieri hunc fluxu͂ patienti in vino rubeo chalybeato diſſolutam præbebis.*

℞. Radi-

℞. *Radicum consolidæ maioris & plantaginis q. s.*

Hæc bene cocta pistentur, & per pannum equinis setis confectum colentur, deinde

℞. *Pastæ consolidæ ℥ ij. s.*
Radicum plantaginis ℥ j. s.
Sacchari ℔. j.

Saccharum in aqua pluuiali vel ferrata dissolue, vel in aqua plantaginis, in qua hæmatites lapis ad rubedinem vsq; dissolutus, subige, mixtaq; omnia paruo lentoq; igni decoque, decoctis autem & infrigidatis parumper subscriptas species adijce:

℞. *Sanguinis draconis,*
Succi acaciæ,
Seminis sumach,
Terræ sigillatæ,
Carabe,
Cornu cerui vsti & loti ana ʒ. j.
Margaritarum præparat. ℈ iiij.
Corallij rubei præparati ʒ. j. s.
Spodij,
Lapidis hæmatitæ,
Seminis apij, ana ℈ ij. Trita misce, & in forma solida electuarium in buccellos diuidendum confice.

Vel aliud electuarium hoc modo præpara:

℞. *Conseruæ rosarum antiquæ ℥ j.*
Diacydonion cum saccharo sine speciebus ℥ iij.
Diarhodon specierum abbatis,
Coralliorum rubeorum præparatorũ & tritorũ ℈ iiij.
Margaritarum præparat. ʒ. j.
Trochiscorum de charabe, de terra sigillata, ana ℈ ij.
Spodij.
Lapidis hæmatitæ,
Mumiæ ana ʒ s.

Misce cum syrupo granatorum, & fiat electuarium deauratum, de quo singulis diebus mane & vesperi portio nucis castaneæ quantitate sumatur & è vino rubeo chalybeato dissoluta bibatur.

Pilulæ. *Pilulas etiam sequentes singulis diebus ieiuno adhuc ventriculo septem semper vna dosi acceptis, sumere licebit.*

R. Mumiæ,
Thuris,
Mastiches,
Cornu cerui vsti & loti, ana ʒ ß.
Coaguli leporis vel hœdi ℈ iiij.

Misce cum aqua plantaginis, in qua dissolutum sit gummi Arabicum, & formentur pilulæ ad modum cicerum.

Laudat in hoc casu Mesue etiã pilulas de bdellio maiores & minores dosi ʒ j. sumendas. Prosunt tamen & hæ sequentes pilulæ:

R. Terræ sigillatæ,
Boli Armeniæ præparatæ,
Gallarum,
Sanguinis draconis.
Coaguli hœdi, ana ʒ j.
Camphoræ ℈ ij.

Misce, & cum syrupo myrtino pilulæ fiant, quarum dosis sit ʒ j.

Externa cura. *Non minus iam externæ quoque curæ foris adhibendæ quàm internæ hactenus pertractatæ ratio habẽda est. Multa enim sunt quæ externe adhibita mire fluxibus his curandis inseruiant. Primum*

Encathismus. *autem encathismus talis est parandus:*

R. Caudæ equinæ,
Foliorum mori,
Pirorum,
Prunellorum,
Sarborum,
Mespilorum,

Corti-

Corticum interiorum quercus,
Rosarum rubearum,
Virgæ pastoris, ana M. ij.
Gallarum,
Myrtillorum, ana ℔. j.
Mespilorum,
Sorborum,
Capitum glandium, ana ℔. ij.

Misce, & ex omnibus aqua ferro extincta decoctis encathismus fiat.

Si encathismo hoc vti commodum non sit, suffitum talem per embotum recipiendum præparabis. Fomentum.

℞. *Colophomiæ ℥ ß.*
Spodij,
Boli Armeniæ,
Blattæ Byzantinæ,
Papaueris nigri,
Hyosciâmi, ana ʒ. ij.

Misce, & fiat puluis crassus.

Vel hoc valde probato experimento vtendum. ℞. Corticum piceæ tritorum à coriarijs, qui ad opus suum ijs iam vsi fuerint, ℔. j. gallarum partes seu nucleos interiores: racemos vel scapos vuarum aridos, hæc simul mixta bulliant in aqua chalybeata, illudq́; fomentum per embotum mulier in matricem dirigat: eoq́; facto, pro confortatione ex præscripto electuario bucellam comedat.

Mire probatur etiam vnguentum comitissæ, quod quia myropolis notum, non fuit opus hic adscribere. Id autem si comparari non posit, vnguento sequenti sic parato vti licebit vtiliter. Vnguentum.

℞. *Olei myrtillorum ℥. iiij.*
Succi plantaginis maioris ana ℥ ij.
Pulueris masticher ʒ. ij.
Seminis sumach,

Succi

Succi acaciæ,
Hypocisthidos,
Myrtillorum,
Terræ sigillatæ,
Boli Armeniæ ana ℥ ij. ß.
Spodij,
Hordei vsti,
Rosarum rubearum, ana ʒ j.

Misce cum cera q. s. & fiat vnguentum.

Epithema. *Epithema quoq; vtile tale fiat:*

℞. *Succi consolidæ maioris,*
Plantaginis vtriusque,
Pentaphylli, ana partes æquales.
Aceti parum.

Misce omnia, ijsque madefacta linteamina ventri & lumbis imponito.

Vel aliud hac forma parabis.

℞. *Succi acaciæ,*
Hypocisthidos,
Psidiæ,
Terræ sigillatæ,
Trochiscorum de carabe,
Colophomiæ, ana ℥ ß.

Misce, & fiat puluis, quem cum succo plantaginis subactum cataplasmatis modo ante & retro adhibebis.

Emplastrum. *Emplastrum quoq; non inutile tale fiat:*

℞. *Pulueris cornu cerui vsti,*
Chartæ combustæ,
Squamæ ferri ana ℥ j.
Capitum glandium ℥ ij.

Misce &, fiat puluis; qui cũ albumine oui, pauco aceto & aqua plantaginis subactus, fiat emplastrum.

Aliud

Aliud quoddam hoc modo parabitur:

R. Mastiches,
Olibani,
Mumiæ,
Sanguinis draconis, ana ℥ j.
Psyllij vsti,
Aluminis,
Radicum symphyti,
Psidiæ,
Balaustiorum, ana partes æquales omnium puluerizatorum ℥ ß.
Lumbricorum tritorum,
Thuris, ana ʒ.ij.

Misce, & cum albumine oui, pauco aceto & aqua plantaginis fiat emplastrum.

Aliud emplastrum epithematis modo vtendum, rursum sic fiat:

R. Succum plantaginis aceto mixtum, in ea mixtura corium vaccinum liquefacito, deinde coquito, pannumq́; aliquoties complicatum ei decoctioni mergito, & vt epithema pro more imponito.

Quod si omnibus his frustra vsus fueris, tandem his pessarijs, miram astringendi vim habentibus, vti poteris. Pessaria.

R. Trypheræ magnæ,
Micletæ,
Athanasiæ, ana ℥ j.
Hypocisthidos,
Succi acaciæ,
Boli Armeniæ,
Sanguinis draconis,
Radicum consolidæ maioris,
Arnoglossi,
Gallarum,
Psidiæ, ana ʒ.j.

Misceantur & incorporentur omnia cum succo plantaginis & rutæ, fiantq́ pessaria.

Vel aliter.

℞. *Gallarum immaturarum combustarũ aceto extinctarum ʒ.ij.*
Gummi Arabici ʒ.ʃ.
Sanguinis draconis,
Pulueris radicum symphyti,
Sumach,
Mastiches,
Capitum glandium,
Hypocisthidos,
Acaciæ,
Cornu cerui vsti,
Colophomiæ,
Myrrhæ,
Scoriæ ferri, ana ʒ.j.
Camphoræ ℈j.

Misce & incorpora omnia simul cum succis sanguinariæ, semperuiuæ, solani, vermicularis & plantaginis q.ʃ. fiatq́ pessarium.

Vel aliter.

℞. *Cineris testarum ouorum combustarum,*
Testarum de cancris,
Sanguinis draconis,
Boli Armeniæ,
Stercoris bouini sicci, ana ʒ.ij.
Marchasitæ argenti vel auri diligentißime triti ʒ.j.
Pilorum hircorum,
Leporum,
Bombacis, omnium combustorum, ana ʒ.ʃ.

Misce cum succo rutæ & plantaginis q.ʃ. & fiat pessarium.

Quod si autem nimia sanguinis caliditas fluxum impulerit, magnamq́

gnamq; sitim pepererit, diæta ad frigidum & siccũ declinanda erit. vsusq; rerum externarum omnium talis instituẽdus est qui corpus confirmet & vegetet. Potus esto, aqua chalybeata, syrupo granatorum mixta. Electuarium autem tale primum parari poterit, de quo mane & vesperi & post cibum sumptum buccellam quantitate nucis castaneæ comedat.

Si fluxus à caliditate sanguinis fit, quomodo curandus.

℞. *Conseruæ rosarum antiquæ ℥ j.*
Diaolibani ℥ ij.
Corallij rubei & præparati ʒ.j.
Margarit. præparat. ℈ j.
Seminis cumini in aceto per diem infusi ʒ.j.ſ.
Menthæ siccæ ℈ iiij.
Olibani ℈ ij.
Mastiches,
Nucis cupreßi,
Radicis bistortæ, ana ʒ.ſ.
Spicæ Indicæ ℈ j.

Terenda terantur, omnia cum syrupo de granatis q.ſ. subacta fiant electuarium deauratum.

Pilulis sequentibus etiam vtendum erit quinq; ex illis mane, vel tribus ante cœnam horis drachmæ pondere sumptis.

℞. *Thuris,*
Mastiches,
Mumiæ,
Aluminis,
Cornu cerui vsti & loti,
Nucuum cupreßi,
Coaguli leporis vel hœdi, ana ʒ.j.
Gummi Arabici ʒ.j.

Misce, & cum succo cardui Mariæ fiat massa pilularum.

Laudantur hic & pilulæ de bdellio cum succo porri præparatæ.

Emplastrũ hoc, vel solida, vel liquida forma vnguẽti modo paratum,

ratum, multam ante & retro perungendo mulierem vim habebit.

R. Olei mastiches ℥ ij.
Myrtini,
Succi menthæ,
Rosarum rubearum, ana ℥ j.
Pulueris mastiches ℥ ij.
Nucum cupreßi,
Mumiæ
Bistortæ,
Olibani,
Myrtillorum,
Rosarum rubearum, ana ʒ. ij.
Gypsi vsti,
Aluminis,
Gallarum,
Capitum glandium, ana ʒ. j.
Boli Armeniæ,
Terræ sigillatæ, ana ʒ. ſ.
Ceræ albæ q. ſ.
Misce, & fiat emplastrum.

Hoc vnguento vncta sequens cerotum ante retroq; impositum vsq; gestare poterit.

R. Mastiches ℥ j. ſ.
Ladani,
Olibani, ana ʒ. ij.
Gallarum,
Nucum cupreßi,
Bistortæ,
Mumiæ, ana ʒ. j.
Myrrhæ,
Galbani,
Terræ sigillatæ, ana ℈ ij.

Misce

Misce cum oleo mastichino & cera q. s. fiatq́; cerotum, quod supra corium album linitum ante retroque mulieri fluxum patienti imponatur. Prosunt in hoc casu thermæ, non sulphureæ, sed cupro & alumine constantes.

Quod si autem ex sola frigiditate sanguinis fluxus ortus fuerit, tum eo omnino modo procedendum vt supra in curanda sterilitate phlegmatica præscripsimus.

CAPVT XI.

De retentionis menstruorum causis & cura.

QVia vero de nimijs mensium fluxibus eorundemque cura priori capite docuimus, proximũ est de retentione ipsorum aliquantulum quoque verba facere. Inde enim plurimæ ægritudines contrahuntur, si contra naturam detineantur, nec singulis lunationibus in mulieribus ætate & habitudine corporis bene dispositis tanto fluxu quanto oportebat, alleuentur. Hanc autem externis & internis de causis contingere tenendum est.

Externæ causæ sunt, aer nimis calidus, frigidus & siccus, cibi nimis calidi & styptici, quibus humores aduruntur, corpus exiccatur & concoctiones impediuntur: cibi item nimis frigidi, propter frigus nimium reliquos corporis humores congelantes, & restringendo ab exitu prohibentes. Ad has causas & hæ pertinent: vigilia nimia, ieiunium immodicum, intempestiua & subitanea quæuis corporis commotio, velut ira grandis, furor subitus, mæstitia grauis, luctus ingens, solicitudo nimia, labor magnus, morbi maiores quiuis, paroxysmi acuti, febris quartana, cephalæa, hectica, pinguedo nimia, fluxus sanguinis narium vel membri alicuius alterius, hulcera & apostemata grandia. Externæ causæ retentionis mẽstruorum.

Internæ causæ sunt, partim ex humoris vitio, partim vero sine humoris vitio contractæ. Sine humoris vitio causæ sunt, nimia caliditas, frigiditas & siccitas. Biliosis enim propter caliditatem nimiam humores exiccantur, eoque menstrua retinentur. Melan- Internæ causæ.

cholicis autem propter nimiam frigiditatem & ſiccitatem idem contingit. Quando autem ſine humoris vitio contingunt, qualitates in cauſam trahere oportet, licétque certis ſignis obſeruare ex quanam qualitate, rurſumq; an ex ſimplici vel compoſita profecta ſint. Si ex frigiditate & ſiccitate, menſes fluent pauciſsimi, color erit pallidus, deſiderium Veneris nullum, vrina tenuis, alba & ſine debita in fundo ſubſiſtentia. Si ex caliditate & ſiccitate, menſtrua erunt paucula, color eorum rubicundior: Veneris appetitus maior, vrina tenuis, rubicunda, ſubſiſtentia in fundo eius fere nulla. Vt plurimum autem humoris vitio iſthæc retentio contingit, puta phlegmatis, choleræ & melancholiæ, ſanguinis vero nequaquam, quia illi propter dominantes humores reliquos in ſanguine retinentur tantum.

Vitium qualitatum.

Vitiũ humorum.

Signa autem communia quibus obſeruatur humoris vitio retentionem hanc contractam eſſe, hæc ſunt, dolores inquam ab vmbilico ad pudenda vſq; maximi, & circa renes, lumbos & coxas continui, capitis vero plurimi, nec non ſudores frigidi: oculorum ægritudines propter ipſorum cum matrice affinitatem multæ, palpebrarum triſtis grauitas, color pallidus, mœrores multi, frequens faſtidium cibi, appetitus inertes, membrorum debilitas, & grauedo totius corporis. Sed pro humorum qualitate hic quoq; maxima obſeruantur diſcrimina, vti ſequenti tractatione manifeſtum fiet.

Si à phlegmate veniat, quæ ſigna & quæ curæ.

Si à phlegmate cauſa ſit, mulieres palleſcunt, oculi liueſcunt, ſuper cilia tument, frigus in fundo matricis ſentitur, craſsi & fœtidi humores interdum diffluunt, albi menſes ſtillant, vrina pallida, lactea, ſpiſſa craſſaq; in fundo obſeruatur ſubſiſtentia. Vbi autem hæc cauſa obſeruata fuerit, primùm diæta ad calidum & ſiccum dirigenda erit: deinde frigida iſthæc materia ſequenti ſyrupo ad purgationem erit emollienda & præparanda.

Syrupus.

℞. Chamæpithyos,
Chamædryos,
Origani,
Roſmarini,

Pule-

Pulegij,
Saluiæ,
Sisymbrij,
Calamenti,
Mentastri,
Origani;
Thymi, ana M. *j.*
Foliorum senæ ℥ *j.*
Radicum rusci,
Asparagi,
Apij,
Petroselini,
Raphani syluestris,
Rubeæ maioris,
Valerianæ, ana ℥ *j. ſ.*
Granorum iuniperi ℥ *iij.*
Agarici ʒ *ij.*
Seminis vrticæ,
Dauci,
Ameos,
Anisi,
Maratri,
Costi, ana ℥ *ſ.*

Misceantur & conquassentur omnia, atq; decoquantur in aquæ fontanæ ℔ *iij. ad medietatem colentur, & colaturæ addatur sacchari q. ſ. aromatizetur cum cinamomi* ʒ *ij. & fiat syrupus, cuius dosis sint* ℥ *iij.*

Vel aliud digestiuum tale fiat:

℞. *Oximelitis compositi* ℥ *iij.*
Syrupi de artemisia ℥ *ij.*
Aquarum artemisiæ, &
Melissæ, ana ℥ *iiij. ſ.*

Aro-

Aromatizetur cum cinamomi ʒ j.
Fiat potio tribus haustibus sumenda.

Potio. *Præparata ad purgationem hoc modo materia, tum sequenti potione erit expurganda.*

℞. *Caßiæ bene pinguis & extractæ cum decoctione chamædryos ℥ j. ſ.*
Cuscutæ,
Liquiritiæ,
Polypodij,
Passularum,
Capillorum Veneris ana M. *ſ.*
Caßiæ extractæ,
Electuarij Indi, ana ʒ iij.
Syrupi de radicibus sine aceto ℥ j.

Misce, & cũ iusculo cicerum rubeorũ fiat potus, cuius dosis sit ℥ ij.

Pilulæ. *Si pro potu pilulæ magis adlibuerint, his erit vtendum.*

℞. *Massarum pilularum fœtidarum,*
Aggregatiuarum, ana ʒ ſ.
Diagridij grana iij.

Misce cum syrupo de artemisia, fiantque pilulæ, quarum vna vice IX. *erunt sumendæ.*

Puluis. *Vel puluis hic in iusculo cicerum vel aqua lactis sumendus, sic parabitur:*

℞. *Turbit electi ʒ. j. vel ℈ iiij.*
Zingiberis ʒ ſ.
Salis gemmæ grana vj.
Croci grana ij.
Cinamomi grana iij.
Sacchari ʒ ij.

Misce, & fiat puluis.
Vel potione sequenti vtendum.

℞. *Benedictæ laxatiuæ,*

Ele-

Electuarij Indi, ana ʒ ij.
Diacaßiæ ʒ iij.
Misce cum aqua Melissæ & Artemisiæ q. s.
Et fiat haustus.
Vel morselli purgantes tales fiant. Morselli.
℞. *Rosarum rubearum,*
Zingiberis,
Cinamomi, ana ʒ ij.
Sandali albi & rubei, ana ʒ j.
Hermodactylorum,
Esulæ, ana ʒ iij.
Turbit ʒ iiij.
Diagridij ʒ ij.
Mastiches ℈ j.
Sacchari albi ℔. j.

Dissoluantur omnia hæc in aqua artemisiæ, & fiat confectio in morsellis, cuius dosis sit ʒ iiij. Infusio.

Vel infusione sequenti vtendum.
℞. *Agarici ℥ s.*
Zingiberis ℈ ij.
Salis gemmæ ℈ s.
Infundantur in aquæ artemisiæ ℥ iij.
Adde oxymelitis squillitici ℥ j.

Infundantur omnia hæc horis XII. *deinde colentur, exprimantur & aromatizentur cum cinamomo & saccharo q. s. fiatq́; potus.*

Expurgata iam sufficienter superflua materia, proximum est vt tale balneum cui expurgata insideat, præparetur. Balneum.
℞. *Sauinæ,*
Calamenti,
Origani,
Melissæ,
Matricariæ,

Mentastri,
Pulegij,
Meliloti,
Chamæmali, ana M. ij
Chelidoniæ,
Peucedani,
Praßij,
Absinthij, ana M. j.
Foliorum lauri,
Lauendulæ,
Mercurialis,
Rosmarini,
Ozimi,
Florum sambuci, ana M. iij.
Althææ cum radicibus M. iiij.
Artemisiæ M. vj.
Radicum valerianæ ℔. ij.

Omnia hæc excepta artemisia conquassentur, & sacco conclusa in aqua bulliant, fiatq; balneum.

Vnguentum. *Balneo egressa lecto decumbat, & sequenti vnguento infra vmbilicum & circa lumbos vngatur.*

℞. *Olei liliorum,*
Amygdalorum dulcium,
Medullæ cruris vituli, ana ℥ j.
Muscilaginis althææ,
Fænogræci,
Seminis lini, ana ℥ j.
Ceræ q. s.
Misce trita, & fiat vnguentum.

Puluis. *Hoc facto, de sequenti puluere cochleare vnum plenum cum iusta prioris decoctionis parte sumptum, bene calidum ebibat, & deinde lecto decumbens quiescat.*

℞. *Cinamo-*

℞. Cinamomi electi,
Corticum caſsiæ fiſtulæ, ana ℥ ſ.
Caſsiæ ligneæ ʒ. iij.
Croci ʒ. j. ſ.
Ariſtolochiæ rotundæ,
Aſari,
Calami aromatici,
Corticum radicum capparis,
Coſti,
Dictamni,
Radicis tormentillæ,
Eryngij,
Laccæ, ana ℈ iiij.
Chamæpityos,
Chamædryos,
Foliorum lauri,
Origani,
Pulegij,
Zingiberis,
Calamenti,
Thymi,
Seminum leuiſtici,
Rutæ agreſtis,
Dauci,
Naſturtij agreſtis,
Hyſſopi,
Cubebarum,
Nigellæ,
Ameos,
Aniſi,
Marathri,
Baccarum lauri,

Serapini, ana ʒ ß.
Sacchari ad pondus omnium.

Misce, & fiat puluis.

Si puluerem hunc hoc modo sumere fastidierit, confectio in morsellis, de quibus semper post balneum comedat, hoc modo fiat. ℞. Prædicti pulueris sine saccharo ʒ j. sacchari vero albi ℔. ß. Dissoluatur saccharum in decoctione priori vel aqua artemisiæ q. s. & confectio in morsellis fiat.

Probantur in hac causa à phlegmate profecta omnes calidiores thermæ multo sulphure constantes, quales sunt Badenses nostræ.

Fomentum. Quod si autem præscripto balneo vti mulier nō potuerit, iiij. M. ex prædictis speciebus collectis sumat, cum vino optimo decoquat, &

Suffitus. fumum illarum per embotum recipiat.

Si & hoc ferendo impar fuerit, tamē sequenti suffitu suffiatur.

℞. Amomi,
Galbani, ana ʒ iij.
Assæ fœtidæ,
Castorei,
Spodij, ana ʒ j.

Misce, & fiat puluis, de quo vna vice ʒ j. prunæ iniecta suffitus in matricem tantum recipiendus fiat.

Pilulæ. Post suffitum factum his pilulis vtatur, vij. vna dosi sumptis.

℞. Fructus sauinæ ʒ ij.
Rutæ siccæ ʒ j.
Seminis rutæ agrestis ʒ ß.
Assæ fœtidæ,
Lachrymæ Ammoniacæ,
Rubeæ tinctorum, ana ℈ j.
Myrrhæ,
Castorei, ana ℈ ij.
Cinamomi,
Piperis nigri, ana ʒ ß.

Misce-

Misceantur omnia fiantq; puluis, & aqua artemisiæ subigantur, & pilulæ ad modum cicerum formentur.

His omnibus peractis vtræq; saphenæ in vtroq; pede descendente luna aperiendæ erunt.

Deinceps his pessarijs vti licebit: **Pessaria.**

℞. *Theriacæ,*
Mithridatij, ana ʒ.ſ.
Castorei,
Lachrymæ Ammoniacæ ana ʒ.j.

Misce cum bombace in succo mercuriali tincto, & fac pessarium.

Vel aliter.

℞. *Succi rutæ,*
Absinthij, ana partes æquales.
Myrrhæ,
Euphorbij,
Castorei,
Seminis sauinæ, ana ʒ.j.ſ.
Misce, & fiat pessarium.

Aliud pro mulieribus natura robustioribus sic parari poterit:

℞. *Ellebori albi,*
Pyretri, ana ʒ.iij.
Nigellæ,
Diagridij, ana ʒ.j.

Misce cum succo mercurialis, & fiat pessarium.

Aliud, maioris efficaciæ tale fiat:

℞. *Nigellæ,*
Staphisagriæ,
Centaureæ minoris, ana ʒ.ij.
Ellebori albi,
Vitri,
Salis gemmæ,
Piperis nigri,

Diagridij, ana ℈ ij.
Aloes,
Ladani,
Galbani,
Terebinthinæ claræ,
Styracis calamitæ, ana ʒ iij.
Ambræ ℈ j.

Misceantur omnia, & calido pistillo propter gummi incorporentur, & inclusa panno in mercuriali succo madefacto, fiant pessaria.

Vel aliter.

℞. *Gentianæ ʒ ij.*
Sauinæ,
Staphisagriæ,
Colocynthidis,
Nigellæ, ana ʒ j ſ.

Incorporentur hæc omnia cum succo cucumeris asinini, id est, elaterij, vel succo mercurialis, & fiant pessaria.

Priora hæc si parum prodesse videntur, alia pessaria hoc modo paranda erunt.

℞. *Succi mercurialis,*
Absinthij,
Matricariæ,
Artemisiæ, ana ℥ iij.
Myrrhæ,
Euphorbij,
Castorei, ana ʒ ij.
Seminis sauinæ,
Nigellæ, ana ʒ j.
Ladani,
Galbani, ana ʒ j. ſ.

Terenda terantur, succi autem ad spißitudinem decoquantur, fiant pessaria longitudine & craßitudine vnius digiti.

Cæte-

Cæterum si à bile menstruorum retentio proueniat, in fundo matricis calor, siccitas, coarctatio & duricies quædam non sine doloribus & puncturis obseruabitur. Comitantur has notas desiderium Veneris, palpebrarum color citrinus, vrina rubea, menses pauci coloris citrini semper. Ea autem causa cognita, vniuersa diæta ad frigidum & siccum declinanda erit. Deinde superflua materia sequenti decoctione ad purgationem erit præparanda.

Si à bile retentio mensium sit, quomodo curanda.

℞. Foliorum senæ ℥ j.
Artemisiæ, M. ij.
Capillorum Veneris,
Acetosæ,
Endiuiæ,
Scolopendriæ,
Betonicæ,
Eupatorij,
Melissæ,
Mercurialis, ana M. j.
Seminum quatuor frigidorum,
Agni casti,
Dauci syluestris,
Pæoniæ,
Asparagi,
Abrotoni,
Endiuiæ,
Basilici,
Milij solis, ana ℥ ß.
Rosarum rubearum,
Florum borraginis,
Violarum, ana p. j.
Radicum rhabarbari electi ℥ j.
Valerianæ,
Rusci,

Aspa-

Asparagi,
Petroselini,
Apij, ana ℥ j.
Cyperi,
Spicæ, ana ℥ j. ß.
Cicerum,
Faseolorum rubeorum,
Granorum iuniperi,
Fœnogræci, ana p. j.

Misceantur & quassentur hæc omnia, & cum aquæ fontanæ ℔. iij. decoquantur ad medietatem vsq; colentur, & colaturæ addatur sacchari q. s. & cum cinamomi ʒ j. ß. aromatizetur. Huius decoctionis ℥ iij. quatuor continuis diebus mane vacuo adhuc ventriculo, vel vesperi tribus ante cœnam horis bene calidas bibendas præbebis.

Syrupus. *Si autem decoctionem hanc horruerit, sequenti syrupo vtatur:*

℞. *Syrupi acetosæ simplicis ℥ j.*
Oxymelitis simplicis ℥ ß.

Misce cum aquarũ cichoreæ & endiuiæ ana ℥ j. & fiat haustus vnus.

Vel aliter.

℞. *Syrupi de rosis persicis ℥ j. de Endiuia ℥ ß.*

Misce cum prædictæ decoctionis vel aquæ endiuiæ ℥ ij. & fiat haustus vnus.

Vel talia solutiua parare poteris.

℞. *Mannæ ℥ ß.*
Elect. de succo rosarum,
Confectionis hamech,
Diacaßiæ, ana ʒ j.
Syrupi violarum ℥ ß.
Aquarum cichoreæ &
Endiuiæ, ana ℥ j.

Miscendo fiat haustus vnus.

Vel

Vel aliter.

℞. *Rhabarbari electi ʒ ij.*
Spicæ nardi grana vj.

Vino optimo consperſa, in aqua lactis horis XII. *infundito, deinde cola, & colaturæ adde*

Mannæ,
Caßiæ nouiter extractæ ana ℥ ſ.
Syrupi violarum ℥ j.
Aromatizetur cum cinamomo q. ſ.
& fiat potus ℥ iij.

Materia ſuperflua his ſolutiuis iam ſufficienter expurgata, balneum mox cui inſideat tale eſt decoquendum. Balneum.

℞. *Althææ cum radicibus* M. *iij.*
Artemiſiæ M. *ij.*
Florum ſambuci,
Foliorum ſalicis,
Matris violarum,
Polytrichi, ana M. *j.*
Valerianæ ℔. *ſ.*
Fœnugræci,
Seminis lini, ana ℥ iij.
Salis communis ʒ ij.
Aluminis rochæ ℥ ſ.
Sulphuris ʒ j.

Conquaſſentur, miſceantur & ſacco concludantur omnia, fiatq; coquendo balneum, cui mulier inſideat. Proſunt in hoc caſu omnes aquæ alumine & cupro temperatæ.

Balneo egreſſa ſemper circa lumbos & infra vmbilicum hoc vnguento perungatur. Vnguentum.

℞. *Olei roſarum,*
Amygdalorum dulcium,
Violarum, ana ℥ j.

Medullæ cruris vituli ℥ ſ.ʒ.ij.
Butyri ſine ſale,
Pinguedinis gallinæ,
Muſcilaginis fœnogræci,
Muſcilaginis ſeminis lini, ana ℥ ſ.
Ceræ q. ſ.
Et fiat vnguentum forma liquida.

Puluis. *Poſt vnctionem factam de ſequenti puluere cochleare vnum plenũ in decoctionis adſcriptæ modico potu ſumat, & lecto decumbens quieſcat.*

℞. *Herbarum acetoſæ,*
Meliſſæ,
Mercurialis,
Artemiſiæ,
Cicerum rubeorum,
Faſeolorum rubeorum,
Fœnogræci,
Radicis imperatoriæ,
Valerianæ, ana M. *ſ.*

Miſce cum vino q. ſ. fiatq́; decoctio, coletur, & colaturæ addantur ſequentis pulueris ℥ ij. ſimulq́; bibantur bene calida.

℞. *Corticum caſſiæ fiſtulæ,*
Cyperi, ana ʒ j.
Radicis tormentillæ,
Pæoniæ à ſuperiori cortice mundatæ,
Cinamomi, ana ʒ. ij.
Croci,
Seminis dauci ſylueſtris,
Granorum pæoniæ ana ʒ. j. ſ.
Seminum agni caſti,
Apij,
Baſilici,

Petro-

Petroselini,
Mercuialis,
Asparagi,
Milij solis, ana ʒ.ſ.
Capillorum Veneris,
Polytrichi,
Chamæmali,
Betonicæ,
Eupatorij,
Spicæ nardi,
Squinanthi,
Lupulorum,
Endiuiæ ana ℈j.
Sacchari tantundem,
Misce, & fiat puluis.

Si puluere hoc prædicto modo vti non voluerit, confectio in tabulis fiat, quas balneo egressa aut solas comedat, aut præscripto decocto dissolutas sumat. Harum autem confectio talis sit. ℞. *Præscripti pulueris sine saccharo ℥j. sacchari albi ℔.ſ. saccharum dissoluatur aqua rosarum, subigatur puluis, fiantq́; tabulæ in morsellis.* Tabulæ.

Si balneo hoc vti non placuerit, tamen fomento hoc vtatur: Fomentum.

℞. *Abrotoni,*
Aneti,
Artemisiæ,
Chamæmeli,
Gallitrici,
Melissæ.
Mercurialis,
Florum sambuci,
Rosarum rubearum, ana M.j.
Fœnograeci,
Seminis lini, ana ℔.ſ.

Misce omnia, fiatq; decoctio cum vino q.s. qua foueatur mulier.

Suffitus. *Vel sequentem hunc suffitum per embotum recipiat.*

℞. *Seminis agni casti ℥ j.*
Aneti M.*j.*
Carui,
Costi, ana ℥ j.
Misce, & fiat decoctio cum vino q.s.

Omnibus his peractis post diem quintum aut sextum venæ malleoli vel saphenæ vtriusq; pedis aperiendæ sunt, vel vno die tantùm vna, altero verò etiam altera. Proderit & in balneo sudare, nec non circa coxas ventosis cutem scarificare.

Pessaria. *Deinde & pessarijs his vti licebit:*

℞. *Boracis,*
Amomi,
Myrrhæ,
Aristolochiæ rotundæ,
Calami aromatici,
Caryophyllorum,
Maioranæ ana ʒ.j.s.
Diagridij grana x.

Misce cum succis artemisiæ, absynthij & mentastri q.s. fiatq; nasale quo vtendum erit continuè.

Vel aliter.

℞. *Tripheræ magnæ sine opio ℥ s.*
Myrrhæ,
Calamenti montani, ana ℥.ij.
Rutæ recentis ʒ.iij.
Sauinæ,
Radicum abrotoni, ana ℥.iiij.
Ladani,
Galbani,
Serapini,

Assa

Assæ fœtidæ ana ʒ.j.ſ.
Radicum rubeæ maioris,
Cyperi ana ʒ.j.

Misce, & fiat puluis; sed cũ felle tauri & oleo liliorũ fiat pessarium.

Vel sequenti pessario erit vtendum:

℞. *Succi mercurialis,*
Absinthij,
Maioranæ,
Artemisiæ,
Gallitrici,
Mentastri, ana ℥ ſ.

His succis præscriptos pulueres misce, & pessarium debita quantitate confice.

Quando autem ex melancholia menstruorum retentio prouenerit, dolores & sonitus in fundo matricis obseruantur, propter ventositates simul mixtas & conclusas. Vrina tenuis, liuida & remissa erit: pannus eo fluxu tinctus colore lurido comparebit. Hac autem causa cognita, ante omnia diæta ad calidum & humidum est declinanda. Deinde superans materia sequenti decoctione vel digestiuo emollienda & ad purgationem erit præparanda. Quãdo ex melancholia fuerit, quomodo curanda.

℞. *Foliorum senæ ℥ j.*
Herbarum calamenti,
Origani,
Artemisiæ,
Stæchados,
Scolopendriæ,
Eupatorij, ana M.ſ.
Florum borraginis,
Buglossi,
Violarum,
Capillorum Veneris,
Chamædryos, ana p.j.

Radicum apij,
Asparagi,
Fœniculi,
Corticum rad. capparum, ana ℥ ij.
Liquiritiæ,
Passularum, ana ℥ ß.
Rhabarbari electi,
Agarici, ana ʒ j.

Misce cum aqua fontana, & decoquatur vsq; ad medietatem: cola deinde, & colaturæ adde sacchari albi q. s. & aromatizetur cum cinamomi ʒ j. Ex decocto hoc toties infirmæ p raeendum, donec materia satis emollita videatur esse.

Vel aliud digestiuum parabis hoc modo:

℞. *Oxymelitis simplicis ℥ j.*
Syrupi de radicibus ℥ ß.
Aquarum asparagi &
Sambuci ana ℥ j.
Aromatizetur cum cinamomo q. s. & fiat haustus vnus.

Materia autem satis emollita sequenti potione erit expurganda.

℞. *Capillorum Veneris,*
Florum borraginis,
Bugloß.
Violarum,
Lupulorum,
Stæchados,
Chamædryos ana M. ß.
Polypodij ʒ iij.
Liquiritiæ,
Passularum, ana ℥ ß.

Misceantur & conquassentur omnia, fiatq; decoctio cum aqua fontana q. s. ad medietatem vsq; cola deinde, & colaturæ adde,

Syru-

Syrupi de epithymo,
Violarum,
Cassiæ nouiter extractæ,
Mannæ, ana ℥ iij.
Electuarij hamech,
Diaphœniconis, ana ℥ j. ß.

Misce, & fiat minoratiuum.

Vel si placet hoc modo fiat:

℞ *Myrobalanorum Indorum ℥ ß.*
Citrinorum ℥ ij.

Infundantur in aqua lactis per horas XI. *deinde exprimantur, & colaturæ addantur,*

Cassiæ extractæ,
Mannæ, ana ℥ ß.
Pulueris epithymi ℈ ij.
Zingiberis grana vj.
Sacchari q. ß.

Misce, & fiat potus.

In hoc casu & pilulæ Indæ probantur maxime.

Expurgata autem sufficienter abundante materia, balnea quoque, fomenta, suffitus, vnguenta, pulueres, pessaria instrui poterunt eo modo vti de phlegmate & cholera modo diximus, sed non sine peritorum medicorum consilio. Iam enim de retẽtione menstruorum certa de causa plura dicendi finem facimus.

Hæc sunt, Lector humanissime, quæ pro instituta breuitate, de seminis & humanæ geniture origine, natura, conceptu, alteratione, incremento & perfectione: nec non de matricis habitu, dispositione, natura, partibus, partuumq; naturalium & non naturalium diuersis formis, infantibus viuis & mortuis & secundis quoque impellendis & extrahendis: rursumq; de falsis conceptibus vterique tumoribus primarijs, veluti mola, tympanitide & hydrope, cũ multa illorum curandorũ doctrina, simulq; de genituræ defectibus, infantibus imper-

imperfectis & monstrosis partubus, conceptusque dignoscendi & agnoscendi rationibus: sterilitatis item, conceptum generationemq́ impedientis, diuersißimis ex causis ortæ signa & curas, cum varijs sterilitatis corrigendæ & fæcunditatis adiuuandæ præceptis, vnà cum potißimis matricis ægritudinibus, suffocatione, præcipitatione, nimio mensium fluxu eorundemq́ retentione, quæ & ipsæ conceptum prohibent, generandiq́ virtutem impediunt, simul adhibitis earum curis varijs ac diuersis, dare voluimus: quæ si grata tibi fore videbimus, aliquando & de puerperarum infantiumq́ recens natorum varijs ægritudinibus curandis, quæ hinc inde à multis vtiliter prodita sunt colligemus, & volente Domino publicæ vtilitatis gratia in lucem dabimus.

FINIS.

ERRATA.

Pag.	fac.	lin.	
17	2	1	pro ʒ reponatur ʒ.
ibid.	2	16	
21	1	18	
22	1	7	
ibid.	1	17	
ibid.	2	7& 8	
23	2	24	
24	2	6	

FRANCOFVRTI AD MOENVM, APVD GEORgium Coruinum, impensis Sigismundi Feyerabendij.
M. D. LXXX.

Compl.

471–